

Krajina v okolí mého bydliště ve výuce na I. stupni základní školy

Diplomová práce

Studijní program:

M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor:

Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Autor práce:

Petra Macháčková

Vedoucí práce:

doc. RNDr. Petr Anděl, CSc.

Katedra primárního vzdělávání

Zadání diplomové práce

Krajina v okolí mého bydliště ve výuce na I. stupni základní školy

Jméno a příjmení: **Petra Macháčková**
Osobní číslo: P14000677
Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Zadávací katedra: Katedra primárního vzdělávání
Akademický rok: **2017/2018**

Zásady pro vypracování:

Cíl: zpracovat metodické podklady pro projektový den s tématem krajina v okolí mého bydliště ve výuce na I. stupni základní školy – příklad Jenišovice

Postup:

- nastudování a využití odborné literatury k danému tématu
- zpracování koncepce a metodiky pro projektový den
- příprava metodických materiálů pro projektový den
- realizace projektového dne s žáky I. stupně základní školy
- evaluace, vyhodnocení a stanovení konečných doporučení pro praxi

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

MRKÁČEK, Zdeněk. Příroda v Českém ráji. Turnov: RA, 1998. ISBN 80-901697-4-0.
AMBROSE, Jamie. 365 nápadů, jak se bavit v přírodě: zkus to!. Praha: Slovart, 2015. ISBN 978-80-7391-931-3.
NEUMAN, Jan. Dobrodružné hry a cvičení v přírodě. Vyd. 7. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0628-6.
PETTY, Geoffrey. Moderní vyučování. 6., rozš. a přeprac. vyd. Přeložil Jiří FOLTÝN. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0367-4.
COUFALOVÁ, Jana. Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-958-0.
DVOŘÁKOVÁ, Markéta. Projektové vyučování v české škole: vývoj, inspirace, současné problémy. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1620-9.

Vedoucí práce:

doc. RNDr. Petr Anděl, CSc.
Katedra primárního vzdělávání

Datum zadání práce:

30. listopadu 2017

Předpokládaný termín odevzdání:

1. května 2019

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Jana Johnová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 15. prosince 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má diplomová práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

7. července 2020

Petra Macháčková

Poděkování

Nejprve bych velmi ráda ze srdce poděkovala svému vedoucímu práce doc. RNDr. Petru Andělovi CSc. za možnost konzultací a osobních setkání, které byly pro mě vždy cenné a inspirativní. Dále bych chtěla poděkovat svým kolegyním Mgr. Elišce Havrdové a Mgr. Alexandře Seidlové, které mi věnovaly ochotně svůj čas a poskytly rady a doporučení z praxe, které byly pro mě velkým přínosem. Další dík patří také vedení školy paní ředitelce Mgr. Mileně Kučerové a zástupkyni Mgr. Janě Kadečkové, které mi umožnily mnohokrát realizovat vlastní projekty a další nápady při mém působení na ZŠ Jenišovice. Velmi si vážím spolupráce se svými žáky a jejich rodiči, kteří se podíleli na praktické části této diplomové práce.

V neposlední řadě bych chtěla poděkovat celé své rodině, zejména svému manželovi Petru Macháčkovi a svým dcerám za psychickou podporu a toleranci.

Anotace

Cílem této diplomové práce bylo zpracování projektů na téma krajina v okolí mého bydliště ve výuce použitelných na I. stupni základní školy v Jenišovicích.

Teoretická část se zabývá charakteristikou krajiny, jejím vývojem od 19. století po současnost a proměnami krajiny v Českém ráji. Tato diplomová práce seznamuje čtenáře s hlavními krajinnými prvky jako je les, louka, pole, vodní toky, rybníky a skalní město. Je zde vysvětlen význam a funkce lesa. Dále je zde představena obec Jenišovice a okolní příroda. Ve třetí kapitole je popsána krajina kolem Jenišovic a krajinný ráz. Nejprve jsou popsány památky a známé turistické cíle viditelného prostoru daného horizontem a poté prostorem kolem Jenišovic a okolí. V poslední teoretické části je představeno projektové vyučování, projekt a jeho příprava.

V praktické části je rozpracovaná koncepce a metodika pro projektové dny, příprava metodických materiálů a realizace projektových dnů s žáky I. stupně základní školy. Tato část je zakončena reflexí, několika modifikacemi a doporučeními pro praxi. Také je zde možné nalézt několik tipů na rozdělení žáků do skupin při projektovém vyučování. Diplomová práce je ukončena přílohou, ve které jsou jednotlivá řešení k pracovním listům a otázkám.

Klíčová slova:

Horizont, krajina, žáci, projekt, projektové dny, metodika, činnost, úkoly, hra

Abstract

The objective of this dissertation was to compile projects on the topic of landscape in the vicinity of my residence applicable in teaching at the first stage of primary school in Jenišovice.

The theoretical part deals with the landscape characteristics, its development since the 19th century up to the present and landscape transformation in the Bohemian Paradise. This dissertation acquaints the reader with the main landscape elements such as forest, meadow, fields, watercourses, ponds and rock formations. The meaning and function of the forest are explained here. The village of Jenišovice and the surrounding countryside are also introduced in this part. The third chapter describes the landscape and the landscape character around Jenišovice. First, the monuments and well-known tourist destinations of the visible area given by the horizon are described, and then the area around Jenišovice and its surroundings. The last theoretical part presents project teaching, the project and its preparation.

The practical part contains a worked up concept and methodology for project days, preparation of methodological materials and implementation of project days with the primary school pupils. This part is concluded with a reflection, several modifications and recommendations for practice. It is also possible to find a few hints for dividing students into groups during project teaching. The dissertation ends with an appendix, which contains individual solutions to worksheets and questions.

Keywords:

Horizon, countryside, pupils, project, project days, methodology, activity, tasks, game

Obsah

Seznam obrázků a tabulek.....	10
Seznam použitých zkratk.....	13
Úvod.....	14
Cíl práce.....	16
TEORETICKÁ ČÁST.....	17
1. Krajina.....	17
1.1 Definice krajiny.....	17
1.2 Vývoj české kulturní krajiny od 19. století po současnost.....	19
1.2.1 Proměny krajiny v Českém ráji.....	20
1.3 Přehled hlavních krajinných prvků.....	21
2 Obec Jenišovice.....	26
2.1 Základní informace o obci.....	26
2.1.1 Nejčastěji používané občany pomístní názvy.....	27
2.1.2 Příroda v okolí Jenišovic.....	28
2.2. Historie obce.....	29
2.2.1 Historie základní školy.....	30
2.3 Současnost obce.....	30
2.4 Památky a pozoruhodnosti obce.....	31
3 Krajina kolem Jenišovic.....	37
3.1 Krajinný ráz.....	37
3.1.1 Viditelný prostor kolem Jenišovic.....	37
3.1.2 Prostor kolem Jenišovic a okolí.....	39
4. Projektové vyučování.....	44
4.1 Problémová a projektová metoda.....	44
4.1.1 Výhody projektové metody.....	44
4.1.2 Důvody nevyužívání projektové metody.....	45
4.2 Projektová výuka.....	46
4.2.1 Vymezení projektu.....	47

4.2.2 Znaky projektu	48
4.2.3 Chyby při realizaci projektů	49
4.2.4 Třídění projektu	50
4.3 Historie projektu.....	51
4.4 Příprava projektu	54
PRAKTICKÁ ČÁST	56
5 Vlastní projekt	56
5. 1 Metodika.....	56
5.2 Projektový den - Piknik.....	58
5.3 Projektový den - Světové strany v přírodě	72
5.4 Projektový den - Divadlo pro nejmladší žáky s názvem „Jak vznikly Trosky?“	74
5.4.1 Projektový den - Divadlo pro nejmladší žáky s názvem „Jak vznikly Trosky?“	80
5.5 Projektový den - Život v lese	86
5.6 Projektový den - Cesta za pokladem	91
5.7 Projektový den - Kouzelná příroda	95
5.8 Projektový den - Třída zázraků	103
5.9 Projektový den - Desko-hraní	107
5.10 Projektový den - Dokument o obci Jenišovice a okolí.....	116
6 Reflexe z jednotlivých projektových dnů.....	119
6.1 Projektový den - Piknik.....	119
6.2 Projektový den - Světové strany v přírodě	119
6.3 Projektový den - Divadlo pro nejmladší žáky s názvem „Jak vznikly Trosky?“	119
6.3.1 Projektový den - Divadlo pro nejmladší žáky s názvem „Jak vznikly Trosky?“ ..	120
6.4 Projektový den - Život v lese	120
6.5 Projektový den - Cesta za pokladem	120
6.6 Projektový den - Kouzelná příroda	120
6.7 Projektový den - Třída zázraků	120
6.8 Projektový den - Desko-hraní	121

6.9	Projektový den - Dokument o obci Jenišovice.....	121
7	Diskuse.....	123
7.1	Reflexe z celkového projektu.....	123
7.2	Očekávání oproti realitě.....	124
7.3	Využitelnost ve výuce.....	124
7.4	Modifikace projektových dnů.....	124
7.5	Doporučení nejenom učitelům.....	125
7.5.1	Tipy na rozdělení žáků do skupin.....	127
8	Závěr.....	128
9	Seznam literatury.....	130
9.1	Seznam doporučené literatury.....	130
9.2	Seznam použité literatury.....	131
9.3	Seznam použitých internetových zdrojů.....	133
10	Seznam příloh.....	134

Seznam obrázků a tabulek

Seznam obrázků

Obrázek 1: Znak obce.	27
Obrázek 2: Pohled na část obce Frajdorf a kostel sv. Jiří.	28
Obrázek 3: Pohled do ulice v části obce Písky.....	28
Obrázek 4: Kostel sv. Jiří. – pohled na vchod.....	31
Obrázek 5: Kostel sv. Jiří - boční pohled.	32
Obrázek 6: Pohled na vchod do bývalé kavárny.	33
Obrázek 7: Farní kostel církve Československé husitské v Jenišovicích – pohled na jeho vchod.	33
Obrázek 8: Hrobka Josefa Pekaře.	34
Obrázek 9: Místo odpočinku Josefa Dlaska z Dolánek.....	35
Obrázek 10: Hrobka Eduarda Krále (syn rohozeckého sládka).	35
Obrázek 11: Pole před Zamorovou hrobkou.	59
Obrázek 12: Posečená louka před Zamorovou hrobkou.	59
Obrázek 13: Mapa blízkého okolí Jenišovic.	60
Obrázek 14: Mapa středního okolí Jenišovic.	61
Obrázek 15: Mapa vzdáleného okolí Jenišovic.....	61
Obrázek 16: Mapa s významnými místy a památkami.	62
Obrázek 17: Pohled ze Zamorovy hrobky severozápadně na Ještěd.	63
Obrázek 18: Pohled na Bezděz ze Zamorovy hrobky jihozápadně.....	64
Obrázek 19: Pohled ze Zamorovy hrobky jihozápadně na Káčov.	64
Obrázek 20: Pohled ze Zamorovy hrobky jihozápadně na Drábské světničky.....	65
Obrázek 21: Hruboskalsko, Turnov, Valdštejn.....	65
Obrázek 22: Pohled ze Zamorovy hrobky jihovýchodně na Trosky.....	66
Obrázek 23: Pohled ze Zamorovy hrobky jihovýchodně na Kozákov.....	66

Obrázek 24: Frýdštejn.	69
Obrázek 25: Ještěd.	69
Obrázek 26: Trosky.	69
Obrázek 27: Určování významných míst.	70
Obrázek 28: Vyznačená trasa Jenišovice - Zamorova hrobka.	71
Obrázek 29: Maňásek lišky Bystroušky.	75
Obrázek 30: Foto z brainstormingu.	77
Obrázek 31: Dotváření kulisy k divadlu.	81
Obrázek 32: Dokončování papírových loutek.	81
Obrázek 33: Loutky a kulisy.	83
Obrázek 34: Zkouška a následné oživení papírových loutek.	84
Obrázek 35: Přiřazené kartičky se jmény zvířat k jejich stopám.	89
Obrázek 36: Popis zvířete.	90
Obrázek 37: Přehled symbolů.	92
Obrázek 38: Mapa, do které budou žáci zapisovat čísla.	93
Obrázek 39: Ukázka několik sestavených dvojic.	98
Obrázek 40: Cesta pro lesní obyvatele.	99
Obrázek 41: Hotový domek.	100
Obrázek 42: Úpravy domečku.	100
Obrázek 43: Výroba zahrádky k domečku.	101
Obrázek 44: Stavba domečku.	101
Obrázek 45: Presentace nového přírodního domečku.	102
Obrázek 46: Bezděz.	105
Obrázek 47: Drábské světničky a Příhrazské skály.	105
Obrázek 48: Vodárna - vyhlídka v Ohrazenicích.	106
Obrázek 49: Výroba dětské hry Riskuj, aneb risk je zisk.	108

Obrázek 50: Vlastní hra Toulky regionem.....	109
Obrázek 51: Vlastní hra Křížem krážem kolem hradu.....	111
Obrázek 52: Dětská hra Písmenkový galimatyáš.....	112
Obrázek 53: Zhotovení dětské hry Pexeso.....	113
Obrázek 54: Hotová hra dětské Riskuj.....	114
Obrázek 55: Dokončování hry s názvem Cesta lesem.....	115
Obrázek 56: řešení k pracovnímu listu A.....	138

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Přehled následujících projektových dnů.....	58
---	----

Seznam použitých zkratk

atd.	a tak dále
b.	bod
ČJ	český jazyk
DV	dramatická výchova
HV	hudební výchova
JZD	jednotné zemědělské družstvo
M	matematika
MŠ	mateřská škola
Obr.	obrázek
PČ	pracovní činnosti
PŘV	přírodověda
r.	rok
RVP	rámcový vzdělávací program
SDH	sbor dobrovolných hasičů
stol.	století
tj.	to je
TJ	tělovýchovná jednota
TV	tělesná výchova
tzn.	to znamená
VL	vlastivěda
VV	výtvarná výchova
ZŠ	základní škola

Úvod

V současné době se bohužel dostává dětem čím dál tím méně pohybu, který souvisí s vycházkami a výlety po okolí jejich místa bydliště. Výrazná většina z nich zastává sedavý způsob života v pohodlí svého domova, který je ovlivněn dostatkem a snadnou přístupností moderních technologií a též zaneprázdněností jejich rodičů. Můj názor zastává i Petr Daniš (2018). Již většina dnešních žáků na prvním stupni si nedokáže představit svůj život bez chytrých mobilních telefonů, které skýtají nespočetné množství her a možnosti komunikace na dálku se svými vrstevníky. Kontakt s přírodou je takřka zanedbatelný a zájem o památky a krásy okolí svého bydliště je potlačován trendem cestování do zahraničí. Nejenom děti, ale i dospělí častokrát zapominají, že je u nás, v podmínkách Českého ráje příroda bohatá a může nám nabídnout svá tajemství, která se stanou pro nás novým objevováním i nevšedním dobrodružstvím.

I přestože dochází k neustálé modernizaci metod školního vyučování a pedagogové se snaží přizpůsobovat výuku potřebám svých žáků, jsou mnohokrát žáci viděni, jak sedí ve svých lavicích nad knihou a vyučování probíhá v prostorách základní školy. Vyučující se snaží pravidelně využívat možností, které nabízí dnešní moderní doba. Při svých výukách pracují s interaktivní tabulí, s krátkými ukázkami videozáznamů nebo s online cvičeními na školních počítačích.

Dochází též k nárůstu počtu dětí s různými poruchami učení a s problémy soustředit se na vyučovací proces. Výuka pro takové žáky v jejich typickém stereotypním prostředí ubírá na schopnosti koncentrace. Žáky tak samotná výuka po delším čase unavuje a vytrácí se veškeré nadšení pro danou práci. Díky standardní výuce nemají žáci možnost propojit probírané učivo s praktickým vyučováním a pochopit tak mezipředmětové vztahy. Naučená látka se tak jednodušeji vytrácí z paměti a žákům se nedostává pochopení důvodu a motivace proč se učit.

Dle výše uvedených skutečností jsem se rozhodla zpracovat téma, „krajina v okolí mého bydliště ve výuce na I. stupni základní školy – příklad Jenišovice“ a vytvořit projekt, při kterém vzroste zájem žáků o blízké památky, přírodu a dojde k nabytí nových vědomostí, které si žáci snadněji uchovají ve své paměti. Žáci tak během projektových dnů budou více kooperovat, řešit individuálně nastalé problémy a využívat mezipředmětových vztahů a dojde k poznání, že se dá učivo propojit s aktuálními životními situacemi, které je důležité umět samostatně a zodpovědně řešit. Touto cestou bych velmi ráda předala žákům možnost poznání

jejich domova, přírody a historie, aby si postupně vybudovali ke své domovině pevnější vztah a uvědomili si, že právě mnoho našich národních symbolů patří k jejich krajině a blízkému okolí.

V teoretické části se zabývám krajinou, která je vymezena daným horizontem, historií a současností obce Jenišovice, vznikem a popisem projektu. V praktické části dochází k rozpracování koncepce a metodiky pro projektové dny. Zde je popsána příprava metodických materiálů a realizace projektových dnů s žáky I. stupně základní školy. V závěru této části je vyhodnocení a stanovení konečných doporučení pro praxi.

Cíl práce

Cílem této diplomové práce je zpracovat metodické podklady pro projektové dny s tématem krajina v okolí mého bydliště ve výuce na I. stupni základní školy – příklad Jenišovice.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Krajina

Tato kapitola nejprve definuje a poté popisuje funkci a vývoj krajiny. Dále jsou zde definovány pojmy, jako je, les, louka, pole, potok atd. V této kapitole jsou také popsány důležité funkce lesa.

1.1 Definice krajiny

Krajina je popisována různými definicemi dle individuálního chápání jednotlivých autorů. V dostupné literatuře jsem se doposud nesešla se sobě si navzájem oponovanými definicemi. I přesto, že se definice a pojmy krajiny u autorů v některých bodech lišily, nedocházelo zde k zásadním rozdílům.

V této podkapitole se snažím představit různá vysvětlení pro pojem krajina.

J. Demek (1974) vysvětluje ve svém díle krajinu jako reálně existující část povrchu planety, která má představovat kvalitativně odlišující celek od zbylých částí krajinné sféry.

Podle Buzka (1994) rozšiřuje předchozí vysvětlení pojem krajiny o tvrzení, že má krajina své přirozené hranice a vyznačuje se vnitřní a individuální strukturou. Dále je tímto autorem vysvětleno, že se krajina vyvíjí jak v prostoru, tak i v čase. Buzek (1994) se shoduje naprosto s Demkem (1974), že se jedná o územní celek, který se kvalitativně odlišuje od okolních celků.

Jako určitý způsob ohraničení území v přírodě, je definována krajina podle A. Mezery (1979), který zastává tvrzení, že je klasifikační jednotka zřetelně umělá a dosud objektivně nedefinovaná.

Na závažnost ekologických důsledků, které jsou v krajině způsobené člověkem, poukazuje J. Kolečka (2011). Zabývá se hlouběji problematikou změn zemědělské krajiny, které podléhají změnám z důvodu změněných technologií, obdělávání a užívání zemědělské půdy. Zastává názor, že krajinné změny způsobené člověkem jsou rychlejší než většina přírodních procesů. Z důvodu rozsahu a rychlosti změn, jsou ekologické důsledky nejzávažnější.

U autorů R. Lokoče a M. Lokočové (2010) se setkáváme s varováním před nenápadnými změnami krajiny, které jsou zapříčiněny vývojem společnosti. Také ve své knize zdůrazňují, že tyto změny mohou být pro nás osudové – zásadní.

Po prostudování těchto autorů, jsem došla k názoru, že se Kolejka (2011) shoduje s Lokočem a Lokočovou (2010) a Z. Mrkáčkem¹ (1998) ohledně informací, které se týkají závažnosti důsledků vývoje ve společnosti, působící na krajinu.

---

¹ Z. Mrkáček (1998) – názor tohoto autora je vysvětlován v dalších kapitolách str. 13-16.

1.2 Vývoj české kulturní krajiny od 19. století po současnost

Do 19. století činnost člověka krajinu spíše obohacovala, nežli ničila. Ke značným změnám ve struktuře krajiny došlo až za posledních padesát let a to díky politickým, kulturně-sociálním a ekonomickým změnám.

Tzv. střídavý systém hospodaření začal v zemědělské produkci dominovat v průběhu 19. století. Tento systém se promítl do změn a vývoje kulturní zemědělské krajiny. Během 19. století se výměra polí zvýšila o polovinu a to hlavně zavedením hnojení. Bylo to na úkor pastvin a úhoru. K nejmenšímu plošnému rozšíření došlo u lesních porostů. V tomto období byla totiž velká potřeba pro stavebnictví, tak se začalo se zaváděním monokultur jehličnanů. Tradiční listnaté porosty byly nahrazovány právě výše zmiňovanými jehličnatými. Lesní porosty dosáhly zhruba v polovině tohoto období svého nejmenšího plošného rozšíření, dokonce i v lokalitách, kde nejsou přirozené stanovištní podmínky pro jejich růst, a lesy tak ztratily svou přirozenost. Započalo se s povrchovou těžbou nerostných surovin i výstavbou vodních nádrží a regulacemi vodních toků. I když byl velký podíl orné půdy a malý podíl lesa i vodních ploch, zahrnovala tak struktura krajiny mnoho efektivních (eko)stabilizačních i protierozních elementů. Známým příkladem jsou remízky, aleje stromů, meze a polní cesty, které se zachovaly z tradiční české krajiny tzv. barokní z 18. století.

Výměra orné půdy, začala pozvolna klesat ve 20. století a byly znovu uvedeny v činnost některé rybníky. Docházelo tak k rozvoji ovocnářství. Rozšiřovaly se plochy zahrad a sadů. Změny struktury zemědělské krajiny, které jsou považovány za výrazné a často až drastické, začaly v polovině 20. století. Tyto změny měly za příčinu především nové vlastnické poměry a přechod k velkovýrobě. V období „kolektivizace“ docházelo k razantnímu rozorávání, polních cest, mezí, remízků atd. Za následek eroze půdy, mělo scelování pozemků do velkých lánů. Zavádění nejrůznějších metod v lesním hospodářství po roce 1950 si kladlo za cíl obnovit přirozené poměry v lesích (Lipský, 2000).

V 70. letech 20. století došlo na pozemkové úpravy, které byly příčinou razantní změny tváře zemědělské kulturní krajiny. Toto období je považováno za jedno z nejnegativnějších fází pro krajinu (Löw, Míchal, 2003).

Od 90. let 20. století se naše česká krajina po předchozích negativních zásazích opět pomalu mění a vrací se tak k tradičnímu stavu české kulturní krajiny. Nejedná se pouze o návrat k ekologicky příznivému stavu, ale i ke krajinářskému. V horských a podhorských neúrodných oblastech dochází k zalesňování, zvyšuje se nárůst trvale travních porostů.

Zemědělsky opuštěné a nevyužívané plochy (např. pastviny, louky a pole) jsou postupně zarůstány stromovou a křovinnou vegetací. Velký a kladný vliv má na toto vše změna hospodářského prostředí. Státní půda se pronajímá a dochází také k restituci, při které se půda vrací zpět svým původním majitelům (Lipský 2000).

1.2.1 Proměny krajiny v Českém ráji

Tak jako obyvatelé Českého ráje se mění i její krajina. Před 50 000lety došlo ke vstupu lidí do našeho kraje, který je považován za kulturní krajinu. Tím jak od pradávna obývají lidé svoji krajinu, dochází k jejímu přetváření. Při vzájemném porovnání přetváření krajiny mezi lidmi a geologickými silami, lze konstatovat, že je lidské přetváření pro krajinu stejnou zátěží jako působení a vliv geologických sil. Za zlomový přelom je považováno období (před 7000 – 6000 lety), ve kterém začali lidé pro svoji potřebu přetvářet přírodu, z důvodu vytváření umělých společenstev rostlin a živočichů.

Les začíná být lidmi potlačován pro potřeby pastevectví a dochází tak k zakládání pastvin a polí. Začne tak lidmi vytvořený proces odnášení vrchních vrstev půdy a proces naplavování řek u svých toků, aby mohla vznikat nová stanoviště pro požadované druhy rostlin a živočichů.

Díky dalšímu odlesňování vznikla řada prvních měst, jako jsou Sobotka, Turnov a Mnichovo Hradiště. Právě toto počínání je považováno za pozitivní změnu středověké kolonizace ve 13. století.

Ve středověku začaly ovlivňovat krajinu významně hrady, které byly častokrát stavěny na přirozených dominantách. Největší a velmi známou stavbou se stal hrad Trosky nebo známý hrad Kost. Po nějaké době se dostalo na stavbu zámků a sakrálních staveb, které se staly dominantou měst. Od vzniku prvních město zhruba do 19. století trvalo opakované střídání starých a nových vlivů. Důležitou rolí při využívání a osidlování krajiny hrál výkyv počtu obyvatel. Souviselo to zejména s válkami, rozvojem vesnic pod ochranou hradů a také následně také s přestavbami měst, která byla zničena následkem požárů.

V průběhu válek se opět měnilo pole na les a naopak po jejich skončení se pokračovalo opět v kácení lesů. V 19. století začíná docházet ke změně, při které je rozvíjen průmysl. Českého ráje se tato změna nedotkla, zůstal stále zemědělským krajem. K nové situaci dochází v okamžiku, kdy se Český ráj stává vyhlášenou turistickou oblastí, pro kterou

je potřeba upravit další silniční spoje, vystavět penziony, hotel a další ubytovací zařízení. Rozvojem moderní doby se začíná znečišťovat ovzduší a používat v nadměrném množství chemických prostředků pro ochranu a hnojení monokultur. V zemědělství nahrazují staré stroje moderní těžkou mechanizací a začíná se ve větším měřítku využívat možnosti povrchové těžby písku u Hrdoňovic a štěrkopísku u Příšovic. Jako jedna z největších pozitivních změn se chápe budování a obnova rybníků se záměrem umělého odchovu zvolených druhů ryb.

Již několik desetiletí není možné spatřit v Českém ráji tetřeva hlušce, tetřívka obecného nebo sokola stěhovavého. Došlo také k poklesu stavu bezobratlých živočichů, jako jsou různé druhy brouků, korýšů a motýlů. Ale nedostává se pouze negativních informací klesajícím počtu živočichů. Nejvzácnější ptačí host Českého ráje se nazývá jespák malý, který je velikostně podobný rehkovi. Řadí se k bahňákům a objevuje se na rozdíl od morčáka velkého jednotlivě.²

1.3 Přehled hlavních krajinných prvků

Les

Les lze chápat jako ekosystém, ve kterém se vyskytují ve vysoké hustotě stromy. Jedná se o právní vymezení, kterým je lesní půda a ostatní plocha určená k plnění funkce lesa. Tato plocha je o minimální rozloze 0,5 ha, na které dosahují stromy výšky nejméně 5 m. Koruny stromů tak pokrývají v souvislém zápoji minimálně 10% dané plochy. Zásadní význam pro spontánní obnovu přirozeného lesa má mrtvé dřevo, které je pro něj zdrojem živin (dostupné z: <http:frouz.wz.cz/applekol7.pdf>).

Mrkáček (1998) vysvětluje definici lesa jako organizované společenství živočichů i rostlin. Jako příklad udává společné soužití lesních obyvatel v podobě hmyzu i zvěře, kteří mají mezi sebou různé vazby. Dále hovoří o lesu jako místu zdroje potravy pro živočichy.

Aby bylo možné lesu přiřadit definici přirozeného lesa, musí být bez dosavadního vlivu (zásahu) člověka. Představuje tak poslední článek fylogenetického vývoje. Často se v médiích a běžném jazyce používá termín prales, který je právě bez dosavadního vlivu člověka. Křovinatý lesík, který byl založen k úkrytu a ochraně zvěře, je definován jako háj. V minulosti, zhruba tak v pohanské době se jednalo o posvátný les, do kterého nesměli vstoupit pronásledovatelé. Taktéž tomu bylo i v jiném časovém období, kdy měli poddaní

---

² Z. Mrkáček (1998)- str. 13-14

přísný zákaz vstupu do háje, jelikož byla lovná zvěř vyhrazena pouze feudálovi (dostupné z: <http:frouz.wz.cz/applekol7.pdf>).

Mrkáček (1998) seznamuje čtenáře s faktem, že je v současnosti v Českém ráji převaha borovice lesní a to i v takovém rozsahu, že hovoří o borových monokulturách. Pokud se jedná o vlhčí místa s hlubší půdou, roste v takovém lese smrk ztepilý. Autor poukazuje na to, že dříve rostly tyto stromy pouze v chladných údolích a na místech, která byla zamokřena. Z listnatých stromů jsou nejrozšířenější buk, bříza, dub a olše.

Dnes na území Českého ráje převládají smíšené a jehličnaté porosty. Své tvrzení dokazuje výčtem velkých lesních komplexů, kterými jsou Žehrovské lesy, Hruboskalsko nebo Kozákovský hřbet. Za nejcennější listnaté porosty považuje bukové lesy v údolí Jizery.

Význam lesa

Les nabízí širokou škálu využití. V současnosti se jedná o podpůrné funkce. Jde o služby lesa, které mají důležitý vliv na primární produkci nebo na tvorbu půdy a vazby uhlíku v biomase. Les je bezesporu nezbytným prvkem krajiny, který zastává mnoho funkcí a pro člověka je velmi bohatým společenstvím.

Ke **kulturním funkcím** lesa patří kulturní služby lesa, kterými se rozumí možnost rekreace (campy např. v oblasti Máchova jezera, na Kristýně u Hrádku nad Nisou) nebo kulturních akcí (Pohádkový les, Noční strašidelný les atd.)

Funkce regulační je důležitá pro čištění vody a vzduchu. Omezuje také vodní a větrné eroze. Dalším důležitým faktem je, že díky této popisované funkci se reguluje tok vody v krajině.

Produkční funkce je v dnešní době velmi důležitá, jelikož zahrnuje produkci dřeva, zvěře, steliva a paliva. Využití najde také v potravinářském průmyslu, jelikož se z lesa produkuje mnoho jedlých surovin. K nejvíce využívaným se řadí lesní plody, houby a bylinky (dostupné z: <http:frouz.wz.cz/applekol7.pdf>).

V dobách, kdy se na Maloskalsku používaly v rozsáhlé míře sklářské hutě (16. stol.), docházelo k jednomu z nejintenzivnějších využití produkční funkce lesa. Velké stavby v Jičíně si vyžádaly také nadprůměrnou spotřebu dřeva. Mrkáček (1998) nezastává názor radikálnějšího kácení lesů a časté těžby dřeva, naopak se snaží varovat níže uvedenými argumenty. Zdůrazňuje, že pro lesy je pokaždé takový počín přítěží, jelikož ke své obnově

potřebuje dostatek času. Jako příklad udává 30m buk, který potřeboval zhruba sto let, aby se proměnil ze semenáčku na takového obra.

Louka a pole

V publikacích bývá často definována louka jako trvalý travnatý porost s hlavními zástupci z řad rostlin jako jsou byliny a traviny. Autor knihy Pole a louky Reichhof (1999) dává výše zmiňovaná pole a louky do kontrastu. Dle jeho názoru je pole společenstvem, ve kterém nemá žádný porost ke svému růstu déle než jeden rok. Příčinu klade člověku, který pole obhospodařuje a daný porost je zpracován a nahrazen opět jiným.

U louky je tomu naopak. Porosty se vyvíjejí samostatně a mohou tak zůstat po dlouhá léta. Vysévání určitého druhu travin nebývá obvyklé. Patočka (1984) se zabývá klimatickými podmínkami, které mají velký vliv na období rozkvětu a složení lučních květů a travin. Uvádí, že na místech, kde je velké množství podzemní vody, je více než třetina květů žlutá. Tento fakt vysvětluje ve své knize Hledání přírody (1984), kde popisuje, že se toto děje díky nesčetným druhům pryskyřníků, upolínům a blatouchům. Naopak kopretiny, různé druhy jetele, heřmánek a smetánka zdobí sušší místa louky. Podle Patočky jsou základem louky traviny. Jedná se o rostliny, které nemají pestré barvy.

Vodní tok

Vodním tokem se rozumí tekoucí voda v korytě, která je ohraničena dnem a břehy. Zda se jedná o potok, řeku či o něco jiného, se rozlišuje podle vytrvalosti vodního toku (Netopil a kol., 1984).

Stálý vodní tok nikdy nevysychá a je pokaždé hydraulicky spojen s podzemními vodami.

Občasný vodní tok lze často nalézt i pod názvem periodický vodní tok. Jeho přirozený režim má delší období, ve kterém neprotéká jeho korytem voda a nebývá spojen s podzemními vodami.

Rozlišení podle velikosti vodního toku

Bystřina je vodní tok, který má proměnlivý sklon dna.

Potok je menší vodní tok, který má menší a vyrovnanější sklon dna.

Řeka je oproti potoku delší vodní tok s rozsáhlejším povodím a také s větším množstvím protékající vody.

Veletok je název pro dlouhé řeky, které mají délku nejméně 500 km s povodím minimálně 100 000 km².

(Trizna, 2004)

Rybník

Rybníkem se rozumí, vodní dílo, které je určeno především k chovu ryb. Lze v něm regulovat vodní hladinu a také ho vypouštět. Každý rybník je tvořen hrází, nádrží a dalšími technickými zařízeními. Zákonem o ochraně přírody a krajiny, není pojem „rybník“ nijak definován, proto lze nalézt definici v zákoně o rybářství (dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/ovzdusi>)

Rybníky jsou nedílnou součástí Českého ráje. I když nejsou hlavním prvkem krajiny, zastávají i tady důležitou funkci. Tak jako tomu bylo u hradů, zámků a měst, procházely rybníky zejména v naší minulosti vývojem. U některých došlo dokonce až k jejich úplnému zániku např. rybník Dýmák u Ktové, U jiných došlo pouze k jejich zmenšení a to až v posledních letech např. Rokytnický rybník. Pozitivní změnou je opětovná obnova Komárovského rybníka a rybníků na Hruboskalsku, které byly také obnoveny.

Největším vodním tokem Českého ráje je Jizera, u které též docházelo ke změně (tzv. samovolné). Z usazených štěrkopísků vznikly útvary připomínající říční terasy, které tvoří stará koryta řeky v Drahoňovicích a Kamenici.³

Skalní město

Skalní město je seskupení různých skalnatých útvarů, které vzniklo vlivem zvětrávání a postupným odnosem materiálu. Jednalo se zejména o vulkanické a krystalické horniny. Rozličné tvary, které se vyvíjely kvůli dobré propustnosti hornin a erozi, vytvořily různé tvary (jehly, bloky, skalní věže atd.). Dosahují častokrát i výšek kolem 100 metrů hluboké kaňony.

Pískovce jsou příčinou vzniku nejvyvinutějších skalních měst, jelikož bývají protkány sítí různě ukloněných nebo navzájem kolmých puklin. Jejich opakem jsou vápencové nebo dolomitové horniny, které vytvářejí méně dokonalá skalní města (Růžička, Jordánová, Pozlovská, 2006).

V Českém ráji patří skalní města společně s obnaženými sopečnými vrchy k nejvýraznějším krajinným prvkům. Český ráj prezentují jako celek jeho obyvatelé nejen

---

³ Z. Mrkáček (1998)

⁴ Z. Mrkáček (1998)

z říše živočichů, ale i rostlin. V tomto regionu patří k nejlépe vyvinutým a nejrozsáhlejším skalním městům Příhrazské, Hruboskalské a Prachovské skály. Jedná se tak o dlouhodobý vývoj skalních měst a je přirovnáván k nepřetržitému procesu⁴.

2 Obec Jenišovice

V této kapitole se lze podrobněji seznámit nejenom s historií obce Jenišovice, ale i s její současností. Jsou zde popsány její významné památky a osobnosti.

2.1 Základní informace o obci

V České republice nalezneme sídlo jménem Jenišovice celkem 5x. Nejmenší z nich jsou osady, které zahrnují obce Býkev v okrese Měník, Křivsoudov, který se nachází v okrese Benešov a dvůr s malým zámečkem ležící u obce Přeborov v okrese Písek. Jenišovice nalezneme též v okrese Chrudim, které jsou samostatnou obcí. Největší obec tohoto jména je v Českém ráji, která je umístěna pouhých 5 km severně od Turnova a je součástí Mikroregionu Podkozákovsko. Turnov je pro Jenišovice obcí s rozšířenou působností. Na východě sousedí Jenišovice s obcí Frýdštejn, na západě s obcemi Paceřice a Žďárek, na jihu s Turnovem.

Naše obec se v současnosti skládá z 2 katastrálních území. První z nich je úředně pojmenováno jako „Jenišovice u Jablonce nad Nisou“ a druhá jako „Odolenovice u Jenišovic“. Jenišovice tvoří ještě 13 místních částí, které jsou mezi občany běžně používány. (Např. Marjánka- část obce, která je zastavěná a nachází se kolem křižovatky na Frýdštejn a Odolenovice, Skalička- část obce, která končí nedaleko lesa a trasy vedoucí k Zamorově hrobce, Frajdorf- část obce, která je situována od kostela sv. Jiří k Malému Rohozci, Kněska, Za Humny, Trávníky atd.) (Vlastivědný regionální sborník od Ještěda k Troskám, číslo 2, 2011).

Znakem obce (Obrázek 1) je svisle půlený štít, který znázorňuje v části s kostelem na vršku Jenišovice a pole s lipovými listy Odolenovice (Vlastivědný regionální sborník od Ještěda k Troskám, číslo 2, 2011).

Obrázek 1: Znak obce.

2.1.1 Nejčastěji používané občany pomístní názvy

Bažantnice (les u Červeného dvora), **Frajdorf** (Obr. 2), (od kostela sv. Jiří k polní cestě vedoucí na Malý Rohozec), **Kněska** (v této části se nachází fotbalové hřiště, které je za školou), **Marjánka** (směr od křižovatky v zastavěné části obce vedoucí na Odolenovice a Frýdštejn), **Nad Studnicemi** (jedná se o pole mezi Odolenovicemi a Paceřicemi), **Písky** (Obr. 3), (nová zástavba rodinných domů za školou ve směru na Marjánku), **Steblík** (rodinné domy podél hlavní silnice vedoucí na Turnov), **Vesecko** (les, který je při údolí ve směru na Turnov = pod Červeným Dvorem), **Za vilou** (les a pole k Turnovu za Frajdorfem), **Zaboroví** (jedná se o část obce, ve které jsou osamocené stavby pod JZD při silnici na Kaškovice), **Zádraha** (jsou částí Odolenovic při cestě vedoucí na Žďárek), (dostupné z: <http://www.jenisovice.cz>).

Obrázek 2: Pohled na část obce Frajdorf a kostel sv. Jiří.

Obrázek 3: Pohled do ulice v části obce Písky.

2.1.2 Příroda v okolí Jenišovic

Jenišovice se nacházejí na území, které se mírně svažuje k jihu a je zvlněné. Toto území je rozčleňováno několika malebnými roklemi a údolími, jehož rozloha činí 458 ha a 284 ha území Odolenovic. Odolenovický potok s minimálním průtokem tvoří hranici mezi Jenišovicemi a Odolenovicemi. Převládají zde pastviny, lesy a orné půdy. Průměrná n.m. Jenišovic je 378 m. Červený Dvůr je nejnižším místem obce, které je 318 m n. m. a nejvyšším bodem je vyvřelina Zabolky nad obcí Bezděčín, která je 531 m n. m. K trvalému pobytu se hlásí okolo 1200 obyvatel. Z geomorfologického hlediska spadá obec do Jičínské pahorkatiny

a je zároveň součástí Českého ráje. Podloží obce jsou jílovité písky s opukovými valouny, ty ve větších hloubkách přecházejí do skály (dostupné z: [http: www.jenisovice.cz](http://www.jenisovice.cz)).

2.2. Historie obce

Původ názvu obce se příkládá legendě o opatu Janovi (Jenišovi), kterému patřila správa obce, a na jeho počest bylo právě jméno Jenišov přeneseno do názvu obce. Časem došlo k pomnožení jména Jenišov na Jenišovice.

V roce 1143 dochází k první zmínce o obci v částečném opisu, ve kterém je neúplný text s chybějícím datem. Originál se bohužel nedochoval. *„Nejstarší písemná zmínka o zdejších Odolenovicích se váže k r. 1543. O počátcích a starších časech obce máme dosud málo poznatků, na probádání čekají písemnosti v archivech a historická literatura.“* (Vlastivědný regionální sborník od Ještěda k Troskám, číslo 2, 2011, s. 117). V tomto roce byla uvedena obec jako majetek Strahovského kláštera v Praze. Dokládá se, že bylo již původní obyvatelstvo českého původu. V roce 1184 byla církevní vrchností založena fara i kostel a obec se tak stala správním centrem oblasti. *„Zlom v držení území nastal v revoluční době, kdy po husitských válkách bylo r. 1436 Heníkovi z Valdštejna celé rychtářství jenišovické, tedy i Odolenovice, přičleněno k panství Skály nad Jizerou (to je Malá Skála, ale ten název vznikl až při výstavbě železnice r. 1859). Současně po r. 1420 (někde se udává za války třicetileté po r. 1620) nastalo až do r. 1728 opuštění fary, kostel byl filiálním (pobočným) k faře na Bzí (Nábzí) u Železného Brodu a duchovní správa vykonávána dálkově.“* (Vlastivědný regionální sborník od Ještěda k Troskám, číslo 2, 2011, s. 118).

Rok 1565 byl rokem, ve kterém připadla tato výše zmiňovaná oblast postupně vartemberskému, valdštejnskému a desfourskému panství, které se nacházelo na zámku Hrubý Rohozec. K úplné samostatnosti oblasti dochází až v roce 1848 po zrušení poddanství. Obec zažila také přírodní bouře a kalamity, nevyhnula se ani morové epidemii a často trpěla nouzí o vodu. Silnice směrem Turnov – Frýdštejn je užívána od roku 1858 a o 40 let později bylo možné začít využívat vybudovanou silnici na Voděrady a v roce 1921 do Paceřic. V roce 1928 byla pro obec zavedena elektřina a díky schválení projektu na výstavbu vodovodu, byla nad Marjánkou dokončena stavba vodojemu. (Vlastivědný regionální sborník od Ještěda k Troskám, číslo 2, 2011).

2.2.1 Historie základní školy

V kronice je uváděna budova základní školy jako dřevěná chalupa, ve které se učilo zhruba před rokem 1728. V roce 1840 byla na náklady hraběnky Gabriely Des Fours a přiškolených obcí postavena kamenná škola. Sloužila pro 300 žáků. Po jejím přestavění v roce 1899 slouží jako obecní úřad a mateřská škola.

Kolem roku 1816 byla místní základní škola jediná, která sloužila celému severu rohozeckého panství. Škola byla tak navštěvována žáky z dalekého okolí. Z tohoto důvodu došlo k postupnému zakládání škol v sousedních obcích a jejich okolí. Jako první se roku 1818 osamostatňují Dolánky a mají svoji vlastní základní školu. Dále následují obce Voděradý, Paceřice, Zďárek, Frýdštejn, Odolenovice a také Malý Rohozec. Provizorní přenesení menšinové měšťanské a mateřské školy i opatrovny z Hodkovic, přineslo období nacistické okupace.

Hlavní podíl na výstavbě nové devítileté základní školy (těsně před r. 1960) měl Alois Broul, který na škole působil jako ředitel. Výuka byla zahájena v tehdy moderním prostředí roku 1962. Od roku 1993 je součástí školy kuchyň s jídelnou a nové učebny. V roce 2003 se přestavěl a rozšířil prostor tělocvičny, který slouží i k místním kulturním a školním akcím. V budově školy se nachází také ordinace obvodní lékařky a veřejná knihovna s internetovým připojením. Vedle školy je obnovený stadion, zahrada a dětské hřiště, které využívá družina po vyučování (Vlastivědný regionální sborník od Ještěda k Troskám, číslo 2, 2011).

2.3 Současnost obce

Správu obce má na starosti Ing. Bohumil Bradáč, který je starostou a jedenáctičlenné zastupitelstvo. Během posledních dvaceti let došlo k výrazné změně obce a to nejenom v oblasti průmyslu, živnosti, ale i zvyků. Charakteristicky zemědělská obec se mění na příměstskou obytnou obec se zajištěním základního vybavení pro své občany (dostupné z: [http: www.jenisovice.cz](http://www.jenisovice.cz)).

V obci a zejména v jejím blízkém okolí dochází v posledních deseti letech k masivní plošné zástavbě v podobě rodinných domů, které jsou městského charakteru. Obec dbá na zachování krajinného rázu a na ochranu životního prostředí.

K nejvýznamnějším spolkům obce se řadí nejstarší místní spolek obce SDH Jenišovice. Tento spolek funguje od roku 1877. Po 62leté odmlce funguje opět Sokol, který

byl po roce 1990 přejmenován TJ Sokol Jenišovice. Nejmladším, ale pro obec přínosným spolkem je Myslivecké sdružení Jenišovice – Bezděčín (dostupné z: <http://www.jenisovice.cz>).

2.4 Památky a pozoruhodnosti obce

Největší památkou a také dominantou obce je kostel sv. Jiří se zvonící (Obr. 4 a 5), který je v barokním slohu. Jelikož je dobře viditelný již z dalekého okolí, býval obyvateli nazýván „Maják krajiny“. Roku 1839 byl založen na rovině za kostelem nový velmi prostorný hřbitov. Pozoruhodností tohoto posledního místa odpočinku jsou hroby vzácných osobností (Vlastivědný regionální sborník od Ještěda k Troskám, číslo 2, 2011).

Obrázek 4: Kostel sv. Jiří. – pohled na vchod.

Obrázek 5: Kostel sv. Jiří - boční pohled.

Nedílnou součástí obce Jenišovice je farní kostel Církve československé husitské (Obr. 6 a 7). Tento kostel byl postaven ve dvacátých letech 20. století. Nejprve byl kostel využíván církví a také obcí. Suterén byl vytápěn a bývala tam mateřská škola, později lékařská ordinace, dále záložna a dokonce i kancelář místního JZD. Několik let zel suterén prázdnotou, než se zde po jeho rekonstrukci otevřela kavárna. Pro obyvatelstvo to bylo velmi příjemnou změnou a místem, kde si mohli lidé vychutnat výbornou kávu a domácí zmrzlinu s vynikajícími zákusky. Toto období netrvalo ani dva roky a suterén je opět prázdný a čeká na opravu vnější fasády (Vlastivědný regionální sborník od Ještěda k Troskám, číslo 2, 2011).

Obrázek 6: Pohled na vchod do bývalé kavárny.

Obrázek 7: Farní kostel církve Československé husitské v Jenišovicích – pohled na jeho vchod.

Osobnosti pochované na místním hřbitově

- **PhDr. Josef Pekař** (12. 4. 1870 – 23. 1. 1937), byl profesorem české historie a působil jako rektor na Karlově univerzitě. Ve výše popisovaném kostele byl křtěn a za svého života pojmenoval Jenišovické návrší jako „balkón do Českého ráje“. Hrobku je možné spatřit ihned vedle středového kříže (Obr. 8).
- **Josef Dlask** (11. 7. 1782 – jaro 1853), byl znám jako lidový písmák a vzdělaný rychtář, který byl veřejným činitelem (Obr. 9).
- **MuDr. Josef Salmon** (1844 – 1931) byl velkým přínosem oboru dětského lékařství, jelikož byl jedním z jeho průkopníků. Ve druhé polovině 19. stol. založil Josef Salmon společně se svými kolegy Spolek pro zřízení a vydržování české dětské nemocnice a chorobince v Praze, aby mohla být vybudována česká nemocnice.
- **Anna Vedralová** (18. 4. 1824 – 5. 6. 1914) byla ošetrovatelkou Karla Havlíčka Borovského, o kterého pečovala až do jeho smrti.
- **Josef a Františka Brožkovi** z Hrubého Rohozce, jejichž vnukem byl Petr Bezruč.

Obrázek 8: Hrobka Josefa Pekaře.

Obrázek 9: Místo odpočinku Josefa Dlaska z Dolánek.

Obrázek 10: Hrobka Eduarda Krále (syn rohozeckého sládka).

V obci je několik pomníků, božích muk a soch. Pomníky jsou vybudovány k uctění spoluobčanů padlých ve světových válkách. V centru obce nalezneme sloup Panny Marie z roku 1719 a sochu sv. Antonína Paduánského z roku 1808, který je umístěn před kostelem na vysokém podstavci. Jednou ze zajímavostí historie Jenišovic je skutečnost, že obec ukřývala na svém území za války pomník T. G. Masaryka.

Osobnosti

- **Václav Kot'átko** (1810 – 1876) byl knězem a v letech 1865 – 1879 ředitelem Pražského ústavu pro hluchoněmé. Napsal první české učebnice pro neslyšící, kterými byly čítanka, slabikář, sbírka povídek a tři sešity mluvnických cvičení.
- **Gustav Kopal** (1920 – 1968) byl válečným letcem (bombardérem) československé 311 perutě v Anglii.
- **Kajetán Tichý** (1859 – 1953) byl hudebním skladatelem a českým kantorem.
- **Prof. RNDr. Jiří Anděl DrSc.**, se narodil roku 1939 a je uznávaným matematikem a matematickým statistikem, který dosáhl významných výsledků. K jeho úspěchům se řadí např. analýza časových dat (Vlastivědný regionální sborník od Ještěda k Troskám, číslo 2, 2011).

3 Krajina kolem Jenišovic

Tato podkapitola se zabývá nejprve vysvětlením termínu krajinný ráz a dále vymezením krajiny dané horizontem a to prostorem, který je z pozorovaného místa vidět. Jedná se o turistickou stezku u Zamorovy hrobky a prostorem kolem ní, který je v blízkosti obce Jenišovice. Dále dochází k představení památek, které hrají v mém níže popsaném projektu důležitou roli a jsou nedílnou součástí obyvatel Jenišovic i obyvatel Českého ráje a jeho okolí.

3.1 Krajinný ráz

Pod pojmem krajinný ráz si lze představit různé kulturní a historické charakteristiky, které se vždy vážou k určitému místu nebo oblasti. Nejtypičtějším pojmem pro krajinný ráz je přírodní charakteristika.

Pokud se jedná z nějakého důvodu o změnu krajinného rázu, je pokaždé nezbytný souhlas orgánu ochrany přírody. Tento souhlas se vztahuje nejčastěji ke stanovení povolení různých staveb. Důležité je neopomenout, že se toto ustanovení týká nejenom chráněných území a přírodních parků, nýbrž také ostatní krajiny. Pokaždé je nutné zohlednit zachování významných krajinných prvků a kulturních dominant krajiny (dostupné z: <http://www.mzp.cz/cz/ovzdusi>).

3.1.1 Viditelný prostor kolem Jenišovic

Viditelným prostorem jsou míněny vyhaslé sopky, skalní města, významné historické stavby jako jsou hrady a zámky.

Ještěd

Ještěd je hora z tvrdého křemencového suku a křídového pískovce v severních Čechách jižně od města Liberec. Tato hora dosahuje výšky 1012 m n. m. Na samotném vrcholu Ještědu se nachází hotel s restaurací, přírodní park a pro současnou společnost důležitý televizní vysílač, který je vysoký 92 m. Tato budova byla navržena s ohledem na povětrnostní podmínky a při pohledu z dálky je možné vidět, jak plynule navazuje na svahy hory a dochází tak k optickému dokončení (dostupné z: <http://rozhlednajested.cz>)

Ralsko

Ralsko je definováno jako nejvyšší vrch České tabule, který leží v okrese Česká Lípa. Jeho plocha zabírá 4,5 km² (Demek, Mackovčín, a kol., 2006).

Tentýž název patří i zřícenině hradu Ralsko, ze které je rozhled do širokého okolí a naopak je možné jej pozorovat z dálky pouhým okem. Příčinou „vykousnutého“ tvaru kopce je rozsáhlé nezalesněné suťoviště. Jedná se o přírodní rezervaci Ralsko, na které jižně leží Vranovské skály. Na vrchu Ralska rostou převážně suťové lesy a bučiny. Nejvíce je zde zastoupena lípa a jeřáb. Na dřívější sopce je několik kamenolomů a pod sopečným vrcholem jsou křemenné a jílovité pískovce. Kaňony lze nalézt na dolních částech svahů (Balatka, 2006), (Balatka, 2009).

Hrad Bezděz

Tento hrad byl vystavěn jako pevný kamenný hrad v 60. letech 13. století králem Přemyslem Otakarem II., měl sloužit k obraně obchodní cesty a proti rozpínavosti Markvarticů a Ronovců.

Na hradě Bezděz pobýval velmi rád Karel IV, který se zasloužil o založení Velkého rybníka. Později došlo k přejmenování na Máchovo jezero a to na počest básníka K. H. Máchy (dostupné z: <http://www.hrad-bezdez.eu/cs/o-hradu/historie>).

Káčov

Káčov je přírodní památka, situovaná na vrchu vyhaslé sopky u Mnichova Hradiště. Káčov, přes který vede turistická trasa z Mnichova Hradiště, nabízí výhledy na Drábské světničky, Ještěd, Krkonoše i Bezděz (dostupné z: <http://www.navylet.cz/cs/cil/kacov-mnichovo-hradiste>).

Drábské světničky

Drábské světničky se nacházejí nedaleko Mnichova Hradiště a přímo naproti Káčovu. Jedná se o zbytky skalního hradu, který byl vytesán v pískovcové skále. Skála je na hraně plošiny Mužský. K osídlení tohoto místa došlo ve 13. stol. a začátkem 15. stol. byl založen výše zmíněný hrad. Lidé, kteří žili v dřevěných obydlích, měli vytesané místnosti (zásobárny). Tyto místnosti byly vytesány do skalních bloků a propojeny žebříky a dřevěnými můstkami. V období třicetileté války se do Drábských světniček uchýlovali obyvatelé okolních vesnic a podobně tomu bylo i za druhé světové války, kdy ve světničkách přebývaly partyzánské skupiny horolezců (dostupné z: <http://drabske-svetnicky.ceskehory.cz>).

Trosky

V České republice je zřícenina hradu Trosky považována za tu nejmalebnější a nejpozoruhodnější.

Trosky byly postaveny zhruba v polovině 14. stol. Čenkem z Vartenberka. Jedná se o vyhaslé sopečné vrcholky, na kterých byly postaveny dvě věže. Tyto věže nesou dvě ženská jména připomínající pověst o tomto hradu. Vyšší věž se jmenuje Panna a nižší Baba, okolo které dříve vedla starodávná cesta z Troskovic k hradbám. Na hřebenu se nacházejí zbytky obytných budov (Velartová, 1990).

Kozákov

Na horu Kozákov vede deset značených turistických cest. Tou nejvyhledávanější je však Zlatá stezka Českého ráje, která je místem různých pochodů a turistických akcí. Zejména je také výchozím bodem naučné stezky „Kozákov“, která směřuje na Drábovnu do Měsíčního údolí. Hora Kozákov se těší velké oblibě u sportovců (paraglidy, cyklistiky, turistiky, také longboardistiky) a v zimě při příznivých sněhových podmínkách je hora využívána lyžaři a snowboardisty (dostupné z: <http://www.kozakov.cz/mikroregion.html>).

3.1.2 Prostor kolem Jenišovic a okolí

Zámek Sychrov

Historie zámku Sychrov sahá až do 15. století. Nynější podobě zámku předcházelo několik přestaveb. První stavbou byla tvrz, která spadala pod vlastnictví české královské komory. V 16. století byl na jejím místě postaven panský kamenný dům a v následujících letech v období 1690 – 1693 se zde již nacházel zámek v barokním stylu. První majitel K. A. G. Rohan uskutečnil empírovou přestavbu. Tato velkolepá přestavba byla dokončena v roce 1834.

K další změně vzhledu zámku přispěl stavební vývoj za knížete K. J. F. I. Rohana, který zorganizoval jeho novogotickou přestavbu a zámek se začal přibližovat současné podobě. Kníže se nezajímal pouze o rozkvět svého zámku, ale věnoval pozornost také zámeckému parku, který byl v anglickém stylu. Díky Rohanově mimořádné péči se park stal předlohou pro mnoho významných arboret např. Konopiště. Na přelomu dvacátých a třicátých let došlo k úpravě zámku ve funkcionalistickém stylu. Změnil se tak nejen interiér, ale i exteriér zámku. V současnosti je zámek státní a dochází k postupnému renovování.

Na nádvoří i v zámeckém parku se koná každoročně několik pravidelně se opakujících akcí (Velikonoční trhy, Skotské hry, Vánoční trhy, hudební koncerty, pouť a další kulturní akce). Zámek je také vyhledáván pro místo uzavření manželství, nebo filmaři pro natočení nového filmu či pohádky (dostupné z: <http://www.zamek-sychrov.cz/cs/o-zamku/historie>).

Zámek Hrubý Rohozec

Po roce 1300 byl postaven na skále nad řekou Jizerou v těsné blízkosti města Turnov a obce Malý Rohozec raně gotický hrad (zakladatelem byl pravděpodobně Havel z rodu Markvaticů).

Na samém začátku 16. století došlo k přestavbě zámku, který získal podobu pozdně gotického sídla. Renesanční podobu dostal zámek po roce 1600 díky novým majitelům Vartenberkům. V průběhu let se podrobil zámek dalším úpravám (dle přání a potřeb aktuálních majitelů) a to barokní, empírovou, poté ve stylu romantické gotiky a ve stylu druhého rokoka (některé pokoje ve druhém patře). Nyní je zámek se svými interiéry prezentován v původní podobě z 30. let 20. století, tak jak ho měli majitelé hrabě M. V. Des Fours Walderode se svou manželkou (dostupné z: <https://www.zamek-hrubyrohozec.cz/cs>).

Dlaskův statek

Tradiční lidová architektura turnovského typu z 18. století je vystižena v interiéru i v exteriéru Dlaskova statku. Jeho původní majitel J. Dlask byl dolánecký rychtář, který se stal lidovým písmákem. Patří k významným postavám regionální historie. Díky své typické pojizerské, skládané lomenici a pavlači se stal Národní kulturní památkou České republiky (od roku 2010). Pro zájemce o návštěvu expozice lidového interiéru je objekt od roku 1969 zpřístupněn široké veřejnosti. Expozice bývá rozšiřována o akce ve dvoře Dlaskova statku, který je obehnaný trámcovou hradbou. Konají se zde tradiční lidové slavnosti, masopust, posvícení atd.), (dostupné z: <https://www.muzeum-turnov.cz/dlaskuv-statek/>).

Hlavatice

Jedná se o osamocenou pískovcovou skálu, která stojí až na konci hruboskalského hřebene. V roce 1892 byla na nejsevernějším výběžku, výše zmiňovaného hřebenu nad městem Turnov postavena vyhlídka s 32 schody (dostupné z: http://www.interregion.cz/turistika/vyhličky_rozhledny/hlavatice/hlavatice.htm).

Valdštejn

Postavení jednoho z nejstarších hradů Turnovska se datuje v letech 1260-80. Hrad byl postaven na třech pískovcových skaliskách, která byla navzájem propojena dřevěnými mosty. Hrad patřil Jaroslavu z Hrušnice, který ho založil a patřil k předkům Valdštejnů. Právě z tohoto důvodu se stal Valdštejn, jak vypovídá již sám název, kolébkou jejich rodu. Požár (konec 16. stol.) zničil většinu budov, a tak se stal hrad (Obrázek 12) zříceninou. Díky poslednímu majiteli, kterým byl rytíř Jan Lexa z Aehrentalu, došlo k přestavbě zřícenin, ale bohužel pouze částečně. Na přední hrad se vchází branou, odkud dále vede romantická starobylá chodba do hradních sklepů. Poté se nachází prostřední hrádek. Pokud bychom chtěli vidět velkou věž, tak po pozorném zkoumání objevíme její nepatrné zbytky. Velmi zajímavou historickou památkou je džbánovité vězení, které je vytesané ve skále v prostorách starého hradu. (Velartová, 1990).

Hrubá Skála

Autorka J. Veltarová (1990) popisuje ve své knize zámek Hrubá Skála jako středověký hrad, který byl založen kolem roku 1353 Hynkem z Valdštejna a vybudován na pískovcových skalách spojených mosty. Vrátnici společně s konírnami je možné nalézt v předhradí hradu a v prvním patře se nacházejí byty. Zajímavostí na Hrubé Skále je „panenské“ vězení, kterým končí chodba. Dokonce se traduje, že v něm byla vězněna dcera hradního pána a to celé dva dny a dvě noci.

Suché skály

Suché Skály bývají označovány jako Maloskalské dolomity nebo Kantorovy varhany. Nejkrásnější pohled na ně se udává z vesnice Líšný a také z vyhlídky pod Sokolem. Tyto názvy získaly díky svému specifickému tvaru, když byl skalní masiv z cenomanského pískovce vyzdvižen nad zemský povrch a postaven do svislé polohy při alpínsko-himalajském vrásnění. Suché Skály jsou vyhledávaným horolezeckým cílem, ze kterého je přenáherný pohled do široké krajiny. Tento ostře rozeklaný hřeben skal je naproti Vranovskému hřebeni, se kterým tvoří vzájemně jednu linii (dostupné z: <https://suche-skaly.ceskehory.cz/>).

Hrad Vranov - Pantheon

Hrad Vranov, který je společně s Pantheonem součástí Ještědsko-kozákovského hřbetu s výhledem na Suché skály, Sokol a Drábovnu, byl vystavěn vysoko na skalnatém bradle začátkem 15. století. Právě toto výhodné místo využil první doložený majitel Heník z Valdštejna (moravský šlechtic, který pocházel z rodu pánů z Valdštejna). Nebylo zde za

potřebí stavět mnoho hradeb, jelikož přiléhající skaliska a strmý sráz, zaručovala svým obyvatelům naprosté bezpečí. Důležité bylo vybudování střílen a poté už jen dostačovalo vyplnit mezery mezi jednotlivými skalními bloky a propojit chodníky.

Součástí hradu bylo jak předhradí, tak i jádro hradu s věží a mohutným hradním palácem. V předhradí byly vystavěny hospodářské budovy s konírnou, kovárnou, kaplí a sklady. Dnes se na tomto místě nachází pokladna a plošina s letohrádkem. J. Velarová vysvětluje, že podle dochovaných zbytků, byly původní hradby většinou dřevěné. Z tohoto důvodu nebylo možné po nich dochovat téměř nic. Ve skalách jsou vytesaná sklepení a je možné vidět zářezy, které byly zhotoveny pro trámy. K této domnívané skutečnosti se přiřazuje i další informace a to lidové pojmenování „Dřevěné skály“, kterým byl hrad Vranov nazýván (dostupné z: http://www.interregion.cz/turistika/hrady_zamky/vranov/vranov.htm).

Poté co hrad koupil František Zachariáš Römisch (1802), který se stal vlastníkem celého maloskalského panství, dal upravit přístup k hradu a vznikla tak vyhlídka na protékající řeku Jizeru, též na celou obec Malá Skála a její malebné okolí. V okolí hradu i jeho prostorách je možné spatřit několik pomníků, náhrobků, které připomínají různé historické osobnosti i boje proti Napoleonovi. Název Pantheon se dostal lidem do podvědomí právě po vzniku upraveného areálu hradu Vranov (dostupné z: <https://www.cesky-raj.info/dr-cs/1348-zricenina-hradu-vranov-pantheon.html>).

Boučkův statek

Architektura Boučkova statku, která absolvovala rozsáhlou přestavbu v roce 1813, zůstala neporušená, a tak je objekt nejzachovalejším roubeným statkem v Horním Pojizeří. Součástí Boučkova statku je místnost, která slouží jako historická expozice. Tato státní kulturní památka je zároveň vzpomínkou na rodinu Boučků, která naskýtá příležitost si vychutnat nostalgickou atmosféru a v předvánoční době navštívit ručně řezaný betlém (dostupné z: <http://www.pruvodce.com/bouckuvstatek/>).

Bartošova pec

Tento unikátní krasový systém je propojen navzájem třemi ponory. Ondříkovickým ponorem, ponorem u Roudného a Ondříkovickým propadáním. Nalézá se zde i jeden vývěr, který se nazývá Bartošova pec. Bartošova pec je prameništěm Vazoveckého potoka.

I přestože byla vstupní vývěrová část (33 m) Bartošovy pece známá již po celá staletí, brala se pouze za běžnou pseudokrasovou jeskyni.

Je tomu právě deset let, co se podařilo speleopotápčům z Liberce (r. 2000) postoupit dále proti proudu a překonat tak tři sifony a dva polosifony, které byly nízké (výška pouhých 20-30 cm), ale k jejich překvapení zanesené pouze jemným pískem, a tak se dostali dále a objevili jeskyni o délce 225 m. Český ráj vděčí těmto průzkumníkům za objev, který překvalifikoval v roce 2001 pseudokrasovou jeskyni na krasovou říční jeskyni (dostupné z: <https://www.treking.cz/regiony/bartosova-pec.htm>).

Frýdštejn

Již při samotném pohledu na hrad Frýdštejn je zřejmé, že se nejlépe dochovala část hradní věže, která je hlavní dominantou nejenom hradu, ale také obce a blízkého okolí. 15m věž je postavena na nejvyšším skalisku tak, aby z ní bylo v minulosti možné obhlédnout široké okolí. Pro veřejnost byl hrad zpřístupněn v devadesátých letech minulého století. Veškeré nálezy z doby jeho osídlení, jsou umístěny ve sbírkách Muzea České ráje v Turnově (dostupné z: <http://www.frydstejn.cz/>)

Kopanina

Nad obcí Frýdštejn se nachází ve výšce 21m rozhledna Kopanina (Obrázek 30). Její nadmořská výška je 657 m n. m. Jedná se o cihlovou stavbu, která má 93 schodů. Tato rozhledna byla postavena roku 1894 českými turisty z Turnova. Z Kopaniny je obdivuhodný výhled na horu Říp, Milešovku, hrad Bezděz, Trosky, Kozákov a hory Krkonoše. Za dobré viditelnosti lze dohlédnout až na Prahu a Orlické hory (dostupné z: <http://www.na-rozhledny.cz/kopanina>).

4. Projektové vyučování

Téma této kapitoly je zřejmé již ze samotného názvu. Nejprve dochází k představení metod, bez kterých by nebylo možné uskutečnit ať už níže popisovaný třídní projekt nebo školní, který bývá většinou realizován s heterogenním složením žáků dané školy. Dále se dostaneme k představení projektu a uvedení jeho typických znaků. Poté se seznámíme s jeho historií a na závěr této kapitoly je vysvětlení jeho významu a důležitosti.

4.1 Problémová a projektová metoda

Projekt by se nemohl stát projektem bez použití problémové a projektové metody, které spolu úzce souvisí. Při vzniku každého projektu, který je tvořen ve školách a poté realizován žáky, se častokrát nevědomky využívá právě těchto dvou výše jmenovaných metod. Obecně lze konstatovat, že problémová i projektová metoda jsou založeny na určitém problému. Pokud by měli žáci přemýšlet o nějakém problému, jedná se tak o problémovou metodu. Naopak, když žáci bádají nebo se snaží dokázat svá tvrzení či nějaké skutečnosti, lze s určitostí hovořit o používání projektové metody. Při této metodě využívají žáci své individuální organizační schopnosti a dochází tak i ke vzájemné kooperaci mezi jednotlivými žáky. Pokud je potřeba vést žáky v určitém předmětu nebo v nějaké situaci k přemýšlení, začlení tak pedagog k jeho oblíbeným vyučovacím metodám i nyní zmiňovanou problémovou metodu. Tyto metody bývají i v praktickém životě používány většinou současně a tvoří tak dohromady ideální prvek k naplnění předem stanovených cílů (Hladílek, 1993).

I J. Čáp a J. Mareš (2001) apelují na učitele, aby učinili vyučování žákům zajímavější, aby jim byly předkládány úkoly, které ukazují žákům jejich praktické využití a užitečnost samotného učiva. Dále doporučují, aby byla zadávána témata, která vedou žáky k překročení školského kontextu a poznávání různých odborníků. Právě tato doporučení vedou k použití projektové metody, jelikož se jedná o fakta, která obsahuje projektová metoda. Žákům by měly být do výuky zařazovány situace právě, při kterých je kladen zřetel na kooperaci, které jsou jakási prevence proti projevům agrese či šikany.

4.1.1 Výhody projektové metody

Kladných stránek projektové metody, která je jakýmsi různorodým souborem metod, si velmi dobře uvědomuje Jezberová a kol.(2011), která považuje za vynikající propojit více činností do jedné. Toto je právě nabízeno při projektové metodě, kdy žáci mezi sebou navzájem vedou různé rozhovory, zpracovávají různé materiály a navzájem spolupracují.

Dochází i k řešení problémů, která nejsou tzv. uměle vytvořena, ale žáci se s nimi setkávají při tvorbě projektu, kdy vycházejí z dané konkrétní situace.

Projektovou metodu vyzdvihují také autoři Mareš, Průcha, Walterová (2003), kteří vysvětlují, že díky této metodě jsou žáci dobře motivováni k experimentování. Získávání zkušeností se tak samo přímo nabízí a to zejména při praktických činnostech, které jsou součástí projektové metody i projektu jako takového.

Výhody projektové metody nevidí pouze pedagogové, ale i řada odborníků z oboru psychologie, jako jsou J. Čáp a J. Mareš, kteří vysvětlují typické krátké soustředění žáků mladšího školního věku na daný úkol. Jsou přesvědčeni o tom, že u takto starých dětí vzniká rychle a snadno zájem o něco nového, doposud nepoznaného. Děti si tak ověřují svoji kompetenci v tom, s čím se začaly nově seznamovat. Jedním z nejtěžších úkolů je soustředit pozornost na úkoly zadávané učitelem, které jsou náročnější na čas. Jako příprava mohou posloužit právě hry, u kterých vydrží takto malé děti delší dobu realizovat poutavou činnost. Z tohoto předešlého tvrzení je zřetelné, že projektová výuka je jakýmsi hnacím motorem, aby se žáci zajímali o daný problém, chtěli ho samostatně řešit a zlepšovali svoje sociální vztahy ve skupině, kterou je pro ně ve většině případů jejich třída (J. Čáp, J. Mareš, 2001).

4.1.2 Důvody nevyužívání projektové metody

V našem českém školství je v řadách učitelů ještě mnoho odpůrců této metody. Důvodem může být jeden z argumentů odpůrců, který se snaží popsat a vysvětlit ve své knize J. Coufalová (2006). Autorka tak vysvětluje příčiny obav z nevyužívání projektových metod. Častým argumentem odpůrců projektové metody je nepřipravenost učitelů na její používání.

Učitel, který měl ve své minulosti možnost zažít vytváření a realizaci projektu jako žák, má tak ve svých vzpomínkách zážitky, zkušenosti a potřebu uskutečnit svůj vlastní projekt pro své školou a rodiči svěřené žáky. Takový učitel má zájem pravidelně zařazovat do své výuky projektovou metodu. Na druhé straně jsou učitelé, kteří se s projektovou metodou nikdy nesetkali nebo ji vyzkoušeli z povinnosti, a proto ztrácejí vnitřní motivaci něco takového uskutečnit. Někteří učitelé se domnívají, že takto metoda je určená pouze starším žákům a byla by pro nejmladší žáky velmi náročná až neproveditelná. Učitelé prvních a druhých tříd mívají velké předsudky ohledně přijetí projektové metody u svých žáků. Největší strach je z nedostatečných pracovních návyků a také se spoluprací ve skupině (Coufalová, 2006). Jejich argument je tak v rozporu s vysvětlením M. Vágnerové (1996), která tvrdí, že žáci raného školního věku se nejsnadněji motivují a dokážou nejlépe respektovat různé druhy

norem. Jsou flexibilní a rychleji si osvojují nová pravidla, pracovní návyky i postupy. Autorka dále vysvětluje chování dle psychologického vývoje a tím vzniká další vhodný argument.

Vždyť právě žáci prvních tříd jsou nejvíce oddáni své paní učitelce a považují její názory i jakoukoliv kritiku nebo pochvalu za směřodadnou. Pro psychický vývoj těchto žáčků je užitečný právě subjektivní pocit zátěže, který každý z nich zažívá ve škole. Vývojově důležitý je zejména proto, že stimuluje rozvoj strategií, jak se s daným problémem vyrovnat (Vágnerová 1996).

Podle M. Vágnerové (1996) je velmi důležitý sociální kontakt a možnost poznávání se navzájem nejen učitele s žáky, ale i žáci mezi sebou. Pokud mají možnost žáci trávit společný čas i mimo školní prostředí, dochází tak rychleji a snadněji k socializaci a navazování vzájemných vztahů. Tímto vysvětlením jsou pro příznivce projektové metody i M. Vágnerové nepochopitelné obavy z organizace, morálky nebo malého zájmu žáků, které uvádějí někteří učitelé (Coufalová, 2006).

Nejen Vágnerová, ale i Dvořáková (2009) vysvětluje, že projektové metody mají velmi dobrý vliv na morálku žáků. Již při projektovém vyučování v reformních školách byly popsány výborné výsledky, právě týkající se morálky. Tímto autorka vyvrací negativní názory oponentů, kteří mají obavy ze špatného chování nebo zhoršení morálky při zavádění projektových metod.

4.2 Projektová výuka

Z předchozí popisované projektové metody vychází projektová výuka, která bývá často nahrazována termínem učení v projektech. V této výuce dochází k obrácenému postupu, kdy se žáci učí od praxe k teorii. Od běžné výuky se liší propojováním různých vyučovaných předmětů za přirozených podmínek. Žákům se dostává nových učebních prostorů v podobě volné přírody, parků a různých částí měst. Najednou se žáci ocitají mimo třídu a zažívají jiné možnosti učení než sedět u své lavice nebo se občas projít po třídě či chodbách školy. Tato výuka se dostává do jiných dimenzí, kdy se snaží učitelé překonat direktivnost, strojenost a stereotyp výuky. Žákům dává také příležitost se aktivně podílet na řešení problémů, využití svých schopností i zkušeností. (Maňák, Švec, 2003).

M. Dvořáková (2009) zdůrazňuje, že v naší české pedagogické teorii není projektové vyučování chápáno jednotlivě, ale nejčastěji se bere jako metoda vyučování. Také se je možné setkat s názorem, že se jedná o soustavu vyučování.

Hladílek (1993) popisuje projektovou výuku jako možnost vykonávat žáky produktivní a významnou práci. Dle něj dochází jako k prvnímu kroku stanovit konkrétní cíl, ke kterému se následně směřuje. Žáci aktivně získávají nové vědomosti, i když se zrovna neučí ze své učebnice.

Na nesprávné pochopení projektové výuky upozorňuje I. Dömischová (2011), která popisuje, jak řada pedagogů hovoří o uskutečnění projektové výuky, aniž by ji využili komplexně. Používají pouze některé její prvky a domnívají se, že jejich počínání je správné. Jako velký problém považuje za zorganizování exkurze, výletu nebo procházky, které se sice vážou k předem stanovenému tématu, ale nedojde k žádnému samoučení nebo širšímu úkolu. Vycházku v přírodě, doprovázenou občasným odborným výkladem na vybrané učitelovo téma a společnou konverzací s žáky, nelze považovat za projektové vyučování.

4.2.1 Vymezení projektu

V současné době se opět začínají vracet projekty a to po delší odmlce. Projekt může pomoci začlenit žáky nebo celou školu do života obce i do širší společnosti, přičemž nejsou žáci nikterak omezováni prostorem školy. Po ukončení projektu se mohou žáci prezentovat nejen ve škole, ale i mimo ni. Žáci tak získají nové zkušenosti i vědomosti, ke kterým došli aktivním objevováním, řešením různých situací, následným argumentováním a využíváním mezipředmětových vztahů (Kašová, 1995).

Petty (1996) chápe projekt jako sérii úkolů nebo úkol, které žáci plní většinou ve skupinách a mají větší možnost se sami rozhodovat, kde a jak budou projekt zpracovávat. Žáci, kteří se podílejí na projektu, mají větší možnost užít svoji tvořivost a více si procvičit schopnost řešit problémy nebo schopnost samostatnosti.

M. Dvořáková (2009) popisuje projekt jako důležitou součást vyučování, při které pracují žáci z vlastní vůle a na vlastní odpovědnost. Právě při žákově spolupráci se svými spolužáky nebo reálnými institucemi, dochází k jeho uvědomění si plné zodpovědnosti za dosažení cíle. Dle jejího názoru je pro žákovu učení lepší, když se při realizaci projektu vyskytuje více problémů, které musí žák řešit.

Kratochvílová (2009) vysvětluje termín projekt jako komplexní úkol, který je zároveň reálným problémem a souvisí s žákovou odpovědností. Aby mohl žák dosáhnout kýženého výsledku, potřebuje propojit teoretickou činnost s tou praktickou. Výsledný „produkt“ dokáže samostatně obhájit. V projektu jsou hlavní a nejdůležitější žáci, kteří si tak rozvíjejí žákovské

kompetence i svoji samostatnost. Řešiteli se stávají žáci a učitel je má pouze navigovat a být v roli poradce.

4.2.2 Znaky projektu

Při projektu se setkáváme s jeho typickými znaky, které při důsledném dodržování vedou k jeho úspěšnému dokončení a všestranné spokojenosti.

Nejdůležitější částí projektu je jeho příprava. Učitel by si měl předem téma i samotný průběh projektu důkladně promyslet a popřípadě včas zajistit stěžejní materiál či pomůcky (Coufalová, 2006), (Kratochvílová, 2009).

- **Stanovení cíle:** na začátku každého projektu je jasně stanoven cíl, ke kterému žáci směřují.
- **Určení časového úseku:** před zahájením projektu jsou pokaždé žáci obeznámeni s jeho délkou trvání tzv. časovým úsekem. Projekt může být krátkodobý, střednědobý a dlouhodobý.
- **Promyšlenost projektu:** obsah i organizace projektu musí být učitelem pečlivě promyšlena. Učitel tak může v jeho průběhu ustoupit do pozadí a žáky pozorovat.
- **Učitel v roli poradce:** žáci pracují samostatně a mají možnost využít své kreativity, svých zkušeností, svých znalostí atd.
- **Projekt je žákův podnik:** projekt se stává žákovým podnikem, nad kterým převzal žák zodpovědnost.
- **Žákova spoluodpovědnost:** každý z žáků nese určitou spoluodpovědnost za projekt.
- **Propojování předmětů:** dochází k propojování předmětů a jednotlivého učiva. Využívá se tak mezipředmětových vztahů.
- **Neznámkování:** v projektu nejde o známky, ale o aktivitu a iniciativu žáka. Hlavním cílem je, aby u žáků docházelo k nabytí nových vědomostí pomocí objevování, zkoumání a experimentování. Důležité je, aby se žáci naučili obhajovat svá tvrzení, spolupracovat a uměli řešit vzniklé problémy.
- **Projekt – reálná situace/problém:** projekt je založen na reálné situaci. Žáci tak zažívají výuku v praxi.
- **Skupinová práce:** žáci pracují v menších skupinkách nebo v jedné větší, v některých případech se setkávají i s individuální prací.

- **Jeden projekt = jedno téma:** je řešeno jedno téma (cestovní kancelář, ztratil se pes, škola snů atd.), které je zkoumáno z různých stran.
- **Více prostoru pro vyučování:** žáci nejsou vázáni na školní prostředí a prostor výuky se stává téměř neomezeným (volná příroda, park, různé části města atd.).
- **Propojení školy s veřejností:** dochází k propojování školy se širší společností (obec, rodiny, různé instituce: např. při projektu na téma Ztratil se pes - veterinář, psí útulek, městský úřad, policie...).

(Coufalová 2006, Valenta, 1993)

Správně vedený projekt má oproti běžné výuce mnoho předností. V pedagogické praxi je tak možné splnit současně několik kompetencí.

Mezipředmětové vztahy umožňují žákům chápat určitou problematiku komplexně a pochopit ji ve více rovinách. Při vhodně zvoleném projektu i jeho prostředí se u žáků rozvíjí vnitřní motivace, která nepřichází zvenčí a není pod tlakem vnějších faktorů, nýbrž vychází z vnitřních potřeb žáka. Právě ona zmiňovaná vnitřní motivace souvisí úzce s žákovou morálkou, která ovlivňuje zodpovědnost za řízení projektu a následně vede k jeho zdárnému dokončení. Jako velké plus projektové výuky uvádí J. Coufalová (2006) propojení životní reality s učivem a jeho prohlubování, či dokonce učení se novým věcem. Projekt tak učí žáky pracovat s informacemi a podněcuje žáky k tvoření dle jejich fantazie. Žáci se tak nejenom naučí lepší vzájemné komunikaci, ale i spolupráci. U projektu vzniká řada nových přátelství, jelikož mají žáci lepší možnost se hlouběji poznat, a též dochází k pevnější citové vazbě mezi učitelem a žákem (Coufalová 2006).

4.2.3 Chyby při realizaci projektů

Jak popisuje J. Coufalová (2006), řada projektů má dobrý záměr učitele, ale pouhé motivování žáků nebo využití naskytnutého možného reálného problému nestačí. Pokud učitel připraví podmínky k uskutečnění projektu dříve, než pozná lépe své žáky, často se zajímavá myšlenka projektu mine účinkem. Častou chybou bývá nedostatečně propracovaný obsah chybná organizace projektu a to brání následně učiteli ustoupit do pozadí, stát se tak pozorovatelem a v případě potřeby poradcem. Mnoho učitelů je zvyklých neustále opravovat své žáky a zasahovat do jejich činností. Žákům neposkytují dostatečně volný prostor k individualitě, kreativě a samostatnému řešení problémů.

Pokud se učitel soustředí zejména na pozitivní hodnocení své práce (ze strany školy nebo veřejností) a jedná se mu pouze o vnější efekt, stává se, že se slabší žáci zapojí do projektu minimálně nebo vůbec. Další riziko neúspěšného projektu ční ve snaze o vnější efekt, přílišné vyumělkovanosti a spekulativnosti při hledání souvislostí v učivu (Coufalová, 2006).

4.2.4 Třídění projektu

Když se učitel rozhoduje, jaký typ projektu bude se svými žáky dělat, vychází ze svých individuálních zkušeností a znalostí. Na vědomost bere jaké je složení třídy, zda má možnost se dostatečně na projekt připravit a také, jestli nebude projekt zasahovat do předem připravených akcí školy (Coufalová, 2006).

Typy projektů

Podle účelu:

- projekty vedoucí k získání dovedností
- projekty k procvičování dosavadních znalostí
- projekty k řešení problému (něco prozkoumat)
- projekty vedoucí k estetické zkušenosti (vnímání hudební skladby, poslech historické události...)
- projekty vedoucí ke vtělení plánu nebo myšlenky do vnější formy (napsání inzerátu, výroba hmyzího domu...)

Podle délky trvání:

- krátkodobý
- střednědobý
- dlouhodobý (Pokud se jedná o dlouhodobý roční projekt, tak paralelně probíhá s běžnou výukou.)

Podle organizace:

- individuální práce
- skupinová práce
- kombinovaně (tento typ projektu bývá nejčastější)

Podle vztahu k učivu a vyučovacím předmětům:

- jednopředmětové (v rámci jednoho předmětu)

- vícepředmětové (mezipředmětové)

Podle prostředí:

- domácí
- školní
- kombinované

Podle počtu zapojených žáků:

- pro jednotlivce
- dvojice
- skupinu
- pro třídu
- pro více tříd (např. 4. A, 4. B a 4. C)

Podle navrhovatele:

- žákovský projekt (vzniká na popud žáků)
- umělý projekt (projekt připravený učitelem)
- kombinace žákovského a umělého projektu

Podle velikosti:

- malý (např. pečeme vánočku – výpočet množství surovin, upečení vánočky)
- velký (např. pečeme vánočku – žáci se seznamují s původem surovin, s druhem obilovin, tento druh pečiva v různých zemích, vypěstují si obilí a poté namelou na mouku, upečou vánočku)

(Coufalová, 2006)

4.3 Historie projektu

O integraci učiva ve větších celcích se snažili už před mnoha lety níže zmiňovaní pedagogové a jejich kolegové, kdy byl kladen důraz na přiblížení vyučování životu a nastolení reálných situací svým žákům (Coufalová, 2006).

Jedny z myšlenek, které ovlivnily i zahraniční pedagogiku, patřily O. Decrolymu. Jeho myšlenky tak našly ve světě širší uplatnění. Jednalo se zejména o Německo a Rakousko. Decroly seskupoval učivo podle zájmu dětí. Dokonce propagoval u žáků do devíti let

vyučování zaměřené na více předmětů, aby se tak žáci naučili vnímat svět celostně a ne v určitých blocích. (Coufalová, 2006). Heslem školy, kterou sám v roce 1907 založil, bylo „škola pro život a životem“. Nejprve šlo o základní školu, která byla později rozšířena o střední stupeň (r. 1920). Úkolem této školy bylo, aby se nahlíželo na žáka jako na osobnost, která je respektována. Škola měla odpovídat potřebám žáků a motivovat je přirozenou cestou. Při výuce byl kladen zřetel, na propojení získaných vědomostí s praxí. Docházelo tak k výuce mimo její typické prostředí, kde byly malé posluchárny, dílny či laboratoře. Decroly kritizoval běžnou školu za nedostatečné respektování potřeb žáků (Kasper, Kasperová, 2008).

O projektové vyučování se zasloužil i J. H. Pestalozzi „vychovatel velkého srdce“ a to na začátku 19. století, kdy se uplatnila jeho genetická metoda, která se objevovala ve spontánních projektech (Vališová, Kasíková 2011). K jeho pedagogickým zásadám patřila především láska k dětem, díky které získal označení „vychovatele velkého srdce“. Jeho obdivuhodná snaha o zlepšení života nejohroženějších a nejchudších sirotek ho mnohokrát dovedla až do těžké finanční situace, jelikož své poslední peníze použil na vznik domovů pro sirotky (Kasper, Kasperová, 2008). Pestalozziho vyučovací metody i zásady byly později příkladem dalších zastánců a propagátorů „přirozeného“ vyučování. Tyto zásady je možné nalézt i v jeho spise Jak Gertruda učí své děti, kde je kladen důraz na názorné vyučování a na smyslové vnímání (Júva, 2007).

Další pedagog, který ovlivnil v šedesátých letech 19. století vznik projektové metody, byl ruský pedagog Ušinskij. Právě on navrhl koncentraci učiva související s tématy, která vycházela ze života dětí. Tento pedagog dbal na to, aby byly děti vzdělávány pomocí reálných situací. Na základě svých názorů prosazoval přípravu dětí pro život.

Samotné hlavní kořeny této metody (dnešního pojetí) jsou známy již z USA a to z přelomu 19. a 20. století. Právě zde vzniklo tzv. hnutí progresivní výchovy s ústřední postavou vysokoškolského pedagoga Johna Deweyho, který chápal dítě jako bytost. Deweyho vypracovaná koncepce tzv. progresivní pedagogiky, vycházela z pragmatismu. Pod tímto pojmem se rozumí čin, což vysvětluje prosazování činnostní školy. Tato škola byla koncipována na učení se konáním. I přesto, že položil teoretický základ pro vznik projektové metody, a byl i je stále označován za ideového otce této metody, paradoxně sám nikdy nepoužil termín projektová metoda. Při nastolování blízkých situací pro své žáky vycházel z jejich věku a z jejich reálných kompetencí. Kládl důraz na to, aby při tomto typu vyučování nenastávaly situace uměle vytvářené, nýbrž žákům známé z běžného života.

Další pedagogickou osobností, která měla svůj podíl, na vzniku projektové metody byl R. W. Stinson. V literatuře bývá často označován jeho počínání za předpremiéru projektové metody. V roce 1908, kdy působil na zemědělské škole, vytvořil termín home project. Tento termín se vztahoval k mimoškolní práci žáků, která následně navazovala na práci ve škole.

Blízký spolupracovník Deweyho W. H. Kilpatrick, pokračoval ve šlépějích zde zmiňovaného kolegy a uvedl jeho myšlenky plně do praxe. Deweyho učení rozšířil nejen o rozvoj vědomostí žáků, ale i o jejich dovednosti (Júva, 2007). Učil žáky především vzájemné spolupráci, kritickému myšlení a toleranci. Prosazoval význam zájmu žáků, a tak navrhl soustředit učební látku v projektech. Kilpatrickovi se nejednalo ve vyučování o zvládnutí učiva, jak tomu bývalo zvykem, ale o rozvoj osobnosti každého žáka. Už tehdy sám Kilpatrick věděl, že je pro žáky, kteří jsou součástí projektu, stěžejní plánovitost a jejich silná vůle, aby se projekt uskutečnil. Vyzdvihuje též kladný vliv projektového vyučování jako jeden ze zdrojů mravního rozvoje žáků. Kilpatrick zastával a šířil svůj názor, že projekty podněcují odpovědnost žáků za výsledky jejich jednání (Coufalová, 2006).

Dewey neovlivnil pouze zahraniční pedagogy, ale i české, kteří u něj studovali. K nejvlivnějším propagátorům projektové metody patřil V. Příhoda, J. Uher, S. Vrána a K. Velemínský. Pro typické české školství byla nová projektová metoda náhlou inovací a byla uplatňována v pokusných školách. Od roku 1929-30 povolilo ministerstvo školství zřízení těchto škol, kde mohli být žáci rozděleni podle svých, zájmů, potřeb a schopností. Na školách se uskutečňovaly projekty, které vycházely ze zájmu žáků, ale bývaly podřizovány budováním soustav poznatků. Dalším typem projektu byly takové, ve kterých měli žáci úplnou svobodu (Kasper, Kasperová, 2008).

Zcela nový a nevšední počín E. Collingse, úzce souvisel s projektovým vyučováním, při kterém prováděl ověřování projektové metody experimentováním. Pro tento záměr, dokázat ostatním pedagogům, že je projektová metoda přínosem nejen v oblasti vzdělávacího procesu, ale též i po morální stránce. Díky jeho odhodlání a vytvoření experimentální školy, našla jeho filosofie široké uplatnění a byla přijata mnoha americkými školami, kde začala být používána. V průběhu čtyř let vedl Collings experimentální školu, která jím byla určena pro žáky od 6 do 14 let. Žáky si rozdělil do tří skupin a to pouze podle věku. Aby bylo možné adekvátně porovnávat výsledky experimentálních žáků, oslovil tak Collings dvě školy. Žáci, se kterými vedl toto ověřování projektové metody, si byli navzájem vyrovnáni. Nedochovalo k žádným rozdílům ať už kulturním, ekonomickým, sociálním či poskytovanou kvalitou

učitelů. Tradiční předměty byly nahrazeny čtyřmi druhy zaměstnání. Jednalo se o každodenní vycházky, ruční práce, povídky a zábavy.

Po ukončení tohoto „experimentu“ vyšlo najevo, že mnohem lepší výkony a výsledky podávali žáci z Collingsovy školy. Podpory se tak dočkala i u veřejnosti středních vrstev, jelikož svoboda jednotlivce a aktivita při vyučování odpovídala představě demokratického občana (Coufalová, 2006).

Po určitém časovém období, ve kterém byla hlavní pozornost věnovaná žákům, a kde se dbalo na rozvoj žákovy osobnosti a důrazu na propojení výuky se situacemi běžného života, nastala změna (USA, 50. a 60. léta minulého století) v podobě striktnosti výuky a řízenosti žáků. Svobodu žáků a práce ve skupinách vystřídala tradiční výuka ve školních lavicích. Postupem času se začala projektová výuka opět vracet, v souvislosti při transformaci školství a dnes už není považována za abstraktní průběh vyučování. (Kasper, Kasperová, 2008).

4.4 Příprava projektu

Jednou z nejdůležitějších rolí při přípravě projektu je volba vhodného tématu, které by mělo souviset se zájmy žáků, jejich zkušenostmi a jeho realitou provedení. Učitel má tak možnost předložit svým žákům námět projektu nebo přímo přinést jeho téma. Méně často vznikají projekty z podnětu žáků. Většina základních škol podniká projekty zpracované dle daných osnov. Pro žáky bývá jakousi inovací projekt vznikající z nějaké životní situace.

Učitel stojí před dalším rozhodnutím a to, zda zvolí krátký nebo dlouhý projekt. Pokud je cílem učitele pouhé zpestření výuky, upřednostní tak jednodenní formu projektu. Při dlouhodobějším projektu se dostává žákům možnost pracovat na daném tématu i mimo školu. Zejména se žákům prodlouží čas na promyšlení strategií řešení problému a práce tak získává na své kvalitě.

Důležitým úkolem při přípravě projektu je vymezení jeho základní osnovy učitelem. Někteří učitelé didakticky rozpracovávají osnovu projektu dle myšlenkové mapy žáků, která byla zaznamenávána v průběhu brainstormingu.

Nedílnou důležitou součástí přípravy projektu je dostatečné zajištění materiálu, který bude po celou dobu k dispozici žákům, aby tak mohli plynule a spokojeně pracovat. Pro každého učitele je ideální situace, když dojde ke spontánnímu vytvoření skupin. Přičemž se žáci bezproblémově a rychle domluví na složení svých skupin. Pokud je toto nereálné, zůstává

tento úkol na samotném učiteli. Velikosti skupin se odvíjí od dané činnosti a věku žáků. Nejmladší žáci pracují z pravidla ve dvojicích nebo menších skupinkách, starší žáci naopak ve větších skupinách. Důležitou úlohou každého učitele je postupně připravovat své žáky na práci ve skupinách, aby se tak dokázali mezi sebou dohodnout a navzájem respektovat. Ideální je pravidelné zařazování skupinové práce do různých předmětů, aby byli žáci při projektu na tuto organizační jednotku zvyklí a nenastaly zbytečné komplikace ohledně rozdělení žáků a jejich následné spolupráce (Coufalová, 2006).

Každý projekt by měl být doprovázen pravidelnou reflexí a to i sebereflexí žáků a učitele. Důležité je hodnotit žáky nejen na samotném konci projektu, ale i během průběhu jednotlivých činností. Žáci si kladou otázky, zda to umí či dokážou a role učitele je povzbuzovat žáky při průběhu projektu, přistupovat ke každému z žáků individuálně a vhodně je motivovat, aby veškeré aktivity vycházely z žákova nitra a ne z povinnosti a tlaku učitele (Kratochvílová, 2009).

Jako motivační prvek mnohokrát slouží vidina uskutečnění zajímavé hry, která je součástí projektu. Takováto hra akcentuje nejenom chvíle radosti a zábavy, ale zejména podporuje tendence výchovných aplikací (Kašová, 1995). Jelikož je pro projekt typické jednání fair-play, je hra výborným prostředkem, ve kterém si žáci utužují vztahy, rozvíjejí osobní stránku a učí se vzájemné kooperaci. Tak aby mohli žáci při realizaci projektu nerušeně pracovat, je zapotřebí rozvíjet jejich důvěru mezi učitelem a žáky, i žáky samotnými mezi sebou a budování vzájemné psychické podpory (Neuman, 1998). Jak již ve své knize uvádí J. Ambroseová (2014), je nezbytné dodržovat bezpečnost, aby nedošlo ke zbytečným zraněním a také být ohleduplný vůči přírodě. Klade tak důraz na ohleduplnost vůči rostlinám i živočichům, kteří se v přírodě nacházejí. Mnoho knižních autorů i psychologů se shodují v tom, že má příroda na člověka velmi dobrý vliv a působí blahodárně na naši psychiku (Daniš, 2018). J. Neuman (1998) hodnotí kladně pobyt v přírodě a to z důvodu rozvíjení sociálních vztahů, odpovědnosti a zlepšení jednotlivých tělesných schopností. Hru jako důležitý prvek vyučovacího procesu považují i J. Čáp a J. Mareš (2001), jelikož dle jejich názoru a zkušeností se žáci v mladším školním věku zajímají o skutečnosti, které chtějí dále poznat do podrobností a to objektivně.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Vlastní projekt

Projektových dnů se zúčastnilo 8 žáků z páté třídy, kteří se lišili svým prospěchem, aby bylo složení skupiny různorodé a žáci měli příležitost se vzájemně doplňovat a vytvořit tak čínorodé skupiny. Projektové dny byly koncipovány tak, aby se žáci zlepšili ve svých znalostech a měli možnost seberealizace v oblasti kooperace, kreativity, řešení problémů a schopnosti používání jednotlivých předmětů v jednom celku. Kladla jsem důraz na využití získaných informací s propojením z reálného „skutečného“ života. Při složení projektové skupiny jsem vycházela z RVP, ze znalosti místních žáků a zároveň jsem myslela i na vzájemnou dobrou symbiózu mezi oslovenými a následně vybranými žáky.

5.1 Metodika

Projekt byl realizován s žáky většinou venku v přírodě, kde měli žáci přímo možnost pozorovat v projektových dnech zmiňované památky a přírodu kolem Jenišovic. Během těchto projektových dnů vznikly veškeré fotografie. Byla použita široká škála vyučovacích metod, jako jsou metody klasické, aktivizující a komplexní. Z klasických metod byla nejčastěji využita metoda názorně-demonstrační a metoda slovní, která byla ve formě vyprávění nebo vysvětlování při zadání nového úkolu. Z aktivizujících metod se žáci nejčastěji potýkali s metodou diskusní a s didaktickými hrami. Komplexní metoda byla v tomto projektu zastoupená nejvíce, jelikož se jedná o projektovou metodu, bez které by nebylo možné pracovat na dovedení našeho projektu do finální podoby. Brainstorming se skupinovou a kooperativní výukou šel ruku v ruce právě s výše jmenovanou projektovou metodou.

Mimo výše popsané vyučovací metody byly dodrženy klíčové kompetence, které jsou součástí každé vyučovací hodiny. Ve všech projektových dnech se objevovaly kompetence k učení, při kterých se žáci vyjadřovali na úrovni svého věku, používali naučené termíny a dokázali využít nově získané informace. Jelikož pracovali žáci z větší části ve skupinkách, se objevovala jako druhá kompetence k řešení problémů, která byla splněna při každodenní komunikaci a při řešení různých problémových situací. Při hrách a organizaci různých aktivit pro ostatní žáky ZŠ, byla dodržována veškerá pravidla slušného chování a pořádku, nechyběla tak ani kompetence sociální.

Jako organizační forma vyučování byla zastoupena frontální výuka, která byla nezbytná při vysvětlování aktivit. Ke skupinové formě docházelo nejčastěji, z důvodu vytvoření společných výstupů ve formě her, plnění různých aktivit jako byla např. práce s mapou, zjišťování informací o obci, vymýšlení aktivit pro ostatní žáky a hraní divadla. Také se dostala žákům i příležitost pracovat svým tempem při individualizované formě vyučování, když obdrželi pracovní list k procvičení a upevnění svých znalostí.

Specifikace projektu

Projekt s názvem Krajina v okolí mého bydliště se skládá z osmi témat, která jsou rozložena do dvou školních týdnů. Projekt se snaží blíže seznámit žáky ZŠ Jenišovice se svým okolím, přírodou a historií obce. Žáci, kteří se stávají organizátory projektu, prožijí několik dnů v pozici učitele, organizátora a setkají se na vlastní kůži s rolí loutkového herce. Při tomto projektu je kladen důraz na vlastní prezentaci, trpělivost, kreativitu, samostatnost a odpovědnost všech zúčastněných žáků. Jeden z cílů je také vybudování kladného vztahu k naší obci i přírodě kolem nás a touhou více cestovat po Českém ráji a poznávat místní přírodu a historii. V rámci tohoto projektu se žáci seznámili s různými pověstmi o nedalekých hradech a starobylých místech, poznali tak lépe historii zámků v sousedství dostal se jim do podvědomí vývoj naší obce. Projektové dny jsou koncipovány jako třídní projekt, který je ve spolupráci s obcí a školou. Každý projektový den byl zaměřený a soustředěný k určitému cíli s lišícími se každodenními aktivitami, prostředím a získanými dovednostmi i prohloubenými kompetencemi. Žáci pracovali většinou ve skupinkách po 4 nebo 2 žácích, minimálně samostatně a to zejména především při výrobě kartiček k pexesu nebo při zhotovování loutek k divadlu. Jak již bylo v předchozí podkapitole uvedeno, na samotném vzniku projektu se podílelo 8 žáků z 5. třídy, kteří zrealizovali divadlo pro nejmladší žáky, poslední projektový den byl završen přednáškou pro veřejnost (rodiče a známí žáků) o Jenišovicích a blízkém okolí. Počet zúčastněných „soutěžících, diváků“ se odvíjel od zájmu oslovených žáků a také jejich časových možností.

Každý z projektových dnů obsahoval svoji specifickou motivaci, která se vázala k tématu dne. Tou největší motivací byla pokaždé vidina vzniku reálného společného „díla“ a to právě v podobě divadla a ostatních zábavných aktivit. Každý projektový den byl zakončen reflexí a případnými dotazy, které jsem ihned zodpověděla.

Hlavním předpokladem pro úspěšné a netradiční zrealizování projektových dnů byla podpora rodičů a obyvatel obce. Klíčovou roli hrálo nadšení a odpovědnost projektových

žáků, kteří měli ve svých rukou celý průběh projektových dnů od přípravy až po jeho realizaci.

Tabulka 1 - Přehled následujících projektových dnů.

Podkapitola/Projektový den	Podkapitola/Téma projektového dne
5.2 Piknik	Úvodní seznámení s Českým rájem
5.3 Světové strany v přírodě	Určování světových stran
5.4 Divadlo pro nejmladší žáky s názvem „Jak vznikly Trosky?“	Jak vznikly Trosky
	5.4.1 Scénář, herectví
5.5 Život v lese	Určování druhů stromů a obyvatelů lesa
5.6 Cesta za pokladem	Orientace v terénu
5.7 Kouzelná příroda	Místa kolem nás
5.8 Třída zázraků	Naše obec
5.9 Desko-hraní	Objevování nových deskových her a jejich výroba
5.10 Dokument o obci a okolí	Prezentace

5.2 Projektový den - Piknik

Téma hodiny: Úvodní seznámení s Českým rájem a významnými památkami, jeho místy a produkty

Výukový cíl:

Žák bude schopen na konci projektového dne vyjmenovat a poznat tato stěžejní významná místa a památky (Ještěd, Ralsko, Bezděz, zámek Sychrov, Káčov, Drábské světničky, hrad Valdštejn, Hruboskalsko, hrad Trosky, Kozákov, Suché skály a hrad Frýdštejn).

Žák bude umět rozpoznat horizont (místo, kam dohlédne a okolí naší obce) důležitých míst regionu.

Časová dotace: 1 den

Hlavní předmět: VL

Mezipředmětový vztah: PŘV, ČJ, VV, PČ

Pomůcky: čtvrtky A3, bílý papír A4, nůžky, pastelky, tužky, guma, obrázky a fotografie důležitých míst a známých staveb, 8x slepá mapa, 8x mapa Českého ráje a 8x mapa obce s přilehlým okolím, pracovní list 8x, 4x dalekohled, 2x pikniková deka

Prostředí: Zamorova hrobka, louka a obec Jenišovice

Období: jaro – podzim

Motivace: piknik, vypracování vlastních úkolů pro ostatní

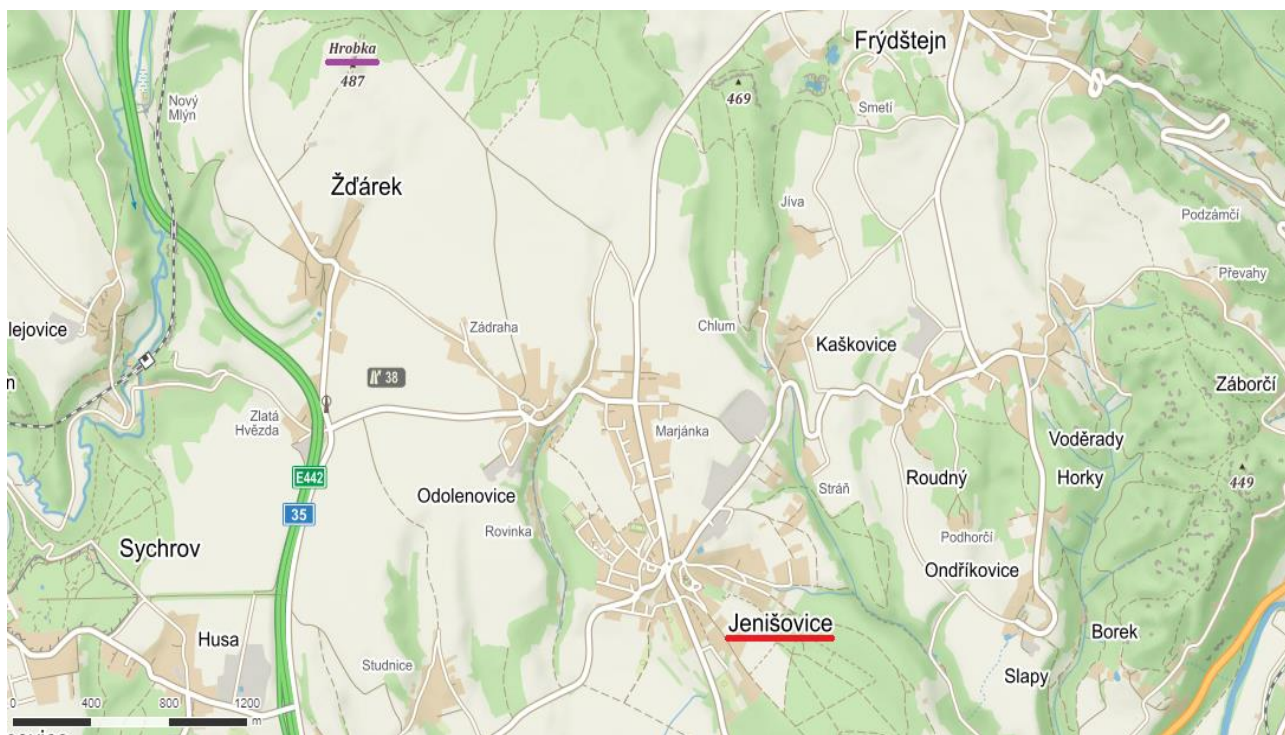
Obrázek 11: Pole před Zamorovou hrobkou.

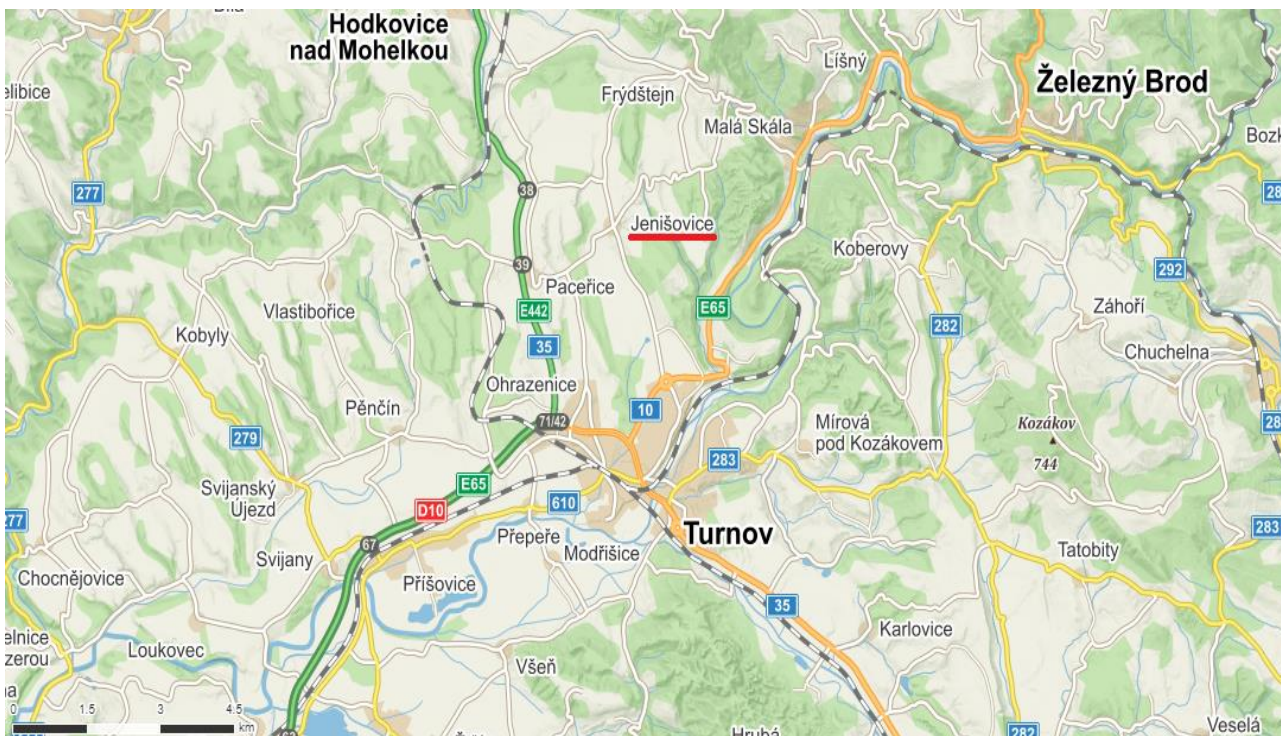
Obrázek 12: Posečená louka před Zamorovou hrobkou.

Průběh vyučovací hodiny

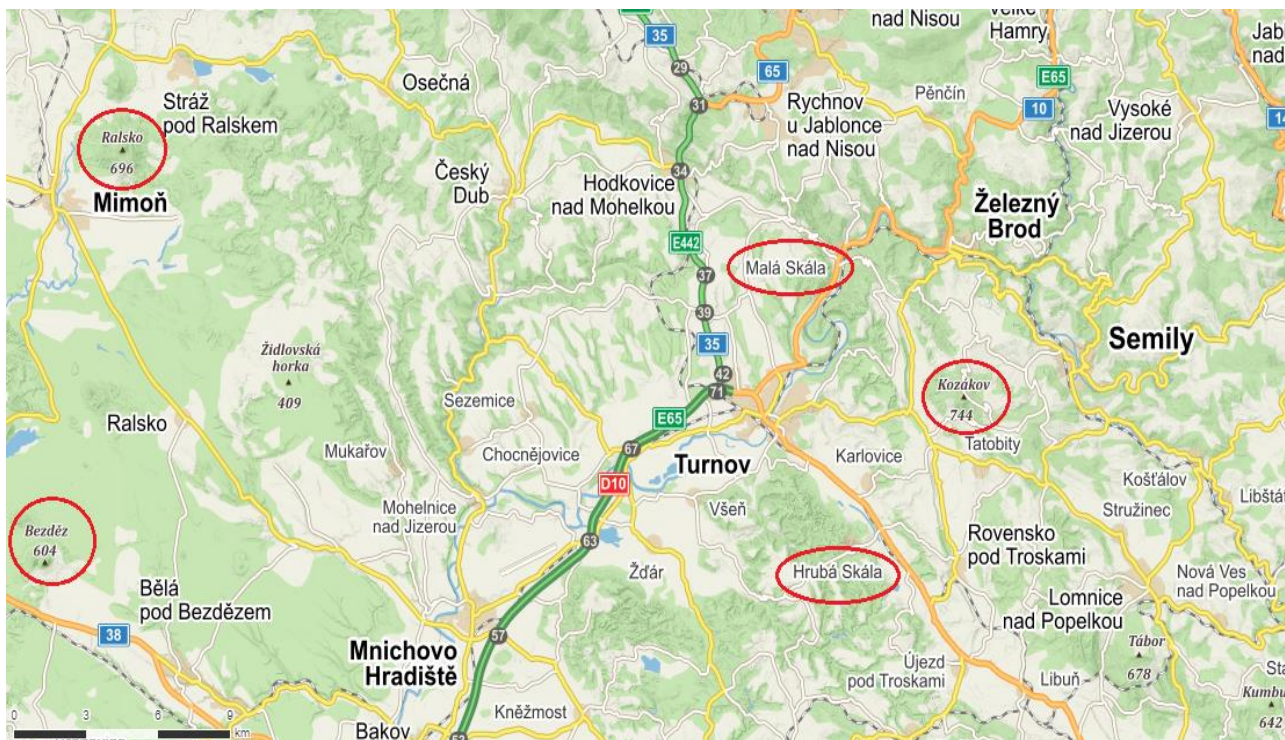
Tento první projektový je zahájen vycházkou do blízkého okolí na Zamorovu hrobku (487 m n. m.), (Obr. 11 a 12). Jedná se o nedaleký kopec v blízkosti obce Jenišovice, který nabízí výhled do širokého okolí. Hlavní motivací pro žáky je pozvánka na piknik. Při cestě je pozorována příroda a ráz krajiny, hovoří se o složení místních lesů, o využití polí a luk v našem okolí. Poté se diskutuje o místech vhodných k rekreaci a k poznání historie. Jakmile se dorazí na místo, začnou žáci ukazovat na jimi známá místa a ostatní seznamovat s jejich zkušenostmi a získanými znalostmi o daném místě. Poté, co se žáci pohodlně usadí na vršku kopce, zahájí piknik ve formě krátkého občerstvení, při kterém jsou seznámeni s nadcházejícími projektovými dny. Po občerstvení navazuje sled úkolů a níže uvedených aktivit.

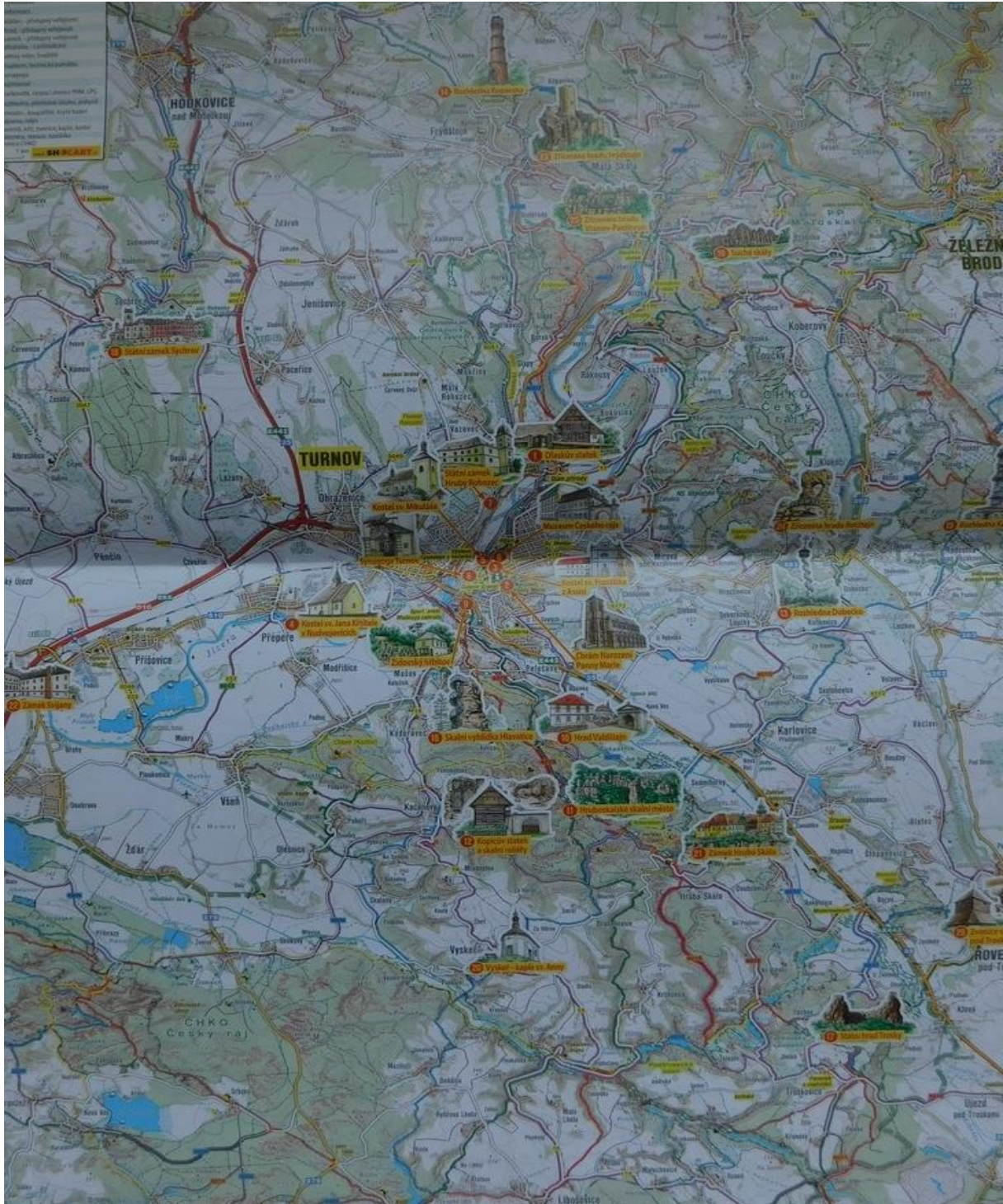
Obrázek 13: Mapa blízkého okolí Jenišovic.

Obrázek 14: Mapa středního okolí Jenišovic.

Obrázek 15: Mapa vzdáleného okolí Jenišovic.

Obrázek 16: Mapa s významnými místy a památkami.

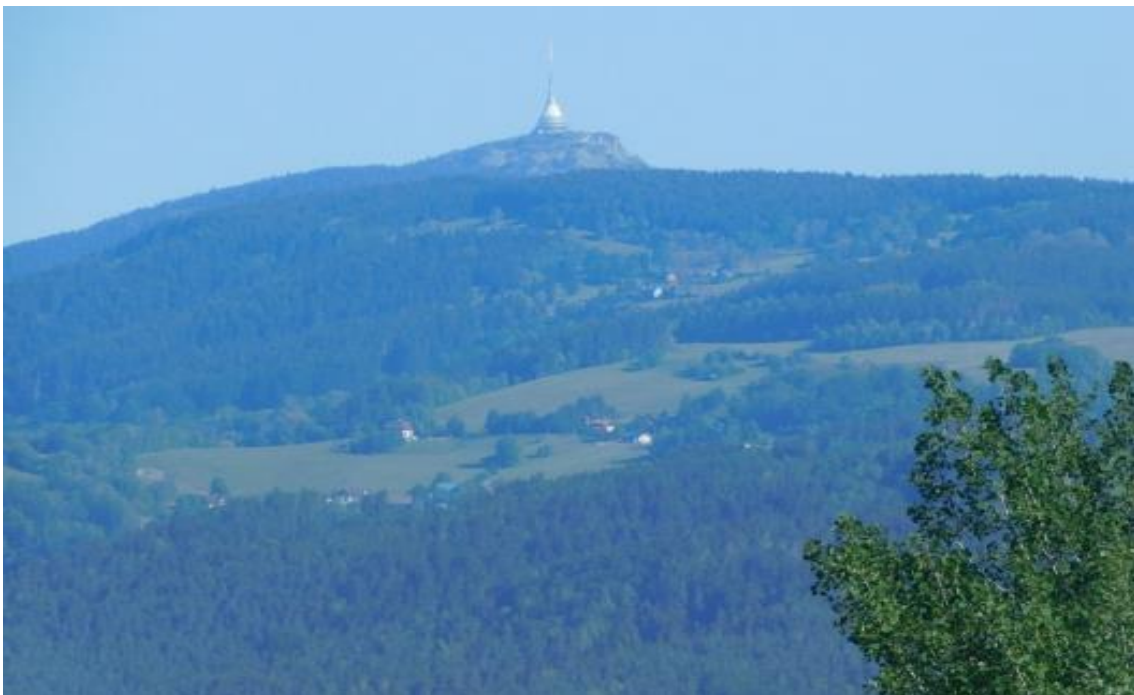
1. Činnost - Rozdělení krajiny dané horizontem (skupinová forma výuky)

A. Okolí obce Jenišovice

B. Krajina, která je vidět

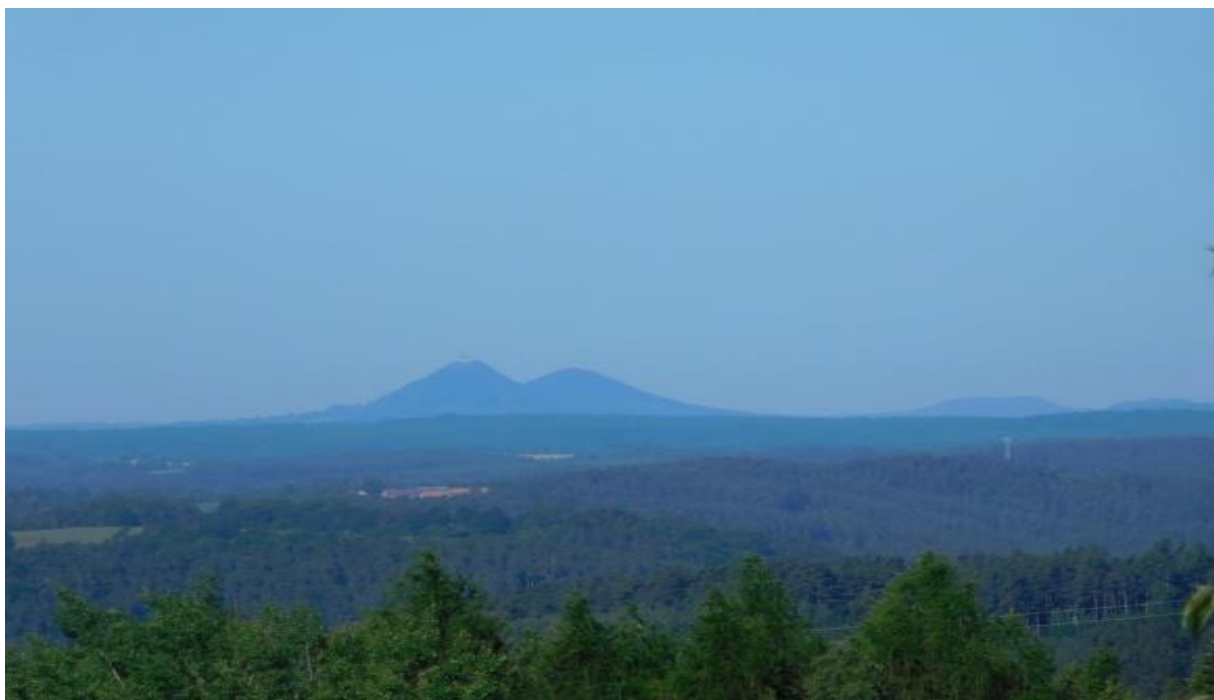
Žáci se sami rozdělí do dvou skupinek po čtyřech. Každý z žáků dostane mapu, která mu bude po celou dobu nápomocná a zároveň si bude do ní vyznačovat významná místa v okolí obce (červeně) a významná místa, která jsou vzdálená (modře). Tímto se žákům viditelně objeví rozdělení krajiny, která je daná horizontem. Učitel se ptá žáků, zda umějí určit světové strany a používají s rodiči mapu nebo navigaci. Další učitelovou otázkou je, zda je mapa něčím specifická a co se dá z mapy vyčíst. Učitel žákům ukáže a upřesní, kde je jih, sever, západ a východ. V následující činnosti se přistoupí k procvičování orientace v mapě.

Jedna skupinka se zaměří na významné památky a místa, která jsou v okolí naší obce a druhá skupinka pracuje na popsání pamětihodností a důležitých míst od nás dobře viditelných. Poté si vše překontrolují a obě skupinky se spojí, za účelem seřazení těchto míst od místa nejvzdálenějšího k nejbližším.

Obrázek 17: Pohled ze Zamorovy hrobky severozápadně na Ještěd.

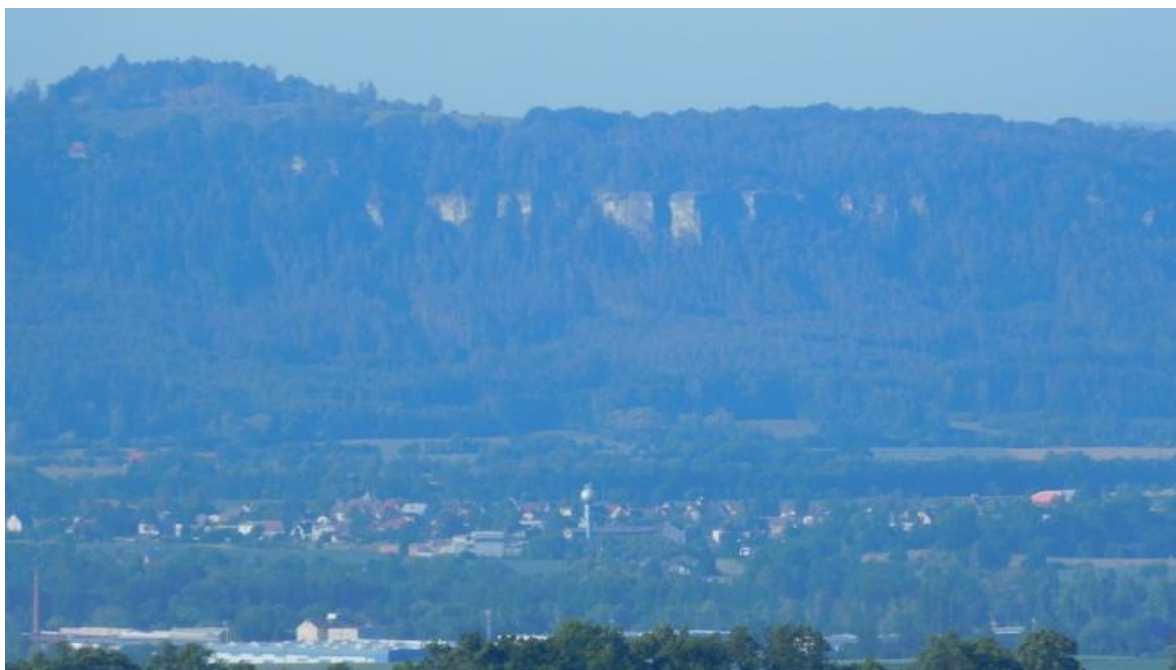

Obrázek 18: Pohled na Bezděz ze Zamorovy hrobky jihozápadně.

Obrázek 19: Pohled ze Zamorovy hrobky jihozápadně na Káčov.

Obrázek 20: Pohled ze Zamorovy hrobky jihozápadně na Drábské světničky.

Obrázek 21: Hruboskalsko, Turnov, Valdštejn.

Obrázek 22: Pohled ze Zamorovy hrobky jihovýchodně na Trosky.

Obrázek 23: Pohled ze Zamorovy hrobky jihovýchodně na Kozákov.

2. Činnost – ráz krajiny (frontální forma výuka, individualizovaná forma výuky)

Žáci dostanou za úkol se pečlivě rozhlédnout do širokého okolí a porovnat ráz krajiny, zda je krajina všude stejná nebo se mění. Z tohoto pozorování si žáci uvědomí, že Káčov, Kozákov a Trosky jsou vyšší než Zamorova hrobka, na které stojí, nebo kostel sv. Jiří v Jenišovicích či Kopanina. Žáci se snaží při pohledu do mapy zjistit, jak jsou vyznačeny kopce, řeky, silnice a co je vše možné z mapy vyčíst.

Po rozhovoru o mapách a okolní krajině dostanou žáci za úkol najít v mapě (Obr. 13) alespoň dvě řeky, které protékají Turnovem a jeho okolím (Jizera, Mohelka) a tři potoky (Vazovecký, Odolenovický, Vrátský potok). Po vyjmenování řek a potoků se snaží vysvětlit rozdíl mezi potokem a řekou.

Pro upevnění dovednosti orientaci v mapě učitel řekne žákům místo a oni se ho snaží najít na své mapě, poté ukážou, jakým směrem se nachází (Mnichovo Hradiště, Sedmihorky, Turnov, Hruboskalsko a Kopanina).

3. Činnost – „Najdi mě!“ (frontální, individualizovaná, skupinová forma výuky)

Učitel se imaginárně nachází na známém místě v Českém ráji a ostatní se snaží najít na mapě, kde je jeho stanoviště. Př.: Jsem poměrně vysoko, všude jsou okolo lesy. Pode mnou je silnice na Turnov a Jičín. Okolní vesnice jsou Sedmihorky a vidím řeku Libuňku. Nejprve se žáci ve dvojicích radí a po krátké chvíli pracují už samostatně (činnost se 6x opakuje). Kdo má zájem, může vystřídat učitele.

4. Činnost – Detektivové (žáci pracují ve dvojicích)

Učitel rozdává každé skupince papír se čtyřmi místy a žáci mají za úkol je najít při pohledu do krajiny a označit do své mapy. Poté si připraví několik vět, aby mohli představit toto místo svým spolužákům a sdělit jim, kde se dané místo nachází. Také čím je známé, a co je možné vidět v jeho okolí. Např. Ještěd je vysílač a nachází se těsně u města Liberec. Je navštěvován díky krásnému výhledu, sportovním aktivitám (koloběžky, kolo, pěší turistika a v zimě lyžování) a netradičnímu hotelu s restaurací. Z naší obce je možné dojít přímo na Ještěd a to přes Hodkovice, Záskalí, okolo Obřího sudu.

5. Činnost – práce s mapou (individualizovaná forma výuky, skupinová forma výuky)

Žákům je rozdána slepá mapa, do které mají označit známá místa: Káčov, Drábské světničky, hrad Valdštejn, Hrubou Skálu, Trosky a Kozákov. Poté si svá řešení žáci mezi sebou vzájemně zkontrolují a prodiskutují, do diskuse vstoupí učitel až, když žáci mají

konkrétní dotazy a potřebují radu. Žákům se správná odpověď nesdělují, nýbrž jsou k ní navedeni, aby přemýšleli a uvědomili si dané souvislosti. Místo pikniku je pro žáky velkou výhodou, jelikož jsou veškeré objekty dobře viditelné a pro jejich přiblížení mají k dispozici čtyři dalekohledy. Žáci následně obdrží mapy, ze kterých lze hledané objekty (významné památky), (Obr. 16) vyčíst, a tak si porovnají svá řešení se skutečností. Tato aktivita je zakončena společným překontrolováním a zároveň vysvětlením vzniklých nejasností.

6. Činnost - Hledání dvojic (skupinová forma výuky)

Žáci přiřazují kartičky, které se k sobě hodí. Po uspořádání všech správných dvojic je zahájena diskuze o těchto významných památkách a místech.

Foto zámku Svijany za tmy a foto zámku Svijany za dne

Foto Pernerova mlýna a foto mouky

Foto pivovaru Hrubého Rohozce a foto piva

Foto Lažanské moštovny a foto moštu Rubín

Foto Ontexu a foto vlhčených ubrousků

Foto Kamaxu a foto šroubu

Foto zámku Sychrov a foto zámecké zahrady

Foto Dlaskova statku a foto turistické cesty v Dolánkách

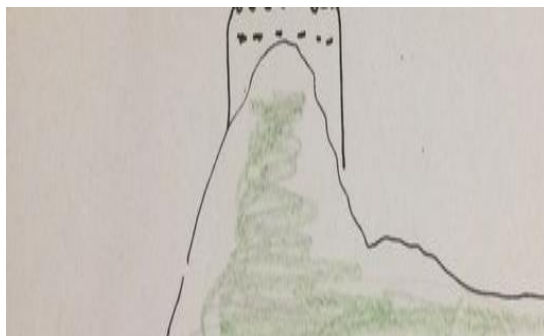
Foto Hlavatice a foto výhledu z ní

Foto zámku Hrubý Rohozec a foto parkoviště u zámku

Foto Pantheonu a foto obce Malá Skála

7. Činnost - Poznávání významných míst (individualizovaná forma výuky)

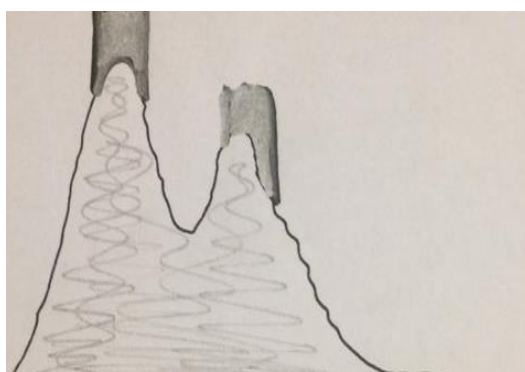
Všichni žáci během několika minut samostatně nakreslí na rozstříhané čtvrtky různá místa (Bezděz, Drábské světničky, Frýdštejn, Ještěd, Kozákov, Trosky, Ralsko a Suché skály), která byla losována. Nejprve si každý žák schová vylosovaný proužek s názvem svého místa a poté se ho pokusí nakreslit tak, aby ho ostatní poznali. Jakmile jsou hotovi, vyskládají své výtvary na zem (Obr. 24, 25 a 26) a začíná tzv. poznávačka (Obr. 27).

Obrázek 24: Frýdštejn.

Obrázek 25: Ještěd.

Obrázek 26: Trosky.

Obrázek 27: Určování významných míst.

8. Práce s pracovním listem (individualizovaná forma výuky za účelem upevnění nových informací z předchozích činností)

Odpověz na otázky:

- A) Jaký je rozdíl mezi řekou a potokem?

- B) Podívej se do mapy a vypiš alespoň tři národní přírodní památky.

- C) Podívej se do mapy a vypiš alespoň tři názvy skal, jeskyní nebo zřícenin.

- D) Vypiš 5 památek v okolí a dopiš, co je tam zajímavého nebo známého.

- E) Napiš alespoň 4 regionální produkty (nepoužij prosím odpovědi ze cvičení).

9. **Zakreslení do mapy obce a přilehlého okolí dnešní trasy k Zamorovy hrobce-** žáci si za spolupráce vyznačí ve své mapě trasu z obce (Obr. 28), k Zamorově hrobce. Společně diskutují, kudy se šlo a jaké jsou jiné další možnosti.

Obrázek 28: Vyznačená trasa Jenišovice - Zamorova hrobka.

10. **Návrat zpět-** cestou k místu, kde se žáci ráno sešli (před domem učitelky) se hrají za chůze hry.

Myslím na...- jeden z žáků hovoří o nějakém místě v Českém ráji a další se snaží uhodnout jeho název.

Vyjmenuj památky nebo známá místa na...- žáci se postupně střídají a každý z nich zadá písmeno, na které má každý žák vymyslet co nejvíce památek nebo známých míst.

Prstem po mapě- učitel vyzve žáky, aby se zastavili a zkusili najít ve své mapě Jenišovic, kde se v daný okamžik nacházejí.

Den je ukončen opět reflexí a rozloučením se. Jako motivace na další den poslouží plánovaná návštěva u myslivce.

5.3 Projektový den - Světové strany v přírodě

Téma hodiny: Určování světových stran

Výukový cíl: Žák dokáže na konci projektového dne rozpoznat a určit světové strany pomocí přírodnin.

Časová dotace: 1 den

Hlavní předmět: VL

Mezipředmětový vztah: PŘV, ČJ

Pomůcky: kompas, učitelův mobilní telefon s aplikací určování světových stran, 8x mapy z předchozího dne, papíry A₄, psací potřeby, různé přírodniny (mech, šišky...)

Prostředí: Zamorova hrobka, les, louka

Období: celoročně

Motivace: pobyt v lese a kreativní činnosti

1. Činnost – určování světových stran (frontální forma vyučování)

Nejprve se vede diskuze o důležitosti určování světových stran a možnostech, jak je určit nejenom pomocí mobilní aplikace a kompasu. Následuje ihned praktická ukázka a dále učitel seznámí žáky s méně tradičními možnostmi. *„Nyní vám povím, jak je možné se orientovat v přírodě. Dříve, když neexistovaly žádné mobilní aplikace, kompas, tak se lidé řídili např. východem slunce, které je v 6^h na východě, ve 12^h na jihu, v 15^h na jihozápadě a v 18^h na západě. Také v noci se orientovali podle hvězd, jelikož je Polárka (tzv. Severka) vždy na severu. Známé určení je též podle lišejníků, které jsou v našem prostředí viditelné na osaměle rostoucích stromech a rostou na severozápadu. Dále v lese podle pařezů- hustší léta jsou na severu (důležité je upozornit žáky, že se nejedná o stromy na kraji lesa). Mezi lidmi je jedno z nejnadhnějších určování podle srázu mravenišť, která jsou k severu prudší a i podle ptačích budek, ty mají otvor k východu. Naskýtá se nám také možnost určování světové strany podle včelínů, které jsou orientovány česlem k jihu. Nejen v přírodě, ale i ve městech či obcích je možné vidět kostely, které mají směřovaný oltář na východ.“*

2. Činnost – „přírodní detektiv“ (práce ve dvojicích)

Žáci jsou vyzváni, aby se pokusili být úspěšnými detektivy v přírodě a našli světovou stranu pomocí přírody. Každá dvojice obdrží kartičku s označením S- sever, J- jih, a V- východ a Z- západ. Žáci umístí svoji kartičku na věc, která určuje dle jejich názoru hledanou světovou stranu. Po této době se sejdou všichni u vyučujícího a postupně každá skupinka zavede ostatní k jejich místu a vysvětlí důvod označení jimi dané světové strany. Pokud se žáci spletou nebo si nejsou jistí se svým řešením, tak se jim snaží ostatní vysvětlit správné řešení. Jako poslední do diskuse vstupuje učitel.

3. Činnost – Výroba přírodního kompasu (individualizovaná forma výuky)

Každá dvojice si může zvolit libovolnou světovou stranu, která zůstane v utajení. Pomocí typických přírodnin, které určují danou světovou stranu, vytvoří pro ni určený symbol (S, J, V a Z). Např. z lišejníku a větviček – lišejník dle své polohy zobrazuje světovou stranu a hustota větví též. Po dokončení díla se uspořádá vernisáž, na které se snaží ostatní žáci poznat, jaká světová strana je zobrazena. Každý autor svého díla sdělí, z jakého důvodu si zvolil danou světovou stranu a s jakým přírodním materiálem pracoval.

4. Činnost – práce s mapou (skupinová forma výuky)

Žáci použijí svoji mapu z předchozího dne a pokusí se určit světové strany na mapě v okolí Jenišovic a v Českém ráji. Žáci si ve dvojici zvolí jedno místo, kterému určí správnou polohu. V tomto okamžiku se žáci dostávají k novým termínům: severovýchod, severozápad, jihovýchod a jihozápad. Skupinka nejprve sdělí své místo, a poté jeho světovou stranu. Při chybné informaci opravují a vysvětlují nejprve žáci, a poté učitel.

5. Činnost – hledání rozdílů v krajině (práce ve dvojicích)

Učitel zadá jednu ze světových stran a žáci se při pohledu do krajiny snaží na papírek napsat známé místo a jeho typické prostředí. Např. hrad Valdštejn je v lesích nebo Trosky jsou mezi poli. Po dokončení této činnosti se dvojice prohodí a kontrolují si svá řešení. Dále hledají žáci rozdíly mezi nalezenými místy.

6. Činnost – tvorba vlastní mapy (práce ve dvojicích)

Mezi žáky jsou rozdány bílé papíry A4 a každá dvojice si zvolí jedno místo, které ve vlastnoručně vyrobené mapě vyznačí. Pokusí se zaznamenat do mapy jeho blízké okolí. Např. skupinka si zvolí Ještěd, tak vypracuje mapku, na které bude Ještědský hřbet a televizní vysílač. Vyznačí sjezdové tratě a okolní lesy. Na mapce je možné vidět rychlostní komunikaci (Liberec-Turnov) a město Liberec. Učitel vyzve žáky, kteří mají svoji mapku na severu, ať ji

ukážou ostatním a vzájemně prodiskutují danou situaci. Dále přijde na řadu jih a vše se opakuje, dokud nejsou popsána všechna místa žáků.

5.4 Projektový den - Divadlo pro nejmladší žáky s názvem „Jak vznikly Trosky?“

Téma hodiny 1dne: Jak vznikly Trosky

Výukový cíl:

Žák zvládne samostatně na konci projektového dne správně intonovat, ztvárnit různé pocity pomocí pantomimy a dokáže vysvětlit skutečný vznik Trosků a tradovanou pověst.

Časová dotace: 2 dny- 1den

Hlavní předmět: ČJ

Mezipředmětový vztah: VL, DV, HV

Pomůcky: maňásek lišky, napsané věty na čtvrtce A₃, fotografie obličejů vyjadřující různé pocity (radost, smutek, vztek...), 4x papír s krátkým úryvkem pohádky, papír s vlastním textem – pověst o vzniku Trosků, pikniková deka

Prostředí: les nad Jenišovicemi, z kterého je vidět na Trosky

Období: jaro – podzim, vhodná je i třída nebo menší tělocvična (za nepříznivého počasí)

Motivace: spolupráce s maňáskem lišky, hra pantomimy

Tento projektový den je započat přivítáním žáků pomocí malého roztomilého maňáska – lišky (Obr. 29).

„Dobrý den, milé děti. Já jsem stará liška Bystrouška a moc ráda bych vám vyprávěla jednu pověst, která se traduje již řadu let. Chtěla bych vás požádat o menší spolupráci. Mohly byste mi pomoci a předat tento příběh dalším lidem? Uměly byste vymyslet scénář a vyrobit kulisy, loutky k divadelnímu představení? Byla bych opravdu moc šťastná, kdyby se vám to podařilo. Budu vám celou dobu na blízku a ráda vám zodpovím veškeré vaše dotazy. Tak co vy na to? Můžeme se do toho pustit?“

Liška dále vysvětluje, jak by mohly tyto dva projektové dny probíhat, a zeptá se, zda má někdo z přítomných žáků zkušenost s hraním divadla nebo vystupováním před publikem. Poté přečte žákům slíbenou pověst o Troskách, kterou oživí měněním svého hlasu a

doplněním různých zvukových efektů (šustění igelitového pytlíku, bouchnutím do stolu, zaklepáním atd.).

Obrázek 29: Maňásek lišky Bystroušky.

Vyprávění lišky: „Je tomu opravdu už mnoho let zpátky, kdy v jedné vesničce nedaleko dnešních Trosek bydlel jeden statkář. Ten měl ženu a dvě děti. Syna a dceru. Bohužel mu jeho žena brzy zemřela. V chaloupce chyběly ruce pracovitě hospodyně, a tak se statkář opět oženil. Jeho žena, macecha dětí byla zlá a dětem neudělala jednu jedinou dobrou věc. Stále jim nadávala, jídla dostávaly děti pomálu a práce tolik, co by žádné jiné děti nezvládly. Jednou je poslala pro vodu do lesa ke studánce. Děti si vzaly džbán a vydaly se na cestu. Nejprve nabraly vodu, a když se chystaly jít zpátky domů, tak uviděly jahody. Měly na ně velkou chuť, a tak neodolaly a pustily se do jídla. Macecha je doma vyhlížela a začala se zlobit, že stále nepřicházejí s vodou. Bylo už pozdě, a tak se rozhodla, že je za trest zakleje. Vyslovila prosbu, aby dívka a chlapec zkameněli. A opravdu. Jakmile dořekla tuto kletbu, z chlapce se stal vrcholek vyšší a z dívky ten nižší. Od té doby už na tomto místě není pouhá rovina, ale dva zkamenělé vrcholky, kterým se říká Trošky.“

Dalším liščiným krokem je pokládání otázek žákům, aby zjistila, zda žáci poslouchali pozorně a pochopili správně danou souvislost.

Položené otázky: „*Kolik dětí měl statkář? Jak se chovala macecha k dětem? Proč šly děti ke studánce?*“

V zápětí se ptá liška dále žáků: „*Tak jak se vám líbila tato pověst? Jaké vlastnosti měla macecha? Myslíte si, že je závěr pověsti správný? Jaký byste navrhli spravedlivý trest maceše, za to jak se zachovala k dětem?*“

Liška vysvětlí žákům, že pověst se pouze vypráví, ale není skutečná. Z tohoto důvodu podá správnou informaci žákům, aby nenabýli dojmu, že jsou věže dvě zakleté děti.

„*Milí žáci, nyní vám povím příčinu vzniku Trosek a jejich charakteristických dvou věží Panny a Baby. Zhruba před 17 miliony lety, kdy se hovoří o době třetihor, se z aktivní sopky při jednotlivých erupcích mazancového magmatu, vytvořily dva menší struskové kužely. V poslední fázi se v dutinách pod povrchem vytvořilo magma, které se dostávalo vzhůru v podobě dvou mohutných suků. Ty měly za příčinu deformaci původně vzniklých kuželů. Známé skalní věže Panna a Baba vznikly díky erozi.*“

Liška se žáků zeptá, jestli někdo zná nějakou pověst o babičce a vnučce, které bydlely na Troškách, a začne vyprávět: „*Tak toto se traduje již mnoho let, že když patřily Trosky rodu pánů z Bergova, tak v těchto dvou věžích bydlely babička s vnučkou. Jenže se neměly příliš v lásce. Neustále se hádaly, křičely na sebe, tak hlasitě, že to bylo slyšet v širokém okolí. Dokonce to slyšeli i obyvatelé přilehlých vesnic. Panna se usadila v té vyšší věži a Bába v té nižší. Ale hádaly se stále dál. Prý jejich křik slyšávali lidé při bouřce, tak nazvaly tyto dva vrcholky Pannou a Babou.*“

„*Existuje ještě jedna pověst, která se týká doby husitské. Prý byla dobyta pouze západní věž a východní odolala válečníkům. Nepokořená věž dostala jméno Panna a druhá Baba.*“

1. Činnost- vyprávění pověsti

Žáci se posadí do kruhu a vyprávějí si různé pověsti. Např. O Bertě, které se říká „Černá“ a o půlnoci se prochází po chodbách na zámku Sychrov. Žáci se shodnou, že o každém hradu a zámku se vypráví něco zajímavého a často i strašidelného.

2. Činnost- vytvoření vlastního konce pověsti (žáci si zvolí, zda budou pracovat samostatně nebo ve dvojici)

Žáci jsou vyzváni, aby vytvořili vlastní závěr pověsti. „*Jak byste dokončili pověst vy?*“ „*Máte nějaký lepší nápad nebo dokonce byste dokázali vymyslet novou pověst?*“

Při této aktivitě pracují žáci ve dvoučlenných skupinkách. Snaží se používat přímou řeč, věty oznamovací, tázací a rozkazovací. Jelikož se jedná o žáky 5. třídy, snaží se do svého textu zakomponovat i spojky. Jakmile žáci dopíší svůj příběh, všechny se přečtou a naváže se na konverzaci o původním, skutečném vzniku Trosek.

Po ujasnění historie vzniku Trosek začne **brainstorming** (Obr. 30) s žáky a paní učitelkou na téma divadlo, každý z žáků má jinou barvu fixy a zapíše svoji myšlenku do myšlenkové mapy. Na brainstorming naváže povídání, co je potřeba k uskutečnění divadelní inscenace, a jak by si to žáci představovali.

Obrázek 30: Foto z brainstormingu.

Nyní do konverzace vstoupí opět naše liška, která žáky upozorní, že je potřeba před každým vystoupením rozcvičit hlas.

„*Děti, děti, ještě s tím divadlem počkejte! Každý správný herec se musí před svým vystoupením řádně rozcvičit. Myslím tím hlasivky. Copak byste chtěly v půlce divadelní hry ztratit svůj hlas nebo začít pokašlávat? Také by se vám mohlo stát, že nevyslovíte správně slovo nebo budete mluvit stále stejným tónem hlasu, to by nikoho nebavilo.*“

Nejprve si s žáky učitel popovídá, proč je důležité měnit tón hlasu, jak před chvílí vyprávěla liška Bystrouška. Žáci jsou seznámeni blíže s následujícími aktivitami.

3. Práce s hlasem

Mluvení do mikrofonu- žáci si najdou nějakou rekvizitu, která představuje mikrofon, do kterého budou následně hovořit. Nejprve je žákům vysvětleno, jak se správně drží takový mikrofon a jak se má s ním správně manipulovat. Žáci se různě pohybují a postupně předvádějí opět pantomimicky vyprávění nějaké situace. Nyní má mikrofon pouze jeden žák a ostatní mlčí. Hovoří pouze ten, kdo má mikrofon a je tázán svým učitelem. Žákům je předloženo téma kultura (film, kino, divadlo, koncert, muzeum).

Hlasová modulace s mikrofonem

Před žáky je položena velká čtvrtka, na které je napsáno šest čitelných vět:

„Bude dnes v noci pršet?“

„Nechodte ven, protože je tam velká bouřka!“

„Ach, to je horko.“

„Moje sestra je nemocná a leží v nemocnici.“

„Včera jsem vyhrála sto korun.“

„Bohužel neznám odpověď.“

Nejprve učitel přečte svým žákům stejným tónem hlasu všechny věty. Zeptá se, zda je to takto v pořádku. Žáci vysvětlují, proč se nemohou číst všechny věty stejně a také uvádějí příklady ze života, kdy maminka mluví velmi nahlas nebo naopak šeptá.

Každý z žáků si vybere jednu větu a pokusí se ji správně „intonačně“ přečíst. Jakmile se žáci vystřídají, jsou liškou vyzváni, aby přečetli společně větu, ve které bude zřejmý smutný hlas, poté velmi radostný a na závěr varovný.

„Tak a nyní si vyzkoušíme hovořit pomocí našeho těla. Před chvilkou jste si procvičili vaše pusinky, a tak je nechte chvilku odpočinout a pojdte si vyzkoušet hovoření beze slov.“

4. Dramatizace (spolupráce lišky)

A. Chození v kruhu a napodobování pocitů- žáci chodí v kruhu a po každém sděleném pocitu ho předvádějí pomocí pantomimy.

Liška vyzve žáky, ať chodí radostně, jako kdyby se jim něco důležitého podařilo. Poté se jim změní zadání a žáci chodí dle pokynů lišky: smutně, zamyšleně, rozzlobeně, unaveně a překvapeně.

B. Hra na pantomimu pocitů- jeden z žáků předvádí určitý druh pocitu a jeho spolužáci hádají, o jaký pocit se jedná. Takto se žáci postupně vystřídají.

C. Hledání dvojic- žáci chodí v určeném prostoru a hledají se dvojice dle pantomimy (obdrží obrázky). (Bába s Bábou, Panna s Pannou, chlapec s chlapcem, macecha s macechou).

D. Předvádění pohádek- žáci se rozdělí do dvou skupin a obdrží úryvky z pohádek: Sněhurka a sedm trpaslíků, Popelka, Perníková chaloupka a Růženka. Každá skupinka si vybere pohádku, kterou chce předvádět opět bez doprovodu slov. Po deseti minutách příprav, předvede skupinka pohádku ve svém podání. Druhá skupinka hádá název pohádky. Skupinky se poté vystřídají. (Je možné zvolit pro každou skupinku pouze jednu pohádku nebo si mohou vyzkoušet dvě pohádky.)

E. Předčítání hercům- jeden žák čte jednu z těchto výše uvedených pohádek a ostatní doprovázejí jeho čtení pantomimou a snaží se tak nejlépe vystihnout čtený úryvek pohádky.

F. Soudci- na závěr tohoto projektového dne je zvolena aktivita „soudci“, ve které mají žáci na popud učitele vyjádřit pantomimou spokojenost či nespokojenost s průběhem celého dne.

5.4.1 Projektový den - Divadlo pro nejmladší žáky s názvem „Jak vznikly Trosky?“

Téma hodiny 2dne: Scénář a herectví

Výukový cíl:

Žák dokáže na konci projektového převyprávět pověst o Troskách.

Žák bude schopen sestavit scénář a ovládat papírové loutky a ztvárnit svoji divadelní roli.

Časová dotace: 2 dny

Hlavní předmět: ČJ

Mezipředmětový vztah: VL, DV, VV, PČ

Pomůcky: čtvrtky A₄, A₃, nůžky, špejle, izolepa, lepidlo, pastelky, vodové barvy, kelímky na vodu, hadříky, tužky, fixy, guma, bílé papíry A₄, barevné papíry A₄, mobilní telefon, židle pro obecenstvo

Prostředí: altán na soukromé zahradě

Období: jaro – podzim

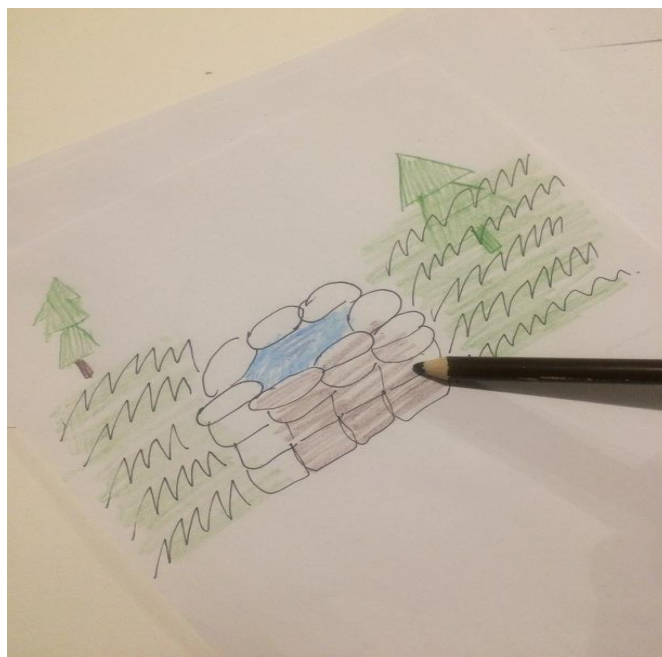
Motivace: tvorba vlastního scénáře, výroba papírových loutek, kulís a uskutečnění divadelního představení

Rozdělení rolí v jejich pohádce- žáci si rozdělí role podle pohlaví. Chlapci hrají statkáře, chlapce a souseda. Jeden chlapec se stane vypravěčem. Děvčata hrají dívku, macechu, Pannu a Babu.

Výroba divadelního programu- žáci spolupracují a všichni se vzájemně doplňují, aby vznikl zajímavý a poutavý divadelní program pro obecenstvo. Tento program umístí před dveře místnosti, ve které se bude později odehrávat představení. Vyrobí se též několik menších programů, které obdrží zájemci při vstupu do místnosti.

Výroba rekvizit a loutek- každý žák si vytvoří svoji papírovou loutku (Obr. 33) a poté společně spolupracují na dotvoření důležitých rekvizit (chaloupka, Trosky, studánka...).

Nejprve si žáci na papír nakreslí postavu (Obr. 32), kterou poté vymalují a záhy vystříhnou. Na připravenou špejli si pomocí izolepy připevní svoji postavu.

Obrázek 31: Dotváření kulisy k divadlu.

Obrázek 32: Dokončování papírových loutek.

Výroba scénáře, monology a dialogy

Přiřazování rolí k danému textu- žáci obdrží rozstříhané papíry, na kterých jsou napsané krátké věty. Snaží se společně určit, ke které divadelní postavě patří

(děti, otec statkář, macecha, Panna a Bába, obyvatel vesnice).

Vezměte si džbán a utíkejte pro vodu!

To je zase hluku, kdo to má poslouchat.

Tady je spousta jahod, najíme se a potom půjdeme zpět domů.

Už at' tě nevidím. Ty jsi, ale příbuzná.

Ach, to mám práce. Byla by tady potřeba šikovná ženská ruka.

Kéž byste zkameněly!

Tady vám vedu novou maminku. Buďte k ní slušní a pomáhejte jí!

Už budeme u studánky, podívej!

Zalez, ty babizno, už toho bylo dost. Pořád na mě křičíš.

Práce s rozstříhaným dějem- žáci si sesednou do dvou skupinek. Každá skupinka má před sebou rozstříhaný děj této pověsti, který se snaží uspořádat tak, aby vše navazovalo na sebe.

- Z věže je slyšet pláč při křížení blesků za bouřlivých nocí. Z tohoto důvodu lidé nazvali východní a vyšší věž Pannou a nižší západní Babou.
- Jednou je poslala pro vodu do lesa ke studánce. Děti si vzaly džbán a vydaly se na cestu. Nejprve nabraly vodu, a když se chystaly jít zpátky domů, tak uviděly jahody. Měly na ně velkou chuť a tak neodolaly a pustily se do jídla. Macecha je doma vyhlížela a začala se zlobit, že stále nepřicházejí s vodou.
- Když tenkrát patřily Trosky rodu pánů z Bergova, tak v těchto dvou věžích bydlely babička s vnučkou. Jenže se neměly příliš v lásce. Neustále se hádaly, křičely na sebe, tak hlasitě, že to bylo slyšet v širokém okolí. Dokonce to slyšeli i obyvatelé přilehlých vesnic. Panna se usadila v té vyšší věži a Bába v té nižší. Ale hádaly se stále dál.
- Otec se oženil, ale pro děti to nebylo šťastné řešení. Nová matka byla zlá.
- Je tomu opravdu už mnoho let zpátky, kdy v jedné vesničce nedaleko dnešních Trosek bydlel jeden statkář.
- Bylo už pozdě a tak se rozhodla, že je za trest zakleje. Vyslovila prosbu, aby dívka a chlapec zkameněli. A opravdu. Jakmile dořekla tuto kletbu, z chlapce se stal vrcholek vyšší a z dívky ten menší. Od té doby už na tomto místě není pouhá rovina, ale dva zkamenělé vrcholky, kterým se říká Trosky.“

- Ten měl ženu a dvě děti. Syna a dceru. Bohužel mu manželka zemřela.
- Stále jim nadávala, jídla dostávaly děti pomálu a práce tolik, co by žádné jiné děti nezvládly.

Psaní návrhů na scénář- žáci píší ve dvojicích své návrhy na možný scénář. Předpokládaná délka vystoupení 15-30 minut.

Po dokončení scénáře se všichni sesednou a přečtou navrhované scénáře. Ten, který se setká s největším ohlasem, se použije.

Psaní monologů a dialogů- každý žák zvlášť se snaží vymyslet, co by mohla jeho postava říkat. Opět píše své myšlenky na papír. Po dokončení této činnosti žáci čtou své věty a dojde k domluvě, jaké věty budou použity, a které je možné ještě nějakým způsobem doplnit „obohatit“.

Přepis textů- žáci si své texty přepíší na čtvrtky tak, aby byly dobře viditelné i z větší dálky. Každý žák si zvolí svoji barvu fixy, aby se rychleji orientoval v hledání svého textu.

Obrázek 33: Loutky a kulisy.

Oživení papírových loutek- žáci pohybují se svými papírovými loutkami (Obr. 34) a snaží se hrát své postavy a nápovědu hledat v předloženém textu. Po nějakém čase se texty schovají a žáci hovoří již zcela z paměti.

Po této činnosti následuje občerstvení.

Obrázek 34: Zkouška a následné oživení papírových loutek.

Hlasová rozcvička

Žáci jsou vyzváni, aby zopakovali první větu „*Byla jednou jedna malá chaloupka*“. Větu vidí na velké čtvrtce napsanou tučným písmem. Nejprve opakují sborově a poté jeden z žáků zopakuje větu dle svého mínění. Ostatní po něm jeho verzi zopakují. Dále následuje druhá věta „*Zazvonil zvonec a pohádka je konec.*“ stejným způsobem, dokud se žáci nevystřídají.

Žáci opakují větu nejprve jako obr.

Žáci opakují větu jako trpaslík.

Žáci opakují větu jako krotitel dravé zvěře.

Žáci opakují větu jako kouzelná babička.

Sžití se s rolí- žáci stojí v zástupu a poslouchají čtený text. Jakmile uslyší jméno své divadelní postavy, začnou ihned obcházet tento zástup, dokud není přečtena jiná postava. Nejprve jsou čteny postavy postupně a po chvíli se přidávají i další.

Trénování divadla = četba a trénování intonace- žáci již kladou důraz na svoji roli a snaží se o věrohodné ztvárnění. Celý záznam se nahraje na mobil, aby mohli žáci sledovat své projevy a případné nedostatky. Žáci se snaží zdokonalovat pouze problémové části hry. V poslední části tohoto dne je věnován čas přípravě kulis a papírovým loutkám, umístění židlí pro obecenstvo.

Před zahájením divadla, žáci rozdají vyrobený program, který obsahuje jména herců a vypravěče. Žáci se dostaví na pódium (určené místo před obecenstvem) a přivítají společně hlubokým úklonem své hosty a začnou hrát pověst o Troskách. Jako hlavní slovo moderátora má vypravěč, který po celou dobu hrané pověsti o Troskách zaujímá důležité místo.

Závěrečná reflexe proběhla tento den netradičně a to pomocí proslovu loutek žáků.

5.5 Projektový den - Život v lese

Téma hodiny: Určování druhů stromů a obyvatelů lesa

Výukový cíl: Žák bude schopen na konci projektového dne pojmenovat základní druhy stromů (dub, buk, bříza, modřín, borovice, smrk), rozpoznat jeho části a vysvětlit jejich využití.

Žák dovede rozpoznat stopy zvířat, vyskytující se v lesích okolí obce Jenišovice (srnec obecný, prase divoké, zajíc polní, liška obecná, jezevec) a samostatně o nich hovořit (místo výskytu, strava, způsob života).

Časová dotace: 1 den

Hlavní předmět: VL a PŘV

Mezipředmětový vztah: ČJ

Pomůcky: 8x šátek, papír A4, propisovací tužka, přírodniny, učitelem připravené kartičky

Prostředí: Zamorova hrobka, les a zahrada myslivce

Období: jaro – podzim

Motivace: pobyt v lese, návštěva místního myslivce

Tento den je zahájen rozhovorem o vyskytujících se stromech v lesích v okolí naší obce a jejich využití pro lidstvo.

Druhým tématem je život v lese. Učitel s žáky hovoří o důležitosti živočichů v lese, o jejich způsobu života a významem pro zbytek planety. S žáky se dále konverzuje o lesní zvěři a místním mysliveckém spolku (v čem je důležitý pro občany, pro zvěř, pro les, jaké mají myslivci povinnosti a typické oblečení).

1. Činnost – poznej svůj strom (žáci sedí v kruhu)

Učitel má připravené přírodniny (smrková šiška, borovicová šiška, modřínová šiška, žalud, bukvice, březová kůra, menší smrková větvička, menší borovicová větvička), které obdrží žáci. Všichni mají zahalené oči, aby se mohli plně soustředit a vnímat hmatem strukturu daných předmětů. Nejprve se každý seznámí se svojí přírodninou, kterou si snaží zapamatovat a poznat o jakou věc se jedná. Po několika sekundách podají daný předmět svému spolužákovi a obdrží nový, takto se dané předměty prostřídají, až se ke každému

z žáků dostane ten jeho, který je snadno identifikovatelný. Žáci mají stále zahalené oči a snaží se jeden po druhém popsat svůj předmět a říci o něm co nejvíce informací (název, kde se vyskytuje, k čemu může sloužit atd.). Opět se mohou žáci doplňovat, opravovat a následně se naváže na téma zpracování dřeva a jeho produkty.

2. Činnost - hledání části stromů (práce ve dvojicích)

Touto aktivitou je hledání části stromů dle fotografií lze též realizovat pomocí skutečných částí stromů. Vše záleží na učiteli a jeho potřebách. Každá skupinka obdrží fotografie, na kterých jsou různé části z těchto vyjmenovaných stromů (jedle- šiška, smrk- větvička, borovice- šiška, modřín- větvička). Žáci tak hledají ke svým fotografiím totožnou část stromu, a poté sdělí jeho název.

Modifikace této činnosti:

Vytvoř jeden strom (skupinová práce)- před žáky je umístěno několik fotografií, na kterých se nacházejí šišky stromů, větve, kůra a část celého stromu. Žáci se snaží přiřadit jednotlivé části (kůra, šiška, jehličí...) do skupinky tak, aby bylo zřejmé, že se jedná o jeden konkrétní strom (smrk, modřín, borovice, jedle, buk, dub a bříza). Tímto vznikne žákům 7 skupinek.

3. Činnost - přiřad' část stromu k jeho názvu (práce ve dvojicích)

Žáci pracují stále ve stejných skupinkách (v případě zájmu je možné se vyměnit). K názvu stromu na kartičce, kterou každá skupinka dostane od vyučujícího, hledá jeho části (např. buk- list, kůra, bukvice...), které se nacházejí všude kolem. Lístečky s názvy stromů se neopakují, tímto bude možné vidět 4 druhy stromů (smrk, borovice, bříza, buk). Ideální je, aby si dvojice vytvořila vždy hromádku u kartičky s názvem stromu a měla možnost donést další části stromu. Na závěr každá skupinka představí strom (název, výskyt, použití, typické znaky, které názorně ukážou na nalezených částech jako je šiška, větvička, kůra atd.).

4. Činnost - najdi si svoji část stromu (práce ve dvojicích)

Jedná se o činnost, která naváže plynule na tu předchozí a pomůže upevnit žákům dovednost rozpoznat od sebe jednotlivé nejpočetněji se vyskytující stromy v lesích v našem přílehlém okolí.

Každému z žáků je na záda přilepen lísteček s obrázkem části stromu (bukový list/bukvice, dubový list/žalud, borovicová větvička/borovicová šiška, smrková větvička/smrková šiška) a žáci se snaží pomocí vyřazovací metody určit, ke komu patří. Několik minut se procházejí a prohlížejí si lístečky svých spolužáků a po krátké době dojde

k uvědomění si, že jedna část stromu chybí (právě tu co mají na zádech). Jakmile si je žák jistý, že našel svoji druhou část, přiřadí se ke svému spolužákovi. Žáci mezi sebou nehovoří, pouze pozorují ostatní. V okamžiku, kdy jsou utvořeny dvojice, se každá z nich představí jako určitý druh stromu. Např.: „*Já jsem dub, který je listnatý strom a má žaludy. Používám se především k výrobě nábytku.*“

5. Činnost - Najdi si svůj strom (individuální práce)

Každý z žáků si najde „svůj“ strom a pozoruje pohyb větví nebo listů, zjišťuje omakem strukturu kůry, hledá plod nebo šišku „svého“ stromu. Po deseti minutách, kdy žáci pozorovali každý sám „svůj“ strom si sesednou do kruhu a postupně popisují strom, tak aby ostatní uhodli, o jaký strom se jedná.

6. Činnost – pracovní list (práce ve dvojicích)

Každá skupinka obdrží pracovní list, ve kterém se snaží správně spojit dvojice (např. včela-med, dub- žalud, chmel- pivo...). Poté následuje vzájemná reflexe a uvádění dalších příkladů.

7. Činnost – „zvířecí obydlí“ (práce ve čtyřčlenných skupinkách)

Nyní přichází na řadu úkol, aby každá skupinka našla během deseti minut, co nejvíce míst, kde mají svá útočiště zdejší obyvatelé lesa. Žáci se prochází po vymezeném prostoru lesa a jeden člen z každé skupinky zapisuje na papír dobře identifikovatelná místa. Např. mraveniště, nora, díra ve stromu...). Po dokončení činnosti se žáci sejdou u vyučujícího a sdělí své názory. Dochází tak ke vzájemnému porovnání jejich závěrů, k doplnění dalších důležitých informací a také k volné debatě o zážitcích a zkušenostech ze svého osobního života. Obě skupinky si navzájem ukáží nalezená útočiště- obydlí. Žáci tak dbají na neporušení původního stavu obydlí. Díky této činnosti mohou pozorovat život pod kůrou pokáceného stromu nebo sledovat mravence při jejich práci atd.

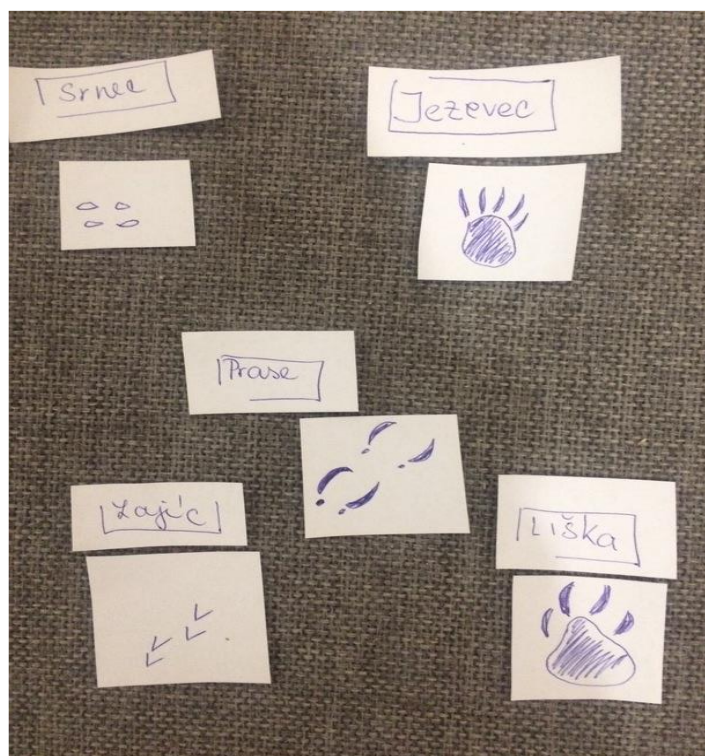
8. Činnost – stavění obydlí pro obyvatelé lesa (individualizovaná forma výuky)

Během několika minut každý z žáků připraví domek pro svého zvoleného obyvatele lesa. Poté představí každý žák svůj domek ostatním, vysvětlí pro koho je určen, z jakého důvodu použil daný materiál a jak postupoval při jeho samotné stavbě.

9. Činnost – poznávání stop zvířat (práce ve dvojicích)

Každá dvojice obdrží kartičky s obrázkem zvířete a jejich stopami. Úkolem každé dvojice je se vzájemně dohodnout a přiřadit zvíře k jeho stopě (srnec, prase divoké, zajíc,

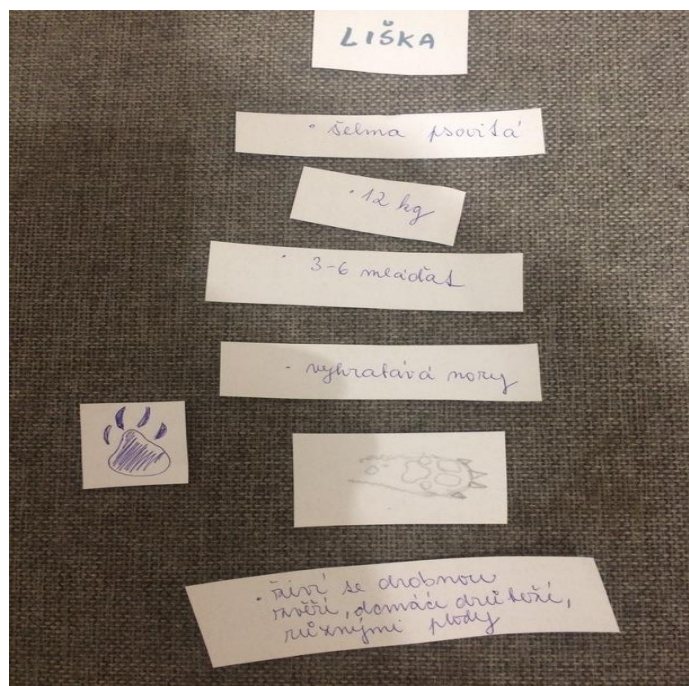
liška a jezevec), (Obr. 35). Po dokončení této činnosti, si žáci prohlížejí řešení ostatních a v případě potřeby se je snaží navést k opravě.

Obrázek 35: Přiřazené kartičky se jmény zvířat k jejich stopám.

10. Činnost – „Hádej, kdo jsem?“ (práce ve dvojicích)

Učitel má předem připravené kartičky (Obr. 36), které popisují jedno zvíře. Pro každou skupinku je určeno pouze jedno a to buď liška, prase divoké, srnec nebo zajíc. Veškeré základní informace jsou uvedeny na kartičkách. Jako oprava poslouží žákům přečtení ostatních kartiček, ve kterých rozpoznají další zvíře nebo případně poznají informace, které by se hodily k popisu jejich zvířete. To pak nastává situace, kdy požádají své spolužáky o spolupráci a snaží se úspěšně dokončit tuto činnost. V situaci, kdy jsou již všechny dvojice spokojeny, přichází kontrola učitele a všichni společně hovoří o popisovaných zvířatech a jejich způsobu života.

Obrázek 36: Popis zvířete.

11. Činnost – setkání s myslivcem (frontální výuka)

Žáci získají informace o práci a povinnostech myslivce, o jeho důležitém pomocníkovi, kterým je pes. Ihned následuje ukázka různých povelů, představení výbavy každého myslivce. Myslivec představí své zbraně, provede krátkou ukázkou čištění zbraně a vysvětlí rozdíl mezi kulovnicí a brokovnicí. Dále se dostane žákům možnost vyslechnout krátký příběh za použití slangu (myslivecké mluvy). Pro žáky je připravena ukázka paroží (ročního srnce, starého srnce, daňka), několik kůží z jezevce, srny, prasete divokého. Tento projektový den je zakončen krátkou debatou mezi myslivcem a žáky. Poté přichází na řadu pouze reflexe a informace ohledně následujícího projektového dne.

5.6 Projektový den - Cesta za pokladem

Téma hodiny: Orientace v terénu

Výukový cíl:

Žák se dokáže na konci projektového dobře orientovat v mapě.

Žák bude umět rozpoznat symboly pro kostel, hřbitov, zříceninu, hrad/zámek, přístupnou rozhlednu, muzeum, nemocnici, poštu, camp, krmelec, vstup pro handicapované, blok budov, parkoviště, turistické informace.

Časová dotace: 1den

Hlavní předmět: VL

Mezipředmětový vztah: PŘV, ČJ, VV, PČ

Pomůcky: 4x slepá mapa, 4x mapa s vyznačenými stanovišti (6x zakreslená srdíčka v mapě), vystřižené 4x obrázky se symboly, 4x pracovní list **A**, poznámkový blok (každý žák má svůj vlastní), 4x pracovní list **B** s názvy míst, které si žáci zaznamenají do mapy s vyznačenými stanovišti, 1x notebook, odměny pro každé družstvo na vyznačeném stanovišti (1 stanoviště = 1 pytlík pro každou skupinku s odměnou: každý žák nalezne gumu, záložku do knihy, bonbón, malý notýsek, tužku, zvýrazňovač). Místo odměn je možné dát indicii k dalšímu řešení úkolu.

Prostředí: obec Jenišovice, louka

Období: jaro – podzim

Motivace: práce s mapou a hledání pokladu

Hovoření na téma: důležitost symbolů a značení v mapách. Rozdíl mapa/navigace. Osobní zkušenosti se čtením symbolů. Žáci obdrží přehled symbolů (Obr. 37) a učitel se ptá žáků, zda je nějaký symbol, který by mohl označovat konkrétní místo v naší obci.

Obrázek 37: Přehled symbolů.

1. Práce se slepou mapou Jenišovic (individualizovaná forma výuky)

Žáci obdrží ve dvojicích slepou mapu obce a snaží se do ní zakreslit místa podle přiložených obrázků (kostel, MŠ, ZŠ, poštu, hřbitov, fotbalové hřiště, obecní úřad, bytové domy poblíž fotbalového hřiště a lesa, křižovatku na Odolenovice a Frýdštejn).

2. Přiřazování symbolů k obrázkům např. kříž- kostel, dopisní obálka- pošta, kříž v obdélníku- hřbitov (hromadná forma výuky)

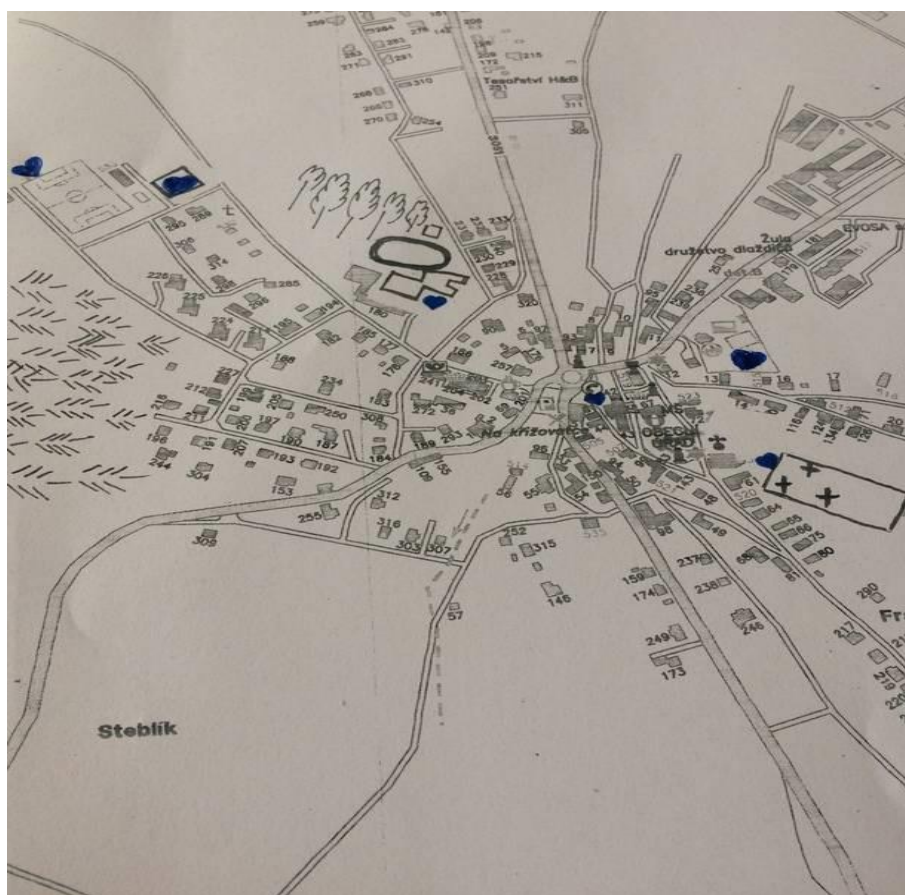
Žáci mezi sebou spolupracují a hledají ke každému z obrázků vhodný symbol. Po dokončení činnosti si vše s učitelem zkontrolují a vysvětlí.

3. Toulka obcí – „lovci odpovědí“

Žáci vyrazí ve dvou skupinkách „lovit“ správné odpovědi k otázkám, které jsou v pracovním listě B. Jejich úkolem je vzájemně spolupracovat v dané skupince a zároveň pátrat po správných odpovědích. Mohou se v případě potřeby rozdělit na dvojice, ale vždy je kladen důraz na dodržování (dobrovolné) rozdělení skupin. Používání mobilních telefonů je zakázáno, aby se žáci rozvíjeli v klíčových kompetencích a osvojili si dovednost komunikace a samostatnosti. Jako další motivací poslouží hledání skryté odměny, kterou musí najít podle mapy (Obr. 38).

Pracovní list A s místy, která si žáci vyznačí do mapy se symboly (srdíčky)

- A) Vyznač čísla do mapky:
1. Poštu
  2. Stadion u školy
  3. Fotbalové hřiště
  4. Kostel sv. Jiří (ten horní)
  5. Hřbitov
  6. Bývalou restauraci na návsi
  7. ZŠ
  8. „sídliště“ bytové domy
  9. Obchod Roubíčkovi

Obrázek 38: Mapa, do které budou žáci zapisovat čísla.

B) Tam, kde bude srdíčko, nalezne každá skupinka odměnu v pytlíčku. Najdi toto místo a pokračuj dál.

C) Napište správné odpovědi do pracovního listu **B**.

Pracovní list B s otázkami

- A. Jak se jmenuje starosta obce?
- B. Zjisti, jaké části obce se říká Skalička a Steblík.
- C. Najdi hrob se lvem a zjisti, kdo tam je pochován.
- D. Najdi několik hrobů významných osobností.
- E. Zjisti, kam je vidět z okolí hřbitova.
- F. Kolik kostelů je v naší obci a jak se jmenují?
- G. Zjisti, jaký list stromu je zobrazen ve znaku naší obce.
- H. Vypiš důležitá místa (nejen Českého ráje), na která dohlédneš z Jenišovic.
- I. Zjisti, jaké stromy se vyskytují v centru obce a v okolí hřbitova.
- J. Zjisti, jaké stromy se vyskytují v lesíku nedaleko ZŠ.

Po dokončení cesty za pokladem se všichni sejdou a snaží se sjednotit odpovědi. Aby se žáci ujistili, že jsou jejich odpovědi správné, začne jejich kontrola pomocí internetu, Vlastivědného sborníku a důležité informace si napíší do svých poznámek. Na úplném konci se zhodnotí průběh dne a všichni se vzájemně rozloučí.

5.7 Projektový den - Kouzelná příroda

Téma hodiny: Místa kolem nás

Výukový cíl:

Žák dokáže na konci tohoto projektového dne připravit aktivity pro mladší žáky, které souvisejí s tématem příroda.

Časová dotace: 1den

Hlavní předmět: ČJ, VL

Mezipředmětový vztah: PŘV, TV, VV, PČ

Pomůcky: čtvrtky A4, A2, barevné papíry A4, bílý papír A4, nůžky, pastelky, vodové barvy, kelímky na vodu, hadříky, tužky, fixy, guma, pracovní listy 8x, kreповý papír na fáborky, hadrové pytlíky s obsahem (mech, hlína, šejřík, tráva, sušená levandule), různé druhy přírodnin (mech, šišky, kamínky, větvičky, listy..., zhotovené skici zámků, hradů a významných míst z prvního projektového dne

Prostředí: altán na soukromé zahradě, les a louka

Období: jaro – podzim

Motivace: vymýšlení aktivit pro mladší žáky a následná organizace

Nejprve obdrží každý žák pracovní list, do kterého bude psát své odpovědi. Po vypracování dle individuálního tempa se všechny odpovědi zkontrolují a navážou následnou konverzací k tomuto tématu.

Práce s pracovním listem (individualizovaná forma výuky)

Otázky z našeho okolí

A) Vypiš alespoň 3 vyhaslé sopky, které jsou vidět z Jenišovic nebo jejich okolí.

B) Vypiš alespoň 6 známých turistických míst, která jsou vidět z Jenišovic nebo přilehlého okolí.

C) Doplň zbytek názvu

_____ Valdštejn je velmi krásný, Drábské _____ nedaleko Turnova, Věžický _____ a okolní lesy, Zamorova _____ je v blízkosti lesa, Suché _____ a zajímavá pověst, _____ Kopanina nedaleko obce Frýdštejn, Green _____ vede přes Malou Skálu.

Všeobecné otázky

A) Jaký je rozdíl mezi loukou a polem?

B) Jaký je rozdíl mezi jedlí a borovicí?

C) Jaký je rozdíl mezi rybníkem a koupalištěm?

D) Co je Zamorova hrobka?

Třídění/co do lesa nepatří (skupinová forma výuky)- žáci mají před sebou různé fotografie a jejich úkolem je vyřadit ty, které by neměly mít nic společného s běžnou součástí lesa (tj. cihla, hrnek, umyvadlo, igelitová taška, sešit, pneumatika, bota). Po této aktivitě následuje rozhovor, proč je důležité udržovat v lese pořádek a jak může člověk chránit životní prostředí.

Kvíz (práce ve dvojicích)- žáci sedí v kruhu a doprostřed jsou umístěny detailní fotografie (šípku, šišky, sena, trávy, mechu, borovicové větvičky, stromové kůry, hlíny, dřeva, kamene a slepice- peří). Žáci nejprve pozorují fotografie a za krátký okamžik rozdává učitel žákům do dvojice dva papírky s indicií, aby k nim našli výstižné fotografie. Postupně zůstanou na zemi pouze tři fotografie. Žáci ukáží ostatním své fotografie a zdůvodní výběr přiřazení indicií (např. kámen- stavební materiál, šípek- výroba marmelády a čaje, šišky- plod jehličnatého stromu, seno- krmivo pro dobytek...).

Hledači (individualizovaná forma výuky)- učitel zadá žákům písmeno a žáci se snaží v co nejkratším čase najít co nejvíce rostlin nebo přírodnin od zadaného písmena. Takto se úkol opakuje 4x.

Modifikace:

Učitel zadá žákům, aby našli nějaké byliny, poté luční kvítí, části stromů a jako poslední věc, která by neměla v lese vůbec být (plastová lžíce, obal od sušenek atd.).

Sestavování dvojic (individualizovaná forma výuky)- úkolem každého žáka je sestavení dvojic, aby každý obrázek (Obr. 39) patřil ke správnému názvu (motýl, včela, brouk roháč...). Žáci jsou v dostatečném odstupu, aby mohli pracovat nerušeně a zároveň je nelákala příležitost „okukovat“ od svého kamaráda. Jakmile jsou všichni hotovi, prochází mezi ostatními a kontrolují jejich správnost řešení. Pokud se někde vyskytne chyba, tak si žák poznamená na papírek svůj názor na opravu. Učitel přivolá žáky k sobě a zeptá se, zda bylo vše jasné a jestli má někdo nějaký dotaz či připomínku. Žáci se hlásí a jeden po druhém má možnost klást dotazy, či opravit řešení svého spolužáka.

Obrázek 39: Ukázka několik sestavených dvojic.

Naše smysly (práce ve dvojicích)- žáci hledají ve vytyčeném prostoru hadrové pytlíky s tajným obsahem (mech, hlína, tráva, šeřík, kůra stromu a smrkové jehličí). Do pytlíku je zakázáno nahlédnout. Obsah se poznává pouze podle vůně. Žáci se tak snaží domluvit na správné odpovědi, pokud se neshodují, mají za úkol obhájit/prezentovat svůj názor. Pytlíky jsou označeny čísly a žáci si tak čísla s řešením píší na papír. Jakmile dokončí úkol, sdělí svá řešení učitel. Poté se opět kontrolují všechny odpovědi a vysvětlují se správná řešení. Žáci popisují své pocity, názory a pomůcky při orientaci ostatním.

Vymýšlení úkolů a zhotovení úkolů (skupinová forma výuky)- žáci se pohodlně usadí do menšího kruhu na louce hned vedle lesa a začínají vymýšlet trasu s úkoly pro své mladší spolužáky. Jakmile dojde k odsouhlasení trasy i úkolů, dají se žáci do práce. Jedna dvojice (2 žáci) vyhotovuje mapu, druhá dvojice (4 žáci) píše a vyrábí úkoly, třetí dvojice (2 žáci) nastříhá krepový papír, a poté rozvěšuje fáborky po lese.

Možné úkoly pro soutěžící (jedná se o úkoly, se kterými mají projektoví žáci zkušenosti z předešlých dnů a mohli je, mladším žákům vysvětlit):

Přiřazování rostlin k názvům na papírcích (pampeliška, větvička smrku, mech, šiška borovice, šeřík).

Poznávání obsahu v hadrovém pytlíku- žáci pomocí hmatu hádají obsah pytlíku (kámen, mech, smrková jehlička, klacík, kůra stromu, tráva).

Vytváření postaviček z přírodnin- žákům jsou k dispozici různé přírodniny, pomocí kterých vytvářejí vlastní postavu (skřítko, strašidlo, vílu...).

Postav domeček z přírodnin- projektoví žáci vysvětlí, že v lese bydlí malí obyvatelé, kteří by se rádi schovali, když prší nebo je chladno. Požádají tak mladší žáky o zhotovení domečku pro drobný hmyz (Obr. 40 – 45). K dispozici mají kůru ze stromů, listy, větvičky, mech, šišky a kamínky.

Přiřazování názvů k danému popisu- projektoví žáci vypracují různé popisy, které vystihují určitou důležitou či významnou budovu nebo místo obce (pošta, MŠ, ZŠ, obchod Roubíčkovi, kostel sv. Jiří, hřbitov).

Žáci se na závěr rozdělí podle počtu stanovišť, aby na každém stanovišti byl jeden organizátor – projektový žák. Ten má za úkol vysvětlit danou aktivitu, případně být nápomocný při plnění úkolů. Pokud by počet žáků neodpovídal počtu stanovišť, bylo by možné oslovit jejich spolužáky či požádat jejich rodiče/starší sourozence o pomoc s organizací.

Obrázek 40: Cesta pro lesní obyvatele.

Obrázek 41: Hotový domek.

Obrázek 42: Úpravy domečku.

Obrázek 43: Výroba zahrádky k domečku.

Obrázek 44: Stavba domečku.

Obrázek 45: Presentace nového přírodního domečku.

5.8 Projektový den - Třída zázraků

Téma hodiny: Naše obec

Výukový cíl:

Žák dokáže na konci projektového dne vyjmenovat pamětihodnosti obce, doporučit zajímavá místa v okolí.

Žák zvládne samostatně zorganizovat prohlídku obce a připravit hry pro zúčastněné.

Časová dotace: 1 den

Hlavní předmět: ČJ, VL, PŘV

Mezipředmětový vztah: TV, VV, PČ

Pomůcky: čtvrtky A₄, A₂, nůžky, pastelky, vodové barvy, kelímky na vodu, hadříky, tužky, fixy, guma, mapa Jenišovic, připínáčky, různé přírodniny (šišky, větvičky, kamínky,...)

Prostředí: les, louka, obec Jenišovice

Období: jaro – podzim

Motivace: Role průvodce

1. Výroba reklamy

Žáci nejprve vytvoří reklamu na tento projektový den, aby přilákal zájemce. Poté si vymyslí název své třídy a vyrobí si ze čtvrtek visačku s křestním jménem a názvem třídy.

2. Práce s pracovním listem:

A) Přiřaď hodící se k sobě

- Pohádka o létajícím ševci se natáčela na zámku Sychrov.
- Nesmrtelná teta se natáčela v okolí Trosek.
- Jak dostat tatínka do polepšovny se natáčelo v okolí a na zřícenině hradu Frýdštejn.

B) Napiš místo k uvedeným názvům

- Mouka Pernerka -
- Rubín = mošt -
- Dlaskův statek -
- Umělecké družstvo Granát -
- Hlavatice -
- Limonáda a různé druhy piva -

C) Vypiš, jaká zvířata žijí ve zdejších lesích.

D) Vypiš, jaké stromy převládají v lesích v Českém ráji i v našem okolí.

E) Vypiš, jaké existují možnosti, jak poznat v přírodě světové strany.

F) Vypiš, co se pěstuje na zdejších polích.

G) Vypiš, co je vidět ze Zamorovy hrobky, ale je to již v delší vzdálenosti.

H) Vypiš, jaká známá místa jsou dostupná z naší obce.

Příprava na roli průvodce- žáci používají mapu Jenišovic a ukazují, kde se nacházejí. Dojde k rozdělení na dvě skupinky a každá skupinka si do své mapy vyznačí zvolenou trasu prohlídky a připraví vlastní aktivity (pracovní list s otázkami, krátké hry atd.) pro své spolužáky.

Hra na průvodce- první skupinka se zhostí role průvodce a seznámí své spolužáky s obcí, představí jim památky a zajímavosti. Z výše položených míst obce (např. Frajdorf) ukazují žáci žákům z druhé skupinky např. Bezděz (Obr. 46), Drábské světničky a Příhrazské skály (Obr. 47), vyhlídkovou věž, která slouží jako vodárna (Obr. 48) v Ohrazenicích u Turnova.

Obrázek 46: Bezděz.

Obrázek 47: Drábské světničky a Příhrazské skály.

Obrázek 48: Vodárna - vyhlídka v Ohrazenicích.

Při prohlídce obce plní druhá skupinka různé úkoly dle zadání svých průvodců. Aby měli žáci možnost zažít jak roli průvodce, tak návštěvníka, dojde posléze k obměně jejich rolí.

Po ukončení prohlídky obce se usadí žáci na louce u lesa a rozdělí se podle záliby (sport- TV/tvoření- VV, PČ). Po vzniku dvou skupinek pracují žáci na jejich programu v dostatečné vzdálenosti, aby se navzájem nerušili a měli aktivity jako překvapení.

Úkoly pro sportovní aktivity:

Petangue- hráči hrají pomocí kamínek hru Pentangue.

Slalom- žáci běží slalom, který je připraven z kamínek a šišek.

Hod na cíl- žáci hází kamínky do kruhu vyrobeného z šišek. Dbáme na bezpečnost a upozorníme, aby žáci vyčkali, než dohází žák předchozí.

Přeskoky- žáci se snaží zdolat překážky, které musí přeskočit (bezpečně umístěné větve mezi stromy, položené klacky...).

Úkoly pro výtvarné aktivity:

Výroba mandaly- žáci podle své fantazie vytvoří mandalu. Použijí různé přírodniny, jako jsou kamínky, větvičky, šišky, mech atd.

Výroba přírodního strašidla- žáci ho vytvoří pomocí přírodnin, své fantazie a kreativity.

Oblékání stromu- žáci se snaží pomocí přírodnin ozdobit nízký jehličnan (smrk).

Obraz krajiny z přírodnin- žáci zkoušejí vytvořit přírodní obraz a to různým poskládáním přírodního materiálu tak, aby vystihli co nejdůvěrněji zdejší krajinu. Rám obrazu tvoří větve.

Den je zakončen reflexí, kterou vytvoří žáci pomocí přírodnin a vyjádří tím, zda jsou spokojeni či naopak (úsměvy, sluníčko, blesk atd.).

5.9 Projektový den - Desko-hraní

Téma hodiny: Objevování nových deskových her a jejich výroba

Výukový cíl:

Žák bude schopen vysvětlit význam deskových her.

Žák dokáže ostatním předat informace ohledně pravidel fair-play.

Žák zvládne na konci projektového dne vysvětlit spolužákům princip a pravidla své vlastní hry.

Časová dotace: 1den

Hlavní předmět: VL, ČJ, PČ

Mezipředmětový vztah: PŘV, VV

Pomůcky: čtvrtky A₄, A₃, A₂, A₁, nůžky, pastelky, vodové barvy, tempery, kelímky na vodu, hadříky, tužky, fixy, guma, vlastní hry (učitel)

Prostředí: altán na soukromé zahradě, (za nepříznivého počasí- místnost)

Období: celý rok

Motivace: Možnost zahrání si nových, neznámých her. Výroba vlastních deskových her a vymyšlení vlastních herních pravidel.

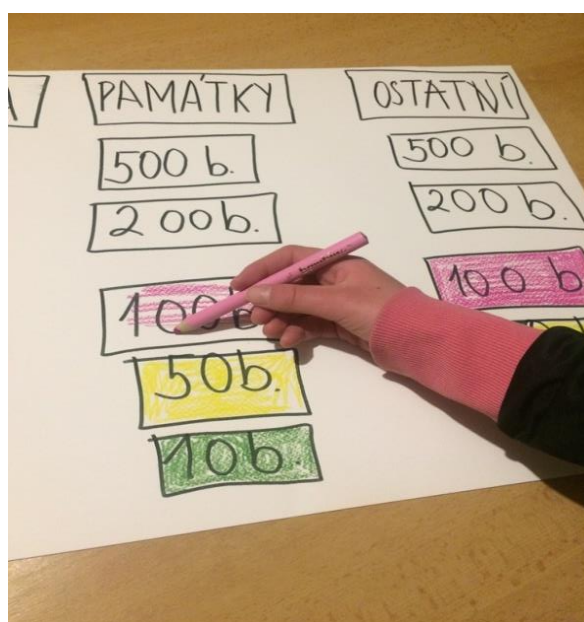
Seznámení s tématem projektového dne

Tento den se přivítá učitel v altánu na soukromé zahradě, kde na stole čekají rozložené učitelem vytvořené vlastní deskové hry. První hra je určena na prohloubení znalostí v oblasti přírody, památek a významných míst v Českém ráji a v naší obci a druhá hra je zaměřená na téma Jenišovice, hrady a zámky v Českém ráji. Nejprve vede učitel s žáky

rozhovor na téma stolní hry. Ptá se, jaké hry znají, jaké hry je baví a proč si myslí, že je dobré hry hrát. Poslední otázka zní, zda se hry navzájem od sebe nějak liší.

Hraní vlastních učitelem vytvořených stolních her- žáci obdrží učitelem vypracovaný návod, podle kterého hrají a dodržují pravidla fair-play. Učitel klade různé otázky žákům, aby se ujistil, že žáci pochopili princip hry a její pravidla.

Výroba vlastních her- žáci se dobrovolně rozdělili do čtyř skupin a dle dohody začnou vyrábět vlastní hru (Obr. 49). Dbají na bezpečnost a na zajímavost her. Při vymýšlení úkolů ve svých hrách uplatní své nově získané vědomosti z předchozích dnů.

Obrázek 49: Výroba dětské hry Riskuj, aneb risk je zisk.

Vyzkoušení vlastních her- žáci si vyzkouší všechny hry, a poté se vede diskuse o průběhu hraní, náročnosti her svých spolužáků a sdělení rad či tipů na zlepšení ostatních her. Je možné hry doplnit o jejich obsah či poupravit.

Uskutečnění desko-hraní- žáci se sejdou společně s mladšími žáky a představí jim své hry. Poté se rozdělí tak, aby každý mohl pomáhat žákům, kteří si přišli zahrát.

Projektový den se opět ukončí reflexí a zhodnocením průběhu organizace desko-hraní pro mladší žáky.

Hra č. 1 Toulky regionem (Obr. 50)

Při této hře si hráči upevňují a zdokonalují znalosti v oblasti přírody, naší obce, našeho regionu, hradů a zámků. Hlavní vyučující předmět je VL a mezipředmětové vztahy jsou s ČJ a PŘV. Hra je určena 2-6 hráčům. K vyhazování hráčů zde též nedochází, ale pokud se chtějí dotyční domluvit, na stejných pravidlech jako u hry „Člověče, nezlob se!“, tak je to určitě možné. Opět každá barva určuje povahu úkolu z výše jmenovaných témat. Před hru umístíme čtyři hromádky s úkoly. Úkoly jsou rozděleny v hromádkách podle barev. Barva políčka = barva plněného úkolu.

Obrázek 50: Vlastní hra Toulky regionem.

Otázky v oblasti příroda:

1. Jaká řeka protéká Turnovem?
2. Je pravda, že se u Jenišovic těží český granát?
3. Vyjmenuj tři vyhaslé sopky.
4. Jaké znáš potoky v našem okolí?
5. Co je Kopanina?
6. Vyjmenuj nějaké možnosti rekreace v Českém ráji.
7. Co je Hlavatice a kde se nachází?
8. Jaké typy lesů jsou v našem okolí?
9. Vyjmenuj čtyři listnaté stromy.
10. Je pravda, že jsou zde pískovcové skály?
11. Jak poznáš v přírodě sever, jih? (2 způsoby)
12. Je pravda, že je zde nejvíce rybníků z celé republiky?
13. Je pravda, že jsme v nížině?
14. Vyjmenuj čtyři jehličnaté stromy.
15. Jaký strom má šišky rostlé opačným směrem?

Otázky v oblasti naše obec:

1. Co je dominantou obce Jenišovice? 2. Jak se jmenuje starosta naší obce? 3. Vyjmenuj alespoň čtyři služby v Jenišovicích. 4. Vyjmenuj alespoň dvě osobnosti pochované na zdejších hřbitově. 5. Vyjmenuj pět okolních vesnic. 6. Jaký má naše obec znak? 7. Jaká obec je součástí obce Jenišovice? 8. Vyjmenuj alespoň čtyři části obce. 9. Jak se změnila obec Jenišovice v průběhu předchozích let? 10. Kde je část obce Skalička? 11. Kde je část obce za Vilou? 12. Jaké skály jsou vidět z Jenišovic či jeho okolí? 13. Jaký hrad/zámek je možné vidět z Jenišovic či jeho okolí? 14. Jaký kostel je v Jenišovicích?

Otázky v oblasti náš region:

1. Jaký film se natáčel u Věžického rybníka? 2. Je známý mošt Rubín výrobkem pivovaru Svijany? 3. Je pravda, že Turnov je srdcem Českého ráje? 4. K čemu slouží Dům přírody? 5. Kde je Dlaskův statek a k čemu slouží? 6. Čím je tento region typický? 7. Jaké se v našem regionu pěstuje ovoce? 8. Je pravda, že v okolí Turnova není žádná řeka? 9. Co je Green way? 10. Vyjmenuj čtyři regionální produkty. 11. Jaké znáš pohádky nebo filmy natáčené v našem okolí – regionu? 12. Jaká pohádka se natáčela na Sychrově?

Otázky v oblasti hrady a zámky:

1. Je Frýdštejn hrad nebo zámek? 2. Zámek Hrubý Rohozec je státní nebo soukromý? 3. Jaký je rozdíl mezi zámekem a hradem? 4. Vyjmenuj, jak jdou po sobě hrady nebo zámky z Turnova směrem na Jičín. 5. Proč se jmenuje hrad Valdštejn „Valdštejn“? 6. Vyjmenuj alespoň čtyři zámky v našem okolí. 7. Jak vznikly názvy věží Panna a Baba? 8. Na čem/na jakých místech se stavěly hrady? 9. Jaké zámky nebo hrady či zříceniny je možné vidět z dálnice Turnov – Mnichovo Hradiště? 10. Proč je dobré zajít na prohlídku hradu nebo zámku ve svém okolí? 11. Jak se nazývají dvě hlavní věže hradu Trosky? 12. Z čeho se stavěly hrady? 13. Jak se jmenuje člověk, který má od hradu klíče a jeho správce? 14. Řekni tři známé hrady, zámky nebo skály u obce Malá Skála.

Všichni si postaví svoji figurku na start. Hráč, který hodí nejvyšší číslo, začíná. Ostatní jsou v pořadí podle hodnoty čísla. Při situaci, když hodí hráči stejné číslo, trvá souboj tak dlouho, dokud někdo z nich svého soupeře „nepřehodí“ (nehodí vyšší číslo). Dále pokračují vždy už po jednom políčku. Pokud hráč ve svém úkolu obstojí, získává kartičku s úkolem. Pokud je otázka chybně zodpovězena, tak zůstává hráč na svém místě stát a v dalším kole si bere novou kartičku. Aby mohl pokračovat dále, musí sdělit správnou odpověď. Odpovědi jsou napsané na papíře nedaleko hry, aby si mohli hráči v případě

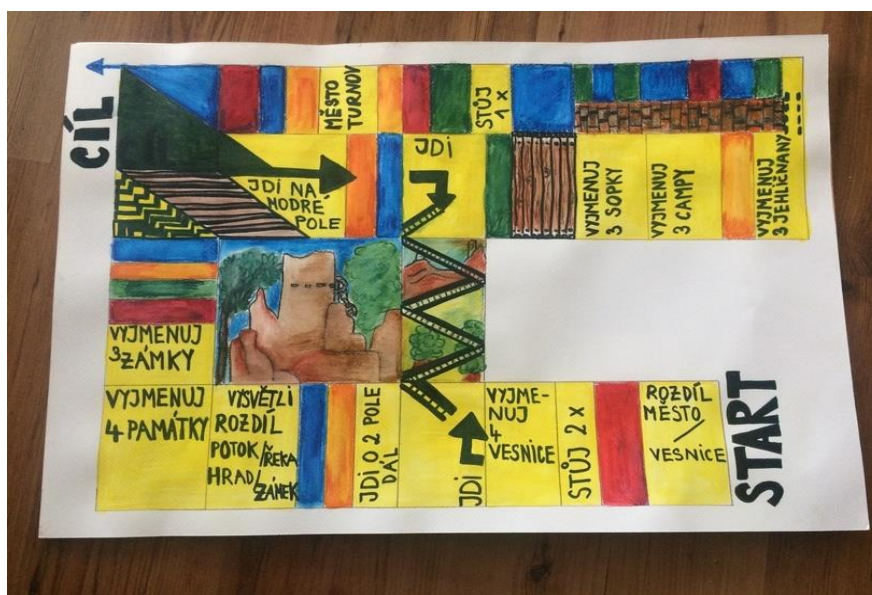
potřeby a zájmu v klidu zkontrolovat svoji odpověď. Pokud s nimi hraje dospělý nebo někdo, kdo zná všechny odpovědi, není tento papír potřeba. Trasu si opět volí hráči sami. Pokud jsou na políčku se žebříkem, mohou přejít do vedlejšího sloupce. Tato hra je specifická tím, že se nemusí hrát na rychlost a na vítěze. Jde o dobrý zážitek, legraci a dozvědění se nových informací a zajímavostí. Pokud, ale přesto trváme na výhře, tak vyhrává hráč, který nasbírá nejvíce kartiček.

Hra č. 2 Křížem krážem kolem hradu (Obr. 51)

Hra je určena 2-4 hráčům. Při této hře je též možnost vzájemného vyhození z políčka, ale není to určitě striktním pravidlem. V herním poli je několik zastávek – políčko stůj jedno kolo, stůj dvě kola, nebo vrácení se po mostě zpět či naopak vynechání několik políček a postoupení blíže k cíli. Pokud je na políčku napsán úkol, tak se ihned plní dle napsaného pokynu. Pokud je políčko pouze barevné, tak se vybírá kartička dané barvy, a poté se přechází k plnění úkolu. Otázky se opět týkají přírody, hradů a zámků, přehledu z regionu.

Příklady úkolů:

Řekni nějakou zajímavost o našem okolí nebo naší obci. Řekni jméno starosty města Turnov. Předved' povolání číšníka. Předved' povolání kastelána. Předved' činnost myslivce. Pověz něco o naší škole. Jaké firmy jsou v našem okolí? Co znamená regionální? Co se slaví na sv. Jiří v naší obci? Jaké se konají kulturní akce na Sychrově? Popiš Trosky. Vyjmenuj dvě řeky v okolí. Popiš zámek Sychrov.

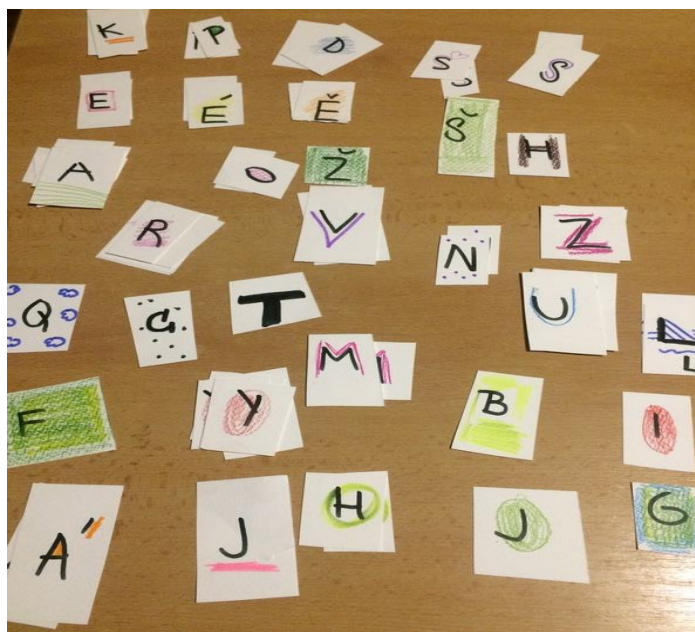
Obrázek 51: Vlastní hra Křížem krážem kolem hradu.

Popis her žáků:

Hra č. 1. Písmenkový galimatyáš (Obr. 52)

Žáci mají před sebou kartičky s písmenky, ze kterých mají vytvořit slova: názvy hradů, zámků, známých míst. Žáci se mohou rozdělit do dvojic nebo čtveřic, a pokud má někdo z žáků zájem pracovat samostatně, tak je to též možné.

Obrázek 52: Dětská hra Písmenkový galimatyáš.

Hra č. 2. Pexeso – Hrady, zámky a skály (Obr. 53)

Pexeso je ideální dle jeho tvůrců pro 2 osoby, jelikož je 10 dvojic. Hledá se vždy název významného místa a jeho obrázek. Název i obrázek obsahují stejný barevný symbol, aby se dal lépe zapamatovat.

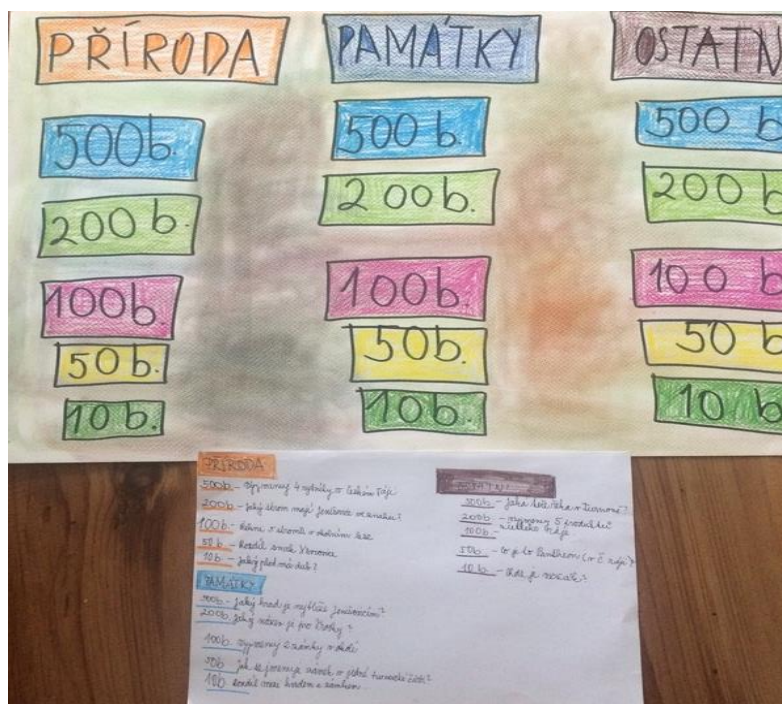
Obrázek 53: Zhotovení dětské hry Pexeso.

Hra č. 3. Dětské riskuj, aneb risk je zisk. (Obr. 54)

Hráči jsou ve dvou nebo třech skupinkách po dvou až třech lidech. Mohou se potichu radit, ale jakmile vysloví odpověď, bere se za hlavní a konečnou. Není povoleno skákat ostatním do řeči nebo na ně spěchat při přemýšlení. Žáci určili čas na promyšlení odpovědi max. 30 sekund. Skupinky se vzájemně střídají a pořadí určuje los, který vyrobili žáci. Hráči si z pytlíčku vylosují číslo a skupinka s nejvyšším číslem začíná, poté s nižším a jako poslední s tím nejnižším.

Hráči si mohou vybírat mezi třemi tématy: přírodou, památkami a ostatními tj. všeobecné téma, které souvisí s Českým rájem a naším okolím. Vybírají si také, za kolik bodů chtějí otázku. Jeden z projektových žáků je moderátorem, který čte otázky. Žáci si roli moderátora postupně vyměnili, aby si tuto roli vyzkoušeli všichni. Skupinka s nejvyšším počtem bodů se stává vítězem. Pro přesné počítání mohou mít žáci u sebe kalkulačku a body si zapisují. Žáci

si zvolili jednoho zapisujícího z projektových žáků, který všem kontroloval a zapisoval body (10-500bodů). Na závěr společně žáci spočítali celkový počet bodů každé skupinky.

Obrázek 54: Hotová hra dětské Riskuj.

Hra č. 4. Cesta lesem (Obr. 55)

Tato hra je zaměřena na procvičení znalostí z VL, PRV a obce Jenišovice. Žáci se nechali inspirovat mojí druhou hrou. Hráčům nechali též na výběr, jakou cestou se vydají k cíli. Plní různé úkoly ve formě vědomostních otázek, na které odpovídají se svým spolužákem. Hra byla projektovými žáky určena pro 4-6 žáků. Modré políčko s nápisem hrady bylo zaměřeno na otázky, související s okolními jmény hradů. Zelené políčko bylo z oblasti regionálních znalostí potravin. Odpovídalo se též na otázky z oblasti rostlin a živočichů, města Turnova a naší obce. Žáci si neházeli kostkou, postupovali vždy po jednom políčku a bylo zakázáno se vystrčit z políčka.

Příklady některých otázek: Co si koupíš u Mikuly? Jak se jmenuje zámek mezi Troskami a Valdštejnem? Jak se jmenuje mládě divokého prasete? Co vyrábí firma Ontex? Dvojice, která zná odpověď na otázku, postupuje o políčko dál. Dvojice, která odpověď nezná nebo ji řekne chybně, zůstává na svém místě, než odpoví v dalším kole správně.

Obrázek 55: Dokončování hry s názvem Cesta lesem.

Souhrnná reflexe:

Nejvíce se mladším žákům líbilo pexeso a riskuj. Mladší žáci hráli se zájmem a nasazením. Panovala zdravá soutěžní atmosféra. Projektiví žáci byli ochotni pomáhat a snažili se slabší žáky povzbuzovat. Nejvíce jsem byla nadšená z radosti projektových žáků, když někdo vyhrál. Štěstí a výhru přáli ostatním a byli po celou dobu desko-hraní výbornými lektory a pomocníky.

5.10 Projektový den - Dokument o obci Jenišovice a okolí

Téma hodiny: Prezentace

Výukový cíl:

Žák dokáže samostatně vytvořit prezentaci.

Žák zvládne vymyslet proslov adekvátní ke svému věku.

Žák bude schopen souvisle hovořit a pohotově reagovat na položené otázky.

Časová dotace: 1 den (do večera)

Hlavní předmět: Č

Mezipředmětový vztah: VL, DV, VV, PČ

Pomůcky: 2x notebook, 4x fotoaparát, 4x mobilní telefon, Vlastivědný regionální sborník, vlastní poznámky o obci, tiskárna, již vytvořené papírové loutky a rekvizity, čtvrtky A4, A3, A2, fixy, tužky, guma, tempery, vodové barvy

Prostředí: altán na soukromé zahradě a místnost pro hosty v privátu, Jenišovice a okolí (příroda)

Období: celoročně

Motivace: zrealizování vlastního dokumentu

Tento poslední den je zahájen procházkou po obci a jejím okolí. Žáci fotografují v přírodě (lesy, louky, kopce, známá místa, historické památky...) pomocí digitálního fotoaparátu nebo mobilního telefonu.

Po návratu se stáhnou fotografie do notebooku, aby je bylo možné vytisknout nebo zkopírovat do Wordu a použít k doplnění informací v oběžníku.

Výroba prezentace- žáci pracují s notebookem, ve kterém vyhledávají důležité informace, které se vážou k tématu naše obec, k dispozici mají i Vlastivědný regionální sborník.

Nejprve se domluví na obsahu prezentace a nezbytných bodech, které bude jejich prezentace obsahovat.

- krátká historie obce: odkud se vzal její název, o přestavbě školy, o místech bývalých budovách (pekařství- Hozovi, elektra- Roubíčkoví, řeznictví, obuv a textil- stávající

potravininy vedle pošty) a žáci všem připomenou doby fungování JZD (chov, úspěšnost, přidružená výroba atd.)

- současnost obce: spolky obce jako jsou myslivci, hasiči, různé novinky/zajímavosti
- kulturní památky a chráněné oblasti v Českém ráji
- příroda v okolí obce: využití lesů, luk a polí, nedávné vybudování jámy na vodu.
- divadelní představení: O vzniku hradu Trosky

Přípravy na dokument: vždy pracují na notebooku dva žáci, kteří v Power pointu vypracovávají prezentaci, dva žáci vyrábí na dalším notebooku oběžník, který se pak vytiskne a popřípadě se do něj vlepí nějaká fotografie, či nakreslí obrázek, 2 žáci pracují na výrobě plakátu a 2 žáci dohledávají chybějící informace.

Výroba plakátu- pozvání na dokument

Lepení různých fotografií, psaní různých hesel, která vystihují připravovaný dokument.

Na plakát se napíše především den konání, čas a místo. Jako další stěžejní informace je název dokumentu: „*Naše obec – Jenišovice.*“

Trénování divadla - Zopakování inscenací, které už žáci hráli pro nejmladší žáky.

Vymyšlení proslovu a jednotlivých vět- každý žák se pokusí vymyslet proslov, který by byl vhodný a výstižný k dokumentu. Zároveň si napíše jednu větu, která by měla vystihovat jeho názor na projekt či tento dokument.

Po dokončení individuální práce se všechny práce postupně přečtou a vybere se jeden úvod a sestaví se sedm vět, které budou následovat ihned za přivítáním a úvodem.

Příprava otázek pro návštěvníky na závěr dokumentu- žáci pracují stejným postupem, jako tomu bylo při předchozí činnosti.

„*Co se Vám v naší obci líbí?*“ „*Co byste doporučili pro rozvoj obce?*“ „*Co Vám zde chybí?*“ „*Jaké akce máte nejraději?*“ „*Jaká turistická místa máte v oblíbeně?*“

Příprava divadla- žáci rozmístí po místnosti židle a připraví rekvizity a papírové loutky.

Zahájení dokumentu- oběžník rozdají žáci ihned u vchodu, po usazení se hostů, je přivítá moderátor (vypravěč z divadelního představení) úvodním proslovem: „*Dobrý den, rádi bychom Vás přivítali na dnešním dokumentu a poděkovali za Váš čas a zájem. Čeká Vás mnoho zajímavých výstupů a doufáme, že bude pro Vás tento program obohacující.*“

Žáci se poté vystřídají a každý z nich řekne jednu větu k tomuto programu:

„Tento program vznikl v rámci projektu, který má za úkol zejména nás žáky seznámit s historií naší obce.“

„Díky tomuto projektu jsme si uvědomili jak je Český ráj krásný a zároveň bohatý na památky.“

„Je neuvěřitelné kolik zajímavých míst je vidět z naší obce.“

„Mrzí nás, že mnoho lidí dává přednost dovolené v zahraničí a mnohokrát neznají zdejší místa“

„Byli bychom velmi rádi, kdybyste se pomocí tohoto dokumentu seznámili s něčím novým ohledně historie naší obce a pověstí o vzniku hradu Trosky.

Doufáme, že pro Vás bude dnešní dokument nejenom poučný, ale především i zábavný.

„Přejeme Vám příjemnou zábavu.“

Prezentace- moderátor hovoří k prezentaci, kterou hosté vidí na notebooku před sebou. Prezentace je dle výše uvedené osnovy.

Divadlo- hra o pověsti o vzniku hradu Trosky.

Diskuse- na závěr kladou jednotlivě žáci otázky hostům a debatují o proběhnutém dokumentu.

Rozloučení se- žáci se rozloučí s hosty a poděkují (úklon a potlesk divákům). Závěrečné rozloučení s žáky, popovídání o celém průběhu projektového dne.

6 Reflexe z jednotlivých projektových dnů

V této kapitole jsou popsány jednotlivé reflexe veškerých uskutečněných projektových dnů, které jsou doplněny několika čerstvými poznatky z průběhu projektu.

6.1 Projektový den - Piknik

První projektový den byl zahájen procházkou z centra obce k Zamorově hrobce, která se nachází cca 2 Km od Jenišovic mezi obcemi Žďárek a Jílové. Nejprve mě mile překvapilo, jakou měli žáci radost z výhledu a následné spolupráce. Několik žáků přiznalo, že nikdy nenavštívili Valdštejn nebo Drábské světničky. Žáci, kteří s rodiči často chodí po Českém ráji a okolí, ochotně a s nadšením vyprávěli svým spolužákům, jak daná místa vypadají a co je tam pěkného k vidění. Díky tomuto tématu zatoužili žáci více poznat naše okolí a navštívit nedaleké památky. Nejtěžší částí bylo spárování pohledu do krajiny s konkrétním místem a jeho co nejpřesnějším umístěním do slepé mapy. Na závěru tohoto projektového dne každý z žáků bezpečně poznal, kde se nacházejí důležité (v tomto dni probírané) památky a jak se správně jmenují.

6.2 Projektový den - Světové strany v přírodě

Většina žáků neměla mnoho zkušeností s určováním světových stran. Žáci shledali jako nejzábavnější aktivitu určování světových stran v lese pomocí lišejníků a mravenišť. Nejnáročnějším úkolem bylo určování světových stran v mapě. Ke konci tohoto projektového dne dokázali žáci bezpečně určit sever, jih, východ a západ a vysvětlit pomocí čeho se v přírodě můžeme orientovat.

6.3 Projektový den - Divadlo pro nejmladší žáky s názvem „Jak vznikly Trosky?“

Za nejzábavnější aktivitu považovala většina žáků hlasovou modulaci s mikrofonem a dokonce sami žáci navrhli, zda by mohli mít zavřené oči a poslouchat dění kolem sebe. Zajímalo je rozdíly mezi vnímáním při běžném soustředění a mezi úplnou koncentrací se zavřenými očima. Díky této spontánní aktivitě si žáci uvědomili, jak více používají veškeré smysly a lépe se soustředí. Slyšeli tak i zvuky, kterým běžně nevěnují pozornost.

6.3.1 Projektový den - Divadlo pro nejmladší žáky s názvem „Jak vznikly Trosky?“

V tomto dnu si žáci upevnili sociální kompetence a kompetence k řešení problémů. Mnoho činností vyžadovalo slušné, tolerantní chování a zároveň dovednost si obhájit a prosadit svůj zastávaný názor. Při seřazování děje žáci pohotově zareagovali a ihned si rozdělili role tak, aby v krátké době sestavili pověst. Ochetně si pomáhali a bylo radost sledovat jejich spolupráci.

Svoje role zahráli v plném nasazení s maximální pokorou a zodpovědností vůči všem zúčastněným.

6.4 Projektový den - Život v lese

Žáci si z tohoto dne odnesli mnoho zajímavých poznatků a zážitků. Nejoblíbenější částí dne bylo setkání s myslivcem, jelikož nikdo z žáků doposud nic takového nezažil. V lese brali žáci ohled na přírodu a zvířata, aby je svojí přítomností nerušili.

6.5 Projektový den - Cesta za pokladem

Při zadání prvních úkolů pracovali téměř všichni žáci poprvé se symboly značící konkrétní místa a budovy. Ve výhodě byli ti, kteří se zúčastňují dětských táborů nebo navštěvují skautský oddíl. Práce s mapou byla pro žáky opakováním, na které navázali novými informacemi.

Další část tohoto dne byla pro žáky nevšední. Setkali se tak na vlastní kůži s rolí „detektiva“, který si musel poradit, aby získal potřebné informace. Většinu času se drželi žáci své skupinky a neustále si pomáhali a debatovali nad ideálním řešením k získání odpovědí na otázky z pracovního listu. Výjimečně se rozdělili do dvojic a to za účelem zrychlení pátrání

6.6 Projektový den - Kouzelná příroda

Hlavním motivem bylo vymýšlení nových aktivit. Žáci aktivně spolupracovali se zájmem a každý se snažil vnést do tohoto dne část své osobnosti.

6.7 Projektový den - Třída zázraků

Žáci byli nadšeni ze skutečnosti, která je vnese do role koordinátora a průvodce. Jakmile dostali žáci tzv. volnou ruku při vymýšlení úkolů, byla viditelná změna v jejich

chování. Veškeré aktivity si řádně promysleli a pečlivě připravili. Po celý den se zapojovali do veškerých aktivit všichni žáci bez sebemenších projevů nelibosti.

6.8 Projektový den - Desko-hraní

Žáky čekal opět nový začátek projektového dne, ve kterém mě přivítali s úsměvem a touhou po dalším dobrodružství. Čím déle byli žáci spolu, tím se více doplňovali a navzájem chápali. Na stole v altánu na ně čekaly mnou čtyři připravené deskové hry. Žáci začali ihned pokukovat po stole a vyzvídat, co se bude dít. Spořádaně se posadili ke stolu a s napětím vyčkávali, kdy budou moci vyzkoušet neznámé hry. Poté, co se rozdělili do skupin, začali postupně hrát všechny hry a následně je vyhodnotili. Okamžitě jsem získala zpětnou vazbu a dozvěděla jsem se, že obě dvě hry byly pro žáky stejně zajímavé a zábavné.

Velkou radost jim udělala informace, že pravidla hry si vytváří zcela sami a záleží pouze na každém (každé skupince), jaký typ deskové hry vytvoří. Skupinky vznikly na základě společné představy o podobě budoucí hry. Žáci kreslili, stříhali a využili všech svých dovedností, aby jejich hra byla pro další hráče novinkou a zábavou.

Nejprve si zahráli své hry samotní tvůrci, kteří se podělili navzájem o své postřehy. Ještě nějakou dobu trvala debata ohledně vytvořených her. Žáci nachystali své hry a přivítali hosty, kterým byli průvodci a rádci. Této role se ujali bravurně.

6.9 Projektový den - Dokument o obci Jenišovice

Celý projekt byl završen tímto významným představením obce Jenišovice formou dokumentu a reprezentování svých dovedností projektových žáků, kteří během předchozích dnů si prošli několika rolemi. Ať už rolí herce, moderátora, organizátora, vynálezce nových deskových her či dokonce detektiva, naučili se tak hledat v novém učivu a nových informacích souvislosti a stali se výrazně sebevědomějšími osobnostmi, které se přestaly obávat z neúspěchu a začaly se těšit na další nové výzvy. Tento projekt dal žákům i další kladnou vlastnost a to vzájemnou psychickou podporu a radost z úspěchů druhých.

Prostřednictvím prezentace si hosté připomněli několik událostí z historie obce Jenišovice a jejího okolí. Byly uvedeny příklady, kde se dříve nacházely obchody, které už zde více neexistují. Hosté byli seznámeni s prospěšnými spolky obce a jejich činy. Nebyly také opomenuty významné modernizace v obci. Jako hřeb tohoto dokumentu bylo divadelní vystoupení projektových žáků, které sklídilo velký aplaus. Jednou z nejlépe kladně hodnocených činností za celou dobu projektu, bylo hraní divadla.

Jako největší odměnu za strávený čas, který jsem velmi ráda věnovala těmto žákům, byla jejich touha poznat lépe přírodu, historii okolních míst a potřeba upřednostnit naše památky před cizími.

7 Diskuse

V této poslední kapitole je nejprve soustředěna pozornost na reflexi vzniklého projektu, a poté je uveden rozdíl mezi očekáváním a realitou. Je zde také popsána využitelnost projektu ve výuce a jeho případné modifikace. Na závěr bych se ráda podělila o své poznatky a doporučení pro učitele i rodiče.

7.1 Reflexe z celkového projektu

Pokaždé se jednalo o velmi příjemný projektový den, ve kterém jsem byla na začátku dne mile přivítána žáky, kteří byli velmi sdílní, aktivní a nadšení pro nové činnosti. Kvůli ochraně soukromých dat a přání rodičů, nebudou uvedena jména a fotografie většiny účastníků projektových dnů.

Měla jsem tak výbornou příležitost pozorovat žáky v jejich tvůrčí činnosti a nerušeně nahlédnout do jejich světa plného emocí a dětské fantazie. Zároveň se mi naskytla téměř neomezená svoboda práce vyučujícího, při které jsem mohla využít svých tvůrčích schopností a užívat si společně s žáky přírody.

Žákům se projektové dny líbily a neměli k jejich průběhu žádné připomínky. U mnoha žáků se objevila prosba o zopakování podobně tematického projektu. Velmi kladně hodnotili pobyt mimo školu, který se odehrával v přírodě, v okolí Jenišovic. Největší oblibě se dostávalo aktivitám, při kterých museli být žáci ve skupinkách. Velmi kladně bylo hodnoceno možnost výběru způsobu zpracování některých zadání.

Žáci pracovali s neuvěřitelnou chutí a zaujetím. Při samostatné práci se soustředili na danou činnost, a pokud se jednalo o skupinovou práci, tak se bezproblémově a rychle rozdělili do skupinek, ve kterých si ochotně pomáhali a vzájemně spolupracovali. Nadaní žáci se snažili trpělivě navést své slabší spolužáky ke správnému řešení a naopak ti slabší se bez jakéhokoliv ostychu zapojovali a nikdo z žáků nebyl pasivní. Projektové dny se nesly v přátelském duchu a nedocházelo k žádným neshodám.

Slabší žáci se snažili zapojit veškeré své smysly a zároveň používat tzv. selský rozum oproti žákům, kteří jsou zvyklí se soustavně připravovat, pečlivě a pravidelně učit. Zde bylo vidět, že žáci, kteří patří ke špičce třídy, tak při vlastním uvažování a propojování si navzájem různých informací, kolikrát hůře poradí nežli žáci s horším prospěchem.

Projektové dny a dílčí aktivity pomohly žákům viditelně upevnit jejich znalosti a nalézt důležité souvislosti. Žáci se během projektu naučili lépe využívat svých znalostí a zkušenosti z různých předmětů, ale také z jejich osobního života.

V poslední části projektu bylo viditelné, že žáci lépe spolupracují, než tomu bylo na úplném začátku. Řešení problémů se stalo pro žáky zábavné a vedlo je k zodpovědnosti a toleranci.

7.2 Očekávání oproti realitě

Oproti mému očekávání bylo při projektových dnech na vše více klidu a času. Očekávala jsem jistě neshody při rozdělování se žáků do skupin či dvojic, ale byla jsem mile překvapena bezproblémovou a rychlou domluvou. Při různých skupinových aktivitách se rádi obměňovali a měli potřebu vyzkoušet všechny možné varianty sestavení skupin.

Všechny projektové dny jsem s žáky stihla v předem naplánované časové dotaci. Na konci projektu jsem byla dojata vděčností rodičů projektových žáků, kteří byli nadšeni závěrečným projektovým dnem „Dokument“ a z možnosti uskutečnění těchto projektových dnů pro jejich děti.

7.3 Využitelnost ve výuce

Projektové vyučování je velmi dobře využitelné a to při široké škále předmětů. Jak jsem již v předchozích podkapitolách uvedla, projekt podporuje využití mezipředmětových vztahů a vede žáky k zodpovědnosti za své chování, učí je též dodržování bezpečnosti a ohleduplnosti při práci. Dodržování pravidel tak nečiní žákům potíže a stane se součástí jejich běžného života. Tento projekt by mohl být využit i v jiném regionu či v jiné části naší republiky, pouze by ho bylo potřeba obsahově přizpůsobit dané lokalitě.

7.4 Modifikace projektových dnů

Aktivity z jednotlivých projektových dnů se dají snadno obměnit tak, že je doplníme o podobné nebo zcela nové aktivity. Pokud by byla možnost využít nějakého známého hasiče, pracovníka v záchranné stanici pro divoká zvířata atd., bylo by pro žáky zajímavé se setkat s takovýmto člověkem a něco nového se od něj dozvědět či dokonce si vyzkoušet něco specifického a atypického.

Pro mladší žáky by bylo možné úkoly zkrátit a zjednodušit, naopak pro starší žáky doplnit o náročnější a obsáhlejší otázky i delší trasy. Do tohoto projektu lze začlenit více žáků i učitelů, aby se tak měli šanci zapojit další zainteresovaní.

7.5 Doporučení nejenom učitelům

Velmi ráda bych se touto cestou podělila o své poznatky a popsala doporučení, která by mohla pomoci nejen učitelům, ale i samotným rodičům. Snažím se v této části diplomové práce o to, aby si dospělí uvědomili, jak je důležité právě naše chování, které ovlivňuje naše žáky, děti a ostatní kolem nás.

- **Vytyčujeme stručná a srozumitelná zadání-** pro ty, kteří úkol zadávají, je vše jasné a jednoduché. Ale naopak pro ti, kteří úkol dostávají, se seznamují často s novým tématem nebo minimálně s novou informací. Pokud je zadání vysvětlováno dlouho, tak žáci ztrácejí pozornost, tudíž přestávají se soustředit a vnímat proslov učitele.
- **Dbejme na zpětnou vazbu-** je dobré po každém zadání položit žákům otázky, které se vážou k danému tématu. Díky tomuto počínu zjistíme, zda žáci pochopili správně zadání a rozumí všem zmíněným výrazům.
- **Snažme se být nejprve pozorovateli a poté poradci-** nechme žáky nejprve přemýšlet, pracovat a samostatně řešit nastalé problémy. Každý, kdo si přijde na své řešení svojí vlastní cestou, si tak lépe daný postup a výsledek zapamatuje.
- **Tolerujeme chyby a omyly-** nadarmo se neříká: „Chybovat je lidské.“ Právě chybami se žáci učí. Pokud udělají chybu, tak si ji poté uvědomí a příště si dají pozor, aby se jí vyvarovali. Toto doporučení úzce souvisí s předchozím bodem. Samostatné řešení, při kterém dochází k chybám, je pro žáky tím nejprínosnějším vzdělávacím a výchovným prostředkem. Žáci si uvědomují, že vzniklé chyby nebo zbrklé jednání může záporně ovlivnit jejich činnost. Pochvalme žáky za snahu a napravenou chybu, které se dopustili. Pokud se dopustí chyby učitel, tak má chybu přiznat a žákovi poděkovat, že je pozorný a chyby si všiml.
- **Berme každého žáka jako osobnost a budme tolerantní k jeho tempu, potřebám a nedostatkům-** každý z nás potřebuje na určitou věc jiný čas. I naši žáci jsou rozdílní a každý pracuje jiným „svým“ tempem. Důležité je, aby se žáci snažili a neobávali se negativního chování učitele, který je kárá za pomalé tempo či právě nedávno zmíněné chyby. Každý z žáků je osobnost a může něco nového přinést do svého kolektivu. I ti nejméně úspěšní žáci, přicházejí se zajímavými nápady, pokud cítí psychickou podporu učitele. Vedme žáky k toleranci a ukažme jim, že každý může něco dokázat.
- **Dejme žákům možnost vyniknout-** jednou z možností jak předcházet šikaně, je najít v každém něco výjimečného a dát mu šanci ukázat svůj talent před ostatními žáky. Důležité je dát prostor každému z žáků a neupřednostňovat pouze své oblíbence.

Jakmile má možnost každý v kolektivu předvést svoji dovednost či talent, pak je lépe brán a upevňují se též vztahy ve třídě.

- **Zajímejme se o jejich nápady, přání a problémy-** jakmile žáci ucítí, že mají v učiteli podporu, a že jejich učitel se zajímá o jejich přání či starosti, tak se cítí více v bezpečí a jako důležitý partner.
- **Bud'me žákům vzorem-** učitel je vzorem chování pro své žáky (zejména na 1. stupni ZŠ). Žáci se chovají, podle toho, co vidí, jelikož jim to připadá normální. Bohužel nelze dokázat ovlivnit vše, pokud mají žáci špatný vzor z domova, ale lze tomu pomoci. Pokud učitel pokaždé poděkuje, požádá a hovoří slušně a s úctou, dává tak dětem dobrý příklad a vede je tak ke slušnému chování. Další důležitou věcí je přístup učitele k danému předmětu. Pokud přistupuje k danému úkolu či tématu s nezájmem nebo dokonce s odporem, tak žáci vše vycítí a začnou mít časem tentýž samý postoj. Pokud učitel vyučuje a prezentuje se zájmem a radostí, působí na žáky vyrovnaně a pozitivně.
- **Motivujme žáky jiným způsobem nežli známkováním-** v žádném případě nepopírám, že známky nejsou důležité, ale důležité je zároveň slovní hodnocení, umět ocenit a pochválit žáky za snahu, za trpělivost při náročném úkolu nebo za spolupráci a toleranci. Pro žáky může být motivace i zajímavé uvedení do hodiny, netradiční úkol nebo možnost uskutečnění zajímavého projektu. Sice je pro každého učitele náročnější vymyslet vhodnou motivaci ve formě zpestření netradičním úkolem, ale o to je větší odměna: zaujetí a radost žáků při práci.
- **Vyvarujme se rozdělování žáků podle prospěchu-** mohlo by tak později dojít k rozdělení kolektivu na „šikovné“ a „slabé“ žáky. Např. při TV, když si žáci hází míčem, tak ti, kteří míč upustí, jdou do jednoho týmu a zbytek do druhého. Při ČJ nebo M - žáci s 0-3 chybami skupinka první, žáci se 4-7 chybami skupinka druhá a žáci s více chybami skupinka třetí.
- **Neopomíjeme reflexe a sebereflexe-** ved'me žáky k sebehodnocení, zhodnoťme společně proběhnutou hodinu. Po náročnějším úkolu je dobré zařadit reflexi ihned, aby došlo k předejití nejasností nebo negativního přístupu k dalším úkolům.

Pokud rozdělujeme žáky do skupinek- sdělme jim důvod. Např. „*Dnes potřebuji skupinky různorodé, abyste si vyzkoušeli roli lektora a studenta.*“ nebo „*Nyní by bylo dobré, kdyby nám vzniklo stejné složení skupinky, proto vás takto rozdělím. Každá skupinka má jinak náročný úkol a tak se budete podílet na vypracování všichni stejným dílem.*“

Správný učitel není pouze zdrojem nových informací, hodnotícím a soudcem, ale také psychologem a průvodcem žáka při jeho školní docházce. Může svým chováním ovlivnit vztah žáků ke vzdělávání a životním postojům.

7.5.1 Tipy na rozdělení žáků do skupin

Pokud nemá učitel to štěstí, že se jeho žáci rozdělí dobrovolně a bezproblémově do skupinek nebo je potřeba rozdělit žáky náhodně, tak se nabízí několik možností. Mohou nastat dvě situace, a to, že žáci vědí o losování a rozdělení se do příslušných skupin. Nebo naopak o tajném plánu učitele, při kterém jsou žáci nějakým způsobem rozděleni, aniž by tušili, že půjde o práci ve skupinkách.

Pokaždé si musíme uvědomit, kolik máme žáků a kolik potřebujeme skupinek, aby nedošlo k situaci, kdy zůstane nějaký žák osamocen. Důležité je přizpůsobit způsob losování dle aktuální situace ve třídě. Losování se pokaždé odvíjí od počtu žáků, od dané atmosféry ve třídě, časových a prostorových možnostech.

- Učitel vloží do látkového pytlíku stejný počet žlutých plastových vajíček (obaly od Kindervajec) jako je žáků a nechá je postupně losovat. Každý žák nalezne ve svém vajíčku papírek s nějakým symbolem (čtyřlístek, srdíčko, blesk, číslo, písmeno...) a hledá k sobě žáka s totožným symbolem. Modifikací může být vložení barevných plastových víček od petlahve nebo nastříhaných barevných papírků.
- Žáci jsou vyzváni, aby se postavili do řady, a učitel je postupně volá k připraveným stanovištím. (např. první k lavičce, druhý ke stromu, třetí k batohu a tato situace se stále opakuje, dokud nejsou vytvořeny skupinky).
- Rozdělení podle barev (např. žáci s červeným nebo černým a modrým trikem doleva, žáci se žlutým, růžovým a zeleným doprava – opět si dáváme pozor, abychom vyjmenovali barvy tak, aby žáci byli spravedlivě rozděleni). Modifikace: rozdělení pouze na jednobarevná trička a barevná trička.
- Učitel může nejprve dát žákům vybrat ze dvou barev pastelek a poté, co jsou připraveni vyslechnout zadaný úkol, roztrídí se podle stejných barev.

8 Závěr

V diplomové práci jsem se zaměřila na vytvoření a zrealizování projektu na téma krajina v okolí mého bydliště ve výuce na I. stupni základní školy. Vypracovala jsem nejenom vlastní metodické listy, pracovní listy, ale i didaktické a stolní hry, při kterých si žáci osvojili nově i již dříve získané poznatky o obci, krajině a Českém ráji.

Cílem diplomové práce bylo zpracování projektů na téma krajina v okolí mého bydliště použitelných ve výuce na 1. stupni ZŠ. Projekty byly vytvořeny pro okolí obce Jenišovice v Libereckém kraji. Projekt je rozdělen do 10 projektových dnů se specializovaným obsahem: (5.2) piknik – úvodní seznámení s Českým rájem, (5.3) určování světových stran v přírodě, (5.4) divadlo – Jak vznikly Trosky?, (5.4.1) divadlo – scénář a herectví, (5.5) život v lese – určování druhů stromů a obyvatel lesa, (5.6) cesta za pokladem – orientace v terénu, (5.7) kouzelná příroda – místa kolem nás, (5.8) třída zázraků – naše obec, (5.9) desko-hraní – objevování nových deskových her a jejich výroba, (5.10) dokument o obci a okolí – prezentace.

Projekt jsem zrealizovala v obci Jenišovice i v blízkém okolí a proběhl s žáky pátého ročníku, kteří ukončili většinu svých projektových dnů zajímavým výstupem. Velmi kladně byla hodnocena rodiči i blízkým okolím snaha projektových žáků a jejich prezentování s uměleckým podtextem. Z odučených hodin mohu říci, že žáci reagovali velmi pozitivně. Myslím si, že propojení hlavních předmětů s výtvarnou a tělesnou výchovou byly nejenom zpestřením, ale také možností jak maximálně využít kreativitu a individualitu žáků, které byly součástí mého projektu, byly inspirací pro paní učitelky, kterým mnohdy dochází nápady, jak by mohly se svými žáky absolvovat další projekty. Tento projekt nabízí mnoho modifikací a je možné ho uskutečnit i s žáky z jiných ročníků, kterým se mohou případně poupravit témata dle věku a daných možností.

Na základě získaných informací a poznatků jsem zjistila, že uskutečnění mého projektu, se setkala s úspěchem u žáků i u rodičů. Žáci si snadněji a rychleji osvojili znalosti v přírodovědě i ve vlastivědě a též si zároveň procvičili znalosti z českého jazyka, které propojili zajímavými aktivitami v rámci mnou popisovaného projektu. Projekt byl koncipován tak, aby došlo k propojení předmětů. Díky tomuto projektu pochopili žáci a zejména jejich rodiče důležitost a funkci mezipředmětových vztahů.

Jako reflexe mi posloužilo pozorování žáků při jejich práci, možnost komunikace, získání zpětné vazby v podobě úspěšného zrealizování divadla pro nejmladší žáky, desko-
hraní a uskutečnění dokumentu.

9 Seznam literatury

9.1 Seznam doporučené literatury

AMBROSEOVÁ, J., 2015. *365 nápadů, jak se bavit v přírodě*. Slovart. ISBN 978-80-7391-931-3.

COUFALOVÁ, I., 2006. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-958-0.

DVOŘÁKOVÁ, M. 2009. *Projektové vyučování v české škole vývoj, inspirace, současné problémy*. Nakladatelství Karolinum. ISBN 987-80-246-1620-9.

MRKÁČEK, Z., 1998. *Příroda v Českém ráji*, RA. ISBN 80-901697-4-0.

NEUMAN, J., 2014. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0628-6.

PETTY, G., 2013. *Moderní vyučování*. 6., rozš. a přeprac. vyd. Přeložil Jiří FOLTÝN. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0367-4.

9.2 Seznam použité literatury

BALATKA, B. 2006. *Přírodní klenoty České republiky*. Praha: Academia. ISBN 8020013776.

BALATKA, B. 2009. *Údolí, soutěsky a kaňony v Čechách, na Moravě, ve Slezku*. Praha: Olympia. ISBN 9788073761448.

BUZEK, L., 1994. *Životní prostředí: terminologický a výkladový slovník*. Ostrava: ateliér Milata. ISBN nemá.

ČÁP, J., MAREŠ, J., 2001. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-463-X.

DANIŠ, P., 2018. *Děti venku v přírodě: ohrožený druh?* Praha: Ministerstvo životního prostředí. ISBN 978-80-7212-610-1.

DEMEK, J. 1974. *Systémová teorie a studium krajiny*. Brno: Geografický ústav ČSAV. ISBN nemá.

DEMEK, J.; MACKOVČIN, P., a kolektiv. 2006. *Zeměpisný lexikon ČR: Hory a nížiny*. 2. vyd. Brno: AOPK ČR. ISBN 80-86064-99-9.

DÖMISCHOVÁ, I. 2011. *PROJEKTOVA VÝUKA moderní strategie vzdělávání v České republice a německy mluvících zemích*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80244-2915-1.

HLADÍLEK, M. 1993. *Kapitoly z didaktiky*. České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity. ISBN 80-7040-071-4.

JEZBEROVÁ, R. a kol. 2011. *Žákovské projekty cesta ke kompetencím*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických 69 pracovníků. ISBN 978-80-86856-77-3.

JŮVA, V. 2007. *Stručné dějiny pedagogiky*. 6. rozšířené vydání, Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-151-5.

KASPER, T., KASPEROVÁ, D., 2008. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2429-4.

KAŠOVÁ, J. 1995. *Škola trochu jinak: projektové vyučování v teorii i praxi*. Kroměříž: IUVENTA. ISBN 80-7178-167-3.

- KOLEJKA, J. 2011. *Krajina Česka a Slovenska v současném výzkumu*. Brno: Masarykova univerzita, ISBN 978-80-210-5420-2.
- KRATOCHVILOVÁ, J. 2009. *Teorie a praxe projektové výuky*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 987-80-210-4142-4.
- LIPSKÝ, Z. 2000. *Sledování změn v kulturní krajině: učební text pro cvičení z předmětu krajinná ekologie*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce. ISBN 80-213-0643-2.
- LOKOČ, R., LOKOČOVÁ, M. 2010. *Vývoj krajiny v České republice*. Brno: Lipka. ISBN 978-80-904807-3-5.
- LÖW, J., MÍCHAL, J. 2003. *Krajinný ráz*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce. ISBN 8086386279.
- MAŇÁK, J., ŠVEC, V. 2003. *Výukové metody*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-039-5
- MAREŠ J., PRŮCHA J., WALTEROVÁ E. 2003. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál 4. upravené vydání. ISBN 80-7178-772-8.
- MEZERA, A. 1979. *Tvorba a ochrana krajiny*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství. ISBN nemá.
- NETOPIL, R. a kol. 1984. *Fyzická geografie*. Praha: SPN. ISBN nemá.
- PATOČKA, K. 1984, *Hledání přírody*. Nakladatelství Blok. ISBN 47-017-84
- RŮŽIČKA, J.; JORDÁNOVÁ, J., POZLOVSKÁ, Z. 2006. *Skalní města do kapsy*. Praha: KMa s.r.o. ISBN 80-7309-324-3.
- REICHOLF, J., H. 1999. *Pole a louky*. Vyd. Ikar. ISBN 80-7202-436-1
- TRIZNA, M. 2004. *Klimageografie a hydrogeografie*. Bratislava: Geo-grafika. ISBN 8096814672.
- VALENTA, J. 1993. *Pohledy. Projektová metoda ve škole a za školou*. Praha: Ipos Arama. ISBN 80-7068-066-0.
- VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H., 2011. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3357-9.
- VÁGNEROVÁ, M., 1996. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum. ISBN 80-7184-317-2.
- VELARTOVÁ, J., 1990. *10 zastavení v Českém ráji*. Libor Velart. ISBN 80-900035-1-6.

9.3 Seznam použitých internetových zdrojů

Dostupné z: <http:frouz.wz.cz/applekol7.pdf>

Dostupné z: <http:www.jenisovice.cz>

Dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/ovzdusi>

Dostupné z: <http:rozhlednajested.cz>

Dostupné z:<http://www.hrad-bezdez.eu/cs/o-hradu/historie>

Dostupné z: <http://www.navylet.cz/cs/cil/kacov-mnichovo-hradiste>

Dostupné z:<http://drabske-svetnický.ceskehory.cz/>

Dostupné z:<http://www.hrad-bezdez.eu/cs/o-hradu/historie>

Dostupné z: <http://www.zamek-sychrov.cz/cs/o-zamku/historie>

Dostupné z:<https://www.zamek-hrubyrohozec.cz/cs>

Dostupné z: <https://www.muzeum-turnov.cz/dlaskuv-statek>

Dostupné z:http://www.interregion.cz/turistika/vyhličky_rozhledny/hlavatice/hlavatice.htm

Dostupné z: <https://suche-skaly.ceskehory.cz/>

Dostupné z: http://www.interregion.cz/turistika/hrady_zamky/vranov/vranov.htm

Dostupné z:<http://www.pruvodce.com/bouckuvstatek/>

Dostupné z:<https://www.treking.cz/regiony/bartosova-pec.htm>

Dostupné z:<http://www.frydstejn.cz/>

Dostupné z: <http://www.na-rozhledny.cz/kopanina>

Dostupné z: <http://www.kozakov.cz/mikroregion.html>

Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/heterogenni>

Dostupné z: <http://www.geology.cz/svet-geologie/filmy/animace-prirodni-utvary/trosky-ar.pdf>

Dostupné z: <http://www.mapy.cz/>

10 Seznam příloh

Příloha 1 - Verze pro učitele k projektovému dni – Piknik

Příloha 2 - Verze pro učitele k projektovému dni - Divadlo pro nejmladší žáky s názvem „Jak vznikly Trosky“

Příloha 3 - Verze pro učitele k projektovému dni- Cesta za pokladem

Příloha 4 - Verze pro učitele k pracovnímu listu k projektovému dni- Kouzelná příroda

Příloha 5 - Verze pro učitele k projektovému dni- Desko-hraní (hra Toulky regionem)

Příloha 6 - Verze pracovního listu pro učitele ke vzorovému projektovému dni- Třída zázraků

Příloha 1 - Verze pro učitele k projektovému dni – Piknik

Práce s pracovním listem - odpověz na otázky:

- A) Jaký je rozdíl mezi řekou a potokem?
Potok se vlévá do řeky. Řeka má širší koryto než potok.
- B) Podívej se do mapy a vypiš alespoň tři národní přírodní památky.
Národní přírodní památka Kozákov, Národní přírodní památka Suché skály, Národní přírodní památka Bozkovské dolomitové jeskyně.
- C) Podívej se do mapy a vypiš alespoň tři názvy skal, jeskyní nebo zřícenin.
Besedické skály, Klokočské skály, zřícenina skalního hradu Rotštejn, zřícenina skalního hradu Zbiroh, jeskyně Postojna.
- D) Vypiš 5 památek v okolí a dopiš co je tam zajímavého nebo známého.
- **Hrad Frýdštejn-** krásný výhled, vzpomínka na natáčení pohádky *O létajícím ševci.*
  - **Hrad Valdštejn-** kaple, konání svateb a různých kulturních akcí, nádherné okolí: les, arboretum u zámku Hrubá Skála.
  - **Hrad Vranov - Pantheon-** kaplička, *Ve skalách jsou vytesaná sklepení, okolní pomníky, krásný výhled na obec Malá Skála a protékající řeku Jizeru, turistická trasa k hradu Frýdštejn.*
  - **Zámek Sychrov-** prostorný park se starými stromy, konání svateb a kulturních akcí (např. jarmarků, koncertů), vzpomínka na natáčení několika pohádek např. *Nesmrtelná teta.*
  - **Dlaskův statek-** možnost prohlídky statku, konání dětského loutkového divadla, konání trhů a tradičního masopustu.
- E) Napiš alespoň 4 regionální produkty (nepoužij prosím odpovědi ze cvičení)
- *Agba - autolékarničky*

- *Farma natura- domácí zmrzlina, pečivo*
- *Řeznictví Krejcarovi- domácí uzenina*
- *Pekařství u Alžběty- domácí pečivo*
- *Marmelády z Ráje*
- *Pivovar Hrubý Rohozec- výroba domácích limonád: malinovka, kofola, zázvorová limonáda a různé druhy piva (i ochuceného)*

Příloha 2 - Verze pro učitele k projektovému dni - Divadlo pro nejmladší žáky s názvem „Jak vznikly Trosky?“

Řešení pro učitele - práce s rozstříhaným dějem

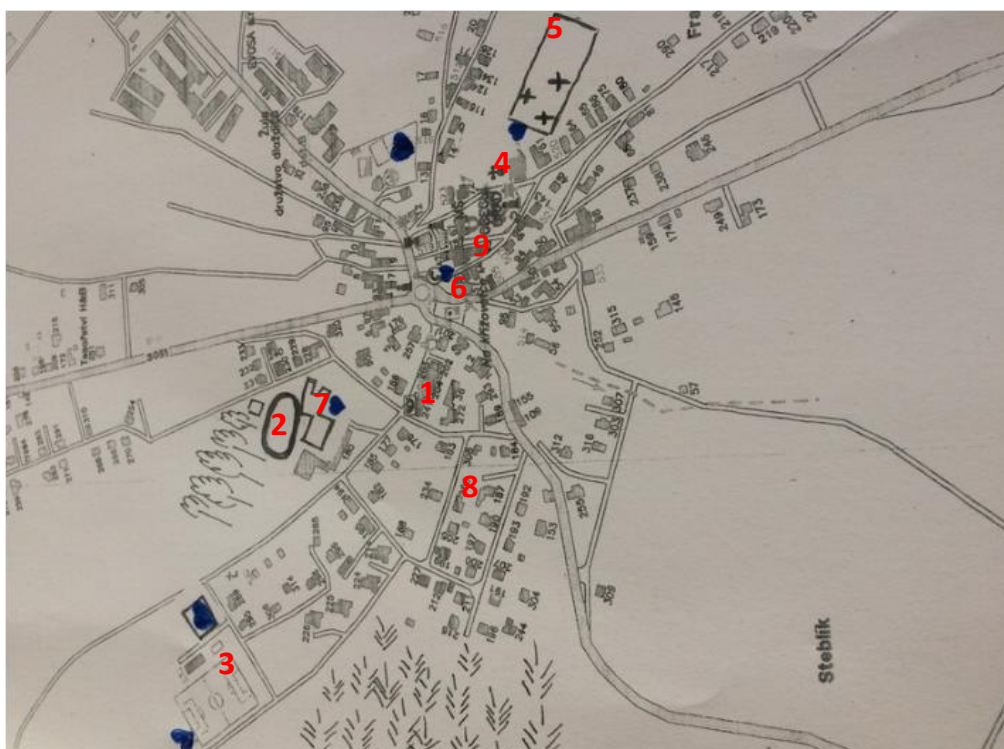
1. Je tomu opravdu už mnoho let zpátky, kdy v jedné vesničce nedaleko dnešních Trosek bydlel jeden statkář.
2. Ten měl ženu a dvě děti. Syna a dceru. Bohužel mu manželka zemřela.
3. Otec se oženil, ale pro děti to nebylo šťastné řešení. Nová matka byla zlá.
4. Stále jim nadávala, jídla dostávaly děti pomálu a práce tolik, co by žádné jiné děti nezvládly.
5. Jednou je poslala pro vodu do lesa ke studánce. Děti si vzaly džbán a vydaly se na cestu. Nejprve nabraly vodu, a když se chystaly jít zpátky domů, tak uviděly jahody. Měly na ně velkou chuť a tak neodolaly a pustily se do jídla. Macecha je doma vyhlížela a začala se zlobit, že stále nepřicházejí s vodou.
6. Bylo už pozdě a tak se rozhodla, že je za trest zakleje. Vyslovila prosbu, aby dívka a chlapec zkameněly. A opravdu. Jakmile dořekla tuto kletbu, z chlapce se stal vrcholek vyšší a z dívky ten menší. Od té doby už na tomto místě není pouhá rovina, ale dva zkamenělé vrcholky, kterým se říká Trosky.“
7. Když tenkrát patřily Trosky rodu pánů z Bergova, tak v těchto dvou věžích bydlely babička s vnučkou. Jenže se neměly příliš v lásce. Neustále se hádaly, křičely na sebe, tak hlasitě, že to bylo slyšet v širokém okolí. Dokonce to slyšeli i obyvatelé přilehlých vesnic. Panna se usadila v té vyšší věži a Bába v té nižší. Ale hádaly se stále dál.
8. Z věže je slyšet pláč při křížení blesků za bouřlivých nocí. Z tohoto důvodu lidé nazvali východní a vyšší věž Pannou a nižší západní Babou.

Příloha 3 - Verze pro učitele k projektovému dni- Cesta za pokladem

Pracovní list A s místy, která si žáci vyznačí do mapy se symboly (srdíčky)

A) Vyznač čísla do mapky (Obr. 56):

1. Poštu
2. Stadion u školy
3. Fotbalové hřiště
4. Kostel sv. Jiří (ten horní)
5. Hřbitov
6. Bývalou restauraci na návsi
7. ZŠ
8. „sídlště“ bytové domy
9. Obchod Roubíčkoví

Obrázek 56: řešení k pracovnímu listu A.

B) Tam kde bude srdíčko, nalezne každá skupinka odměnu v pytlíčku. Najdi toto místo a pokračuj dál.

C) Napište správné odpovědi do pracovního listu **B**.

Pracovní list B s otázkami

A. Jak se jmenuje starosta obce? *Bohumil Bradáč.*

B. Zjisti, jaké části obce se říká Skalička a Steblík? *Skalička- okolo domů směrem k turistické stezce k Zamorově hrobce nebo na opačnou stranu k hlavní silnici na Frýdštejn a Jenišovice. Steblík- domy při hlavní silnici na Turnov (již mimo obec).*

C. Najdi hrob se lvem a zjisti, kdo tam je pochován. *Hrobka chlapce Eduarda Krále. (Byl to syn sládka z pivovaru na Hrubém Rohozci).*

D. Najdi několik hrobů významných osobností. *PhDr. Josef Pekař, Josef Dlask, Josef a Františka Brožkovi, Anna Vedralová a MuDr. Josef Salmon.*

E. Zjisti, kam je vidět z okolí hřbitova. *Na Krkonoše, Mandlová hora u obce Frýdštejn, (v části obce Za vilou- nedaleko hřbitova: Drábské světničky, kostel na Všeni, Káčov, Mnichovo Hradiště, Bezděz, Ralsko, Ještěd).*

F. Kolik kostelů je v naší obci a jak se jmenují? *Dva. Jeden je farní kostel Církve československé husitské a druhý kostel sv. Jiří*

G. Zjisti, jaký list stromu je zobrazen ve znaku naší obce. *Lípa srdčitá.*

H. Vypiš důležitá místa (nejen Českého ráje), na která dohlédneš z Jenišovic. *Ještěd, Ralsko, Káčov, Bezděz, Drábské světničky, Příhrazské skály, Valdštejn, Hruboskalsko, Trosky, Kozákov, Sokol (čedič nad Malou skálou), Kopanina, Frýdštejn, Mandlová hora u obce Frýdštejn.*

I. Zjisti, jaké stromy se vyskytují v lesíku nedaleko ZŠ. *Borovice, smrk, bříza, dub.*

Příloha 4 - Verze pro učitele k pracovnímu listu k projektovému dni- Kouzelná příroda

Otázky z našeho okolí

A) Vypiš alespoň 3 vyhaslé sopky, které jsou vidět z Jenišovic nebo jejich okolí. *Kozákov, Trosky, Káčov.*

B) Vypiš alespoň 6 známých turistických míst, která jsou vidět z Jenišovic nebo přilehlého okolí. *Suché skály, Ještěd, Ralsko, Drábské světničky, Valdštejn, Trosky, hrad Frýdštejn, Kopanina.*

C) Doplň zbytek názvu.

Hrad Valdštejn je velmi krásný, Drábské světničky nedaleko Turnova, Věžický rybník a okolní lesy, Zamorova hrobka je v blízkosti lesa, Suché skály a zajímavá pověst, rozhledna Kopanina nedaleko obce Frýdštejn, Green way vede přes Malou Skálu.

Všeobecné otázky

- A) Jaký je rozdíl mezi loukou a polem? *Pole je plocha určená k pěstování různých obilnin, brambor atd. Musí se obhospodařovat. Pravidelně hnojit a to, co se vypěstuje, se sklízí. Louka se vyvíjí samostatně. Nic se tam zpravidla nevysévá a je ve stejném stavu několik let. Majitelé při sečení louky použijí trávu pro dobytek ve formě sena.*
- B) Jaký je rozdíl mezi jedlí a borovicí? *Jedle má své jehlice na vrcholu tupě zaoblené. Větvičky jsou hladké. Šišky na větvích vyrůstají směrem nahoru. Když už jsou staré, rozpadají se na stromech. Dřevo neobsahuje pryskyřici. Borovicové dřevo pryskyřici obsahuje, šišky rostou směrem dolů.*
- C) Jaký je rozdíl mezi rybníkem a koupalištěm? *Rybník je přírodní a chovají se v něm ryby (Žabakor, Komárovský rybník.). Koupaliště je uměle vytvořené, které je pravidelně čištěno a dezinfikováno k účelu rekreačního plavání.*
- D) Co je Zamorova hrobka? *Kopec v blízkosti Jenišovic. Nachází se mezi obcemi Žďárek a Jílové.*

Příloha 5 - Verze pro učitele k projektovému dni- Desko-hraní (hra Toulky regionem)

Otázky v oblasti příroda:

1. Jaká řeka protéká Turnovem? *Jizera*. 2. Je pravda, že se u Jenišovic těží český granát? *Ne. U Frýdštejna je kamenolom, kameny se používají ve stavebnictví*. 3. Vyjmenuj tři vyhaslé sopky. *Kozákov, Trosky, Káčov*. 4. Jaké znáš potoky v našem okolí? *Vazovecký potok, Odolenovický potok*. 5. Co je Kopanina? *Je rozhledna, ze které je výhled do širokého okolí. Nachází se u obce Frýdštejn. Z Kopaniny vede turistická cesta přes Bobov na Malou Skálu*. 6. Vyjmenuj nějaké možnosti rekreace v Českém ráji. *Nebe a Peklo – camp na Branžeži. Camp v Sedmihorkách, camp v Kacanovech, camp v Příhrazích, camp v Jinolicích u Jičína. Nejbližší camp je na Malé Skále a v Dolánkách poblíž Dlaskova statku u Jizery*. 7. Co je Hlavatice a kde se nachází? *Vyhlička, nedaleko Valdštejna*. 8. Jaké typy lesů jsou v našem okolí? *Jehličnaté a smíšené. Převažuje zde borovice, smrk, buk, dub a bříza*. 9. Vyjmenuj čtyři listnaté stromy. *Buk, dub, bříza, javor*. 10. Je pravda, že jsou zde pískovcové skály? *Ano*. 11. Jak poznáš v přírodě sever, jih? (2 způsoby) *Podle lišejníku- rostou na severozápadu, podle mravenišť- k jihu jsou pozvolné a k severu sráznější, podle pařezů- mají na severu hustší léta (ne u pařezu na kraji lesa). V zimě podle tání sněhu- na jihu taje sníh dříve. Ptačí budky se pro změnu umísťují k východu*. 12. Je pravda, že je zde nejvíce rybníků z celé republiky? *Ne. Nejvíce jich je v jižních Čechách*. 13. Je pravda, že jsme v nížině? *Ne*. 14. Vyjmenuj čtyři jehličnaté stromy. *Borovice, jedle, smrk, modřín*. 15. Jaký strom má šišky rostlé opačným směrem? *Jedle*.

Otázky v oblasti naše obec:

1. Co je dominantou obce Jenišovice? *Horní kostel u hřbitova. Jmenuje se kostel sv. Jiří*. 2. Jak se jmenuje starosta naší obce? *Bohumil Bradáč*. 3. Vyjmenuj alespoň čtyři služby v Jenišovicích. *Obchod Roubíčkoví – Enapo za mateřskou školou. Pošta u školy. Mateřská škola u horního kostela. Základní škola u školního stadionu a dětského hřiště. Je zde také 2x pila, truhlárna, pánská a dámská krejčovská, kadeřnictví, dva obchody, které patří Vietnamcům*. 4. Vyjmenuj alespoň dvě osobnosti pochované na zdejším hřbitově. *PhDr. Josef Pekař, Josef Dlask, Anna Vedralová*. 5. Vyjmenuj pět okolních vesnic. *Voděrady, Roudný, Ondříkovice, Frýdštejn., Žďárek. Další obce jsou Paceřice, Malý Rohozec, Jílové*. 6. Jaký má naše obec znak? *Na jedné půlce je kostel sv. Jiří a na druhé jsou listy lípy*. 7. Jaká obec je součástí obce Jenišovice? *Odolenovice*. 8. Vyjmenuj alespoň čtyři části obce. *Skalička, Steblík, Frajdorf,*

Zaboroví, Za vilou, Záhraha. 9. Jak se změnila obec Jenišovice v průběhu předchozích let? *Postavilo se zde mnoho nových rodinných domů tj. několik zástaveb.(Píska, Frajdorf, Trávníka, u fotbalového hřiště, u silnice směrem k Paceřicím, ve Steblíku, na Marjance). Opravila se MŠ a ZŠ. Došlo k vyměnění veřejného osvětlení. V centru obce byl postaven kruhový objezd a vybudováno menší parkoviště.* 10. Kde je část obce Skalička? *Domy, které vedou k turistické cestě do Jílového a na opačnou stranu k hlavní silnice na Frýdštejn a Jenišovice.* 11. Kde je část obce za Vilou? *Od rodinných domů směrem k lesu do obce Malý Rohozec.* 12. Jaké skály jsou vidět z Jenišovic či jeho okolí? *Suché skály, skály na Drábských světničkách, Hruboskalsko.* 13. Jaký hrad/zámek je možné vidět z Jenišovic či jeho okolí? *Hrad Frýdštejn, hrad Valdštejn, hrad Bezděz.* 14. Jaký kostel je v Jenišovicích? *Kostel sv. Jiří a farní kostel Církve československé husitské.*

Otázky v oblasti náš region:

1. Jaký film se natáčel u Věžického rybníka? *Jak dostat tatínka do polepšovny.* 2. Je známý mošt Rubín výrobkem pivovaru Svijany? *Ne. Je to výrobek moštárny Lažany.* 3. Je pravda, že Turnov je srdcem Českého ráje? *Ano. Hlavní náměstí v Turnově nese jeho název.* 4. K čemu slouží Dům přírody? *K exkurzím- zejména pro základní školy.* 5. Kde je Dlaskův statek a k čemu slouží? *Poblíž Domu přírody. V obci Dolánky. Slouží ke kulturním akcím a také k prohlídce.* 6. Čím je tento region typický? *Výrobou granátových šperků-družstvo umělecké výroby Granát, výrobou piva i limonád (pivovar Svijany, pivovar Hrubý Rohozec, výrobou moštů Rubín z Lažan, Pěstováním rakytníku a prodej produktů z rakytníku: marmelády, sirupy.* 7. Jaké se v našem regionu pěstuje ovoce? *Jablka.* 8. Je pravda, že v okolí Turnova není žádná řeka? *Ne, není. Turnovem protéká řeka Jizera.* 9. Co je Green way? *Turistická stezka, využívaná ke sportu (procházky, jízda na kole a koloběžkách, pro In-line).* 10. Vyjmenuj čtyři regionální produkty. *Mošt Rubín, pivo, marmelády, výrobky z rakytníku, granátové šperky.* 11. Jaké znáš pohádky nebo filmy natáčené v našem okolí – regionu? *Na zámku Sychrově se natáčela pohádka Nesmrtelná teta. O létajícím ševci se natáčela na hradě Frýdštejn, skály u Věžického rybníka byly určeny pro natáčení části filmu Jak poslat tatínka do polepšovny.* 12. Jaká pohádka se natáčela na Sychrově? *Nesmrtelná teta. Fišpánská jablíčka. Nejkrásnější pohádka, Radúz a Mahulena, Zlatovláska, Kočičí princ.*

Otázky v oblasti hrady a zámky:

1. Je Frýdštejn hrad nebo zámek? *Frýdštejn je hrad v obci Frýdštejn poblíž Malé Skály.* 2. Zámek Hrubý Rohozec je státní nebo soukromý? *Tento zámek je státní, zrovna jako zámek Sychrov.* 3. Jaký je rozdíl mezi zámekem a hradem? *Hrady se stavěly dříve než zámky. Zámek*

byl už modernější. 4. Vyjmenuj, jak jdou po sobě hrady nebo zámky z Turnova směrem na Jičín. Hrad Valdštejn, zámek Hrubá Skála, zřícenina hradu Trosky. 5. Proč se jmenuje hrad Valdštejn „Valdštejn“? Patřil rodu Valdštejnů. 6. Vyjmenuj alespoň čtyři zámky v našem okolí. Zámek Hrubý Rohozec, zámek Sychrov, zámek Hrubá Skála, zámek ve Svijanech. 7. Jak vznikly názvy věží Panna a Baba? Podle pověsti. Babička se neustále hádala se svojí vnučkou. Panna bydlela v nižší věži a vnučka v té vyšší. Jejich křik byl slyšet až v nedalekých vesnicích a při bouřce je prý slyšet stále. Z tohoto důvodu se nazývají tyto dvě věže Panna a Baba (lidé používají název i Bába). 8. Na čem/na jakých místech se stavěly hrady? Většinou na skalách nebo alespoň na velkém kopci, aby tam byl špatný přístup. Dbali na ochranu svého bezpečí. 9. Jaké zámky nebo hrady či zříceniny je možné vidět z dálnice Turnov – Mnichovo Hradiště? Zámek Svijany, hrad Valečov, hrad Bezděz. Hrad Frýdštejn je vidět, když se jede opačným směrem tj. na Turnov. 10. Proč je dobré zajít na prohlídku hradu nebo zámku ve svém okolí? K poznání historie a stavebních slohů. 11. Jak se nazývají dvě hlavní věže hradu Trosky? Panna je vyšší věž a Baba je nižší věž. 12. Z čeho se stavěly hrady? Z kamene. Používalo se i dřevo. 13. Jak se jmenuje člověk, který má od hradu klíče a jeho správce? Kastelán. 14. Řekni tři známé hrady, zámky nebo skály u obce Malá Skála. Suché skály, hrad Vranov – Pantheon, hrad Frýdštejn.

Příloha 6 - Verze pracovního listu pro učitele ke vzorovému projektovému dni- Třída zázraků

1. Otázky z našeho regionu

A) Přiřaď hodící se k sobě

- Pohádka o létajícím ševci se natáčela na zámku Sychrově.
- Nesmrtelná teta se natáčela v okolí Trosek.
- Jak dostat tatínka do polepšovny se natáčelo v okolí a na zřícenině hradu Frýdštejn.

B) Napiš místo k uvedeným názvům

- Mouka Pernerka – Pernerův mlýn ve Svijanech.
- Rubín = mošt – moštovna v Lažanech.
- Dlaskův statek – Dolánky.
- Umělecké družstvo Granát – Turnov.
- Hlavatice – nad Modřišicemi k Valdštejnu.
- Limonáda a různé druhy piva – Hrubý Rohozec.

C) Vypiš, jaká zvířata žijí ve zdejších lesích. Prase divoké, srna, liška, jezevec a zajíc. Z dravců je možné nejčastěji vidět poštolku a káně.

D) Vypiš, jaké stromy převládají v lesích v Českém ráji i v našem okolí. Borovice, smrk, dub, buk, bříza.

E) Vypiš, jaké existují možnosti, jak poznat v přírodě světové strany. Podle mraveniště, lišejníku, letokruzích na pařezu, stromové kůry, hustoty větví, slunce.

F) Vypiš, co se pěstuje na zdejších polích. Řepka, obilí, kukuřice a hrách.

G) Vypiš, co je vidět ze Zamorovy hrobky, ale je to již v delší vzdálenosti. Ralsko, Bezděz, (za pěkného počasí Krkonoše).

H) Vypiš, jaká známá místa jsou dostupná z naší obce. Zámek Sychrov, zámek Hrubý Rohozec, Dlaskův statek, Dolánky- Green way, hrad Frýdštejn, Kopanina, Pantheon, Boučkův statek (pro zdatné pěší turisty: Hlavatice, Valdštejn, Hrubá Skála, Suché skály, Sokol, Ještěd).